

ભવાનાકૃતરવાના :

બ્રહ્મક્ષેત્રાદૈરકુરત્ન :

ગીત

બ્રહ્માની ખેડય તથા ઈંડરતું વર્ણન.

શ્લોક :

ઈડરંપંચરત્નાતીઃભૃગુબ્રહ્માગદાધરઃ ॥

ચતુર્થકલ્લનાથસ્યઃપંચમંભવનેશ્વરં ॥૧॥

રચનાર વિશે.

દાહરે.

અર્ધ ભાગ ઈંડર તણો, ઈનામ હંડડી ખાય.
ભવાન ગાંધ હંડાલનો, વીંપ્રોદીચ્છ મહાચાય.
મંતમંત હીચ્છને નમું, કવી રાય કર ખેડ.
ખોટય શકલ ક્ષેમા કરો, કોઈ નવદેસ્યો ખેડ.

મુખ્યાર્થમાં ટેકાણા વિશે.

દાહરે.

બુલેશ્વર ચક્રો ભલો. બીમ શરાફની ચાલ.
ભોજનશાળા ભાવતી. ભવાંન હીરાલાલ.
શરણ શામુદ્રી માતનું, મધ્ય મંડય શ્રીરામ.
શાંભી ચીમનલાલજી, વૈષ્ણવનો વીંપ્રાંમ.

૧

૨

છ.પાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર પોતે
આવૃત્તિ પેહલી.

મુખ્યઃ

ઈંડિયન પ્રીટીંગ પ્રેસ, કાંઠાવાડી લેન.

સને ૧૮૮૮.

કિંમત ૩. ૦૧૧.

કવિવીશે.

દ્વાહોશે.

અતુરાઈ સામલભટતણો, દલપત કાવ્ય દીવ્ય નેન ;
વ્રજ જીવાંન જન બાલકો, ગાતાં શરણું ચેન. ૧.
માન્ય મધ્યું મહીપતી ગ્રહ, પામ્યા અદૈ નામ ;
કાવ્ય કીધાં બહુ કામનાં, વાંચ્યાથી વીશ્રામ. ૨.

પ્રસ્તાવના.

શ્રીગણેશાએનમઃ શ્રી ગુજરાતના ઉત્તર ભાગની સીમાયનાંની મારવાડ નામે દેશ છે. ત્યાંની રાજધાની શ્રી ઈલ્લલદુરગ નામે તેને હાલ ઈડરઘઢ કહેછે. કીચો ઈડરઘઢઃ કે હમો ઈડરીચો ઘઢ જીત્યારે આનંદ ભલા. ॥ એવી રીતે દેશી લોકોમાં વીવાહ ઉછાહમાં સ્ત્રીઓ ગાયછે તે ઈડરઘઢ. તેમાં મુખ્ય રાજધાની માહારાજધીરાજશ્રી માહારાજ શ્રીકેશરીસીંધજી માહારાજ શ્રીઈડરઘઢ ગાદી ઉપર બીરાજ્યા તે વખતે થયેલો હર્ષજયગ્રાહઃ તેને સંક્ષેપ માત્ર વરણન કરેલું બાપણ, તે સીવાઈ માહારાજધીરાજ શ્રીજીવાનસીંગજી માહારાજ જરે કેલાશવાશી થયા ત્યારે માહારાજ શ્રીકેશરીસીંધજી કીશોર વય એટલે ઘણી બાલાવસ્થા હતી. તે વખતે માહારાણી સાહેબે તેમના રાજકાજ તથા તેમની સંભાળના રાખી. તરણવસ્થા શકલ ગુણમય જોઈ અતિ ઉદ્ધરંગ હરખોછાહથી ગાદીપર બીરાજમાન કર્યા તે વીશે માહારાણીજી વીકટોરીયા સાહેબની સંભાળના પ્રજપાલણ, રાજનિતિ વીશે વીકટોરીયા વીજય વીલાશની એક વારતા રચીછે તેમધેથી સંક્ષેપમાત્ર દોહોરા, ચોપાઈ, છપા, આઈડરંગ, રત્નમાં મેળવેલા છે. હવે વીકટોરીયા વીજયવીલાસ એટલે માહારાણીજી વીકટોરીયા સાહેબનું રાજ થયું તે. આઘ અંગ્રેજેત્પતી. તેનાં રૂપગુણ લક્ષણ રંગરાગ, ગાનતાન, હુંનર, કળા, બળ, બાહાદુરી, સુધડતા, ચાતુરી, તથા બોલી ચાલી. કાયદો, વહીવટ, વેપાર, અકલ હુંસીયારી, એ શકલગુણ સમજવામાં આવશે. અને આગળ પણ રાજ ઘણા થયા. તેની પણ બળબાહાદુરી ઘણીજ હતી. પરંતુ એવી કોઈએ હુંનર, સંચકળા કરી નથી, અને કદાપી કરી હશે તો આગળના શમા પ્રમાણે કરી હશે. તો જીવો કે આગળ સતજીગ, ત્રેતા, દ્વાપર વીશે દેવતાઈ વારો હતો તે કરે તેમાં શી નવાઈ. પણ વીચાર કરશો તો હાલ વખતમાં આગલની એવી નીશાણીયો નજરે દેખવામાં થોડી આવેછે. શું કે તારચંત્ર, રેલવે, ગીરણીયો, આગબોટ તથા બીજી સકળ વસ્તુ જણસ બાવ કોઈબી હુંનર સંચકળાનો પાર નથી. પણ કદાપી કાળેકરી ઘણા વરશે એ નીશાણીયો સર્વે જશે. પણ પર્વત પાહાડ કોડીને ગાડીની યુક્તિઓ કરીછે. તે નીશાણીયો નીરબે કરીછે તે ક્યાંઈ જવાની નથી. અને કદાપી હાલના વખતમાં કોઈ પાહાડને વીશે આપણ યુક્ત દેખીયે છીયે તો વીચાર કરીયે છીયે કે આ

કોઈ દેવતાઈ જગ્યા છે. એમ વરસ વધારે વીતા પછી એમ કેહેવાશે કે અંગ્રેજના રાજમાં વૈમાન ચાલતાં હતાં તે વૈમાન જપાટે જાતે. પરવતે મારગ આપ્યોછે. તે દાહાડાની આ ઠેકાણે ગુફાઓ પડીછે એમ જોયામાં આવશે. તથા કેહેવામાં બી આવશે. એમાં સંદેહ નથી. બીજું શું કે આગળના ઘરડાંની કેહેવત એવી છે કે સોમું બાડું અને શીફપુરની જત્રા એ શબ્દ હાલ વખતમાં મળી આવેછે. જુવો કે, કયાં સુંબાઈ, કયાં કલકતા, કયાં જગંનાથ, કયાં ગોફળ, મથુરા, કયાં ગંગાજી, કયાં અયોધ્યા અને કયાં શીફપુર એવાં દુર દેશથી જતાં આવતાં ઘણું બાડુંતોડું ખાવા પીવા રસ્તામાં ઘણાં જંગલ રાંન મૈદાંન ડુંગરા ઓલંગી ઘણા કષ્ટથી કેટલેક દીવસે શીફપુર આવે; તે હાલ વખતમાં ચાર મારાનો રસ્તો તે અંગ્રેજ બાહાદુર બે દીવસમાં પોચાડે છે અને બાડું બે જોવા જૈયે તો સેહેલ છે. અને સુખાનંદમાં મોજ કરતાં નીરબયે કોઈનો ભય નહીં એવી રીતે પોચાડે છે. એ સુધું બાડું ને શીફપુરની જત્રા. એવો શબ્દ આગળનો ચાલ્યો આવેછે. તે હાલના વખતના માણસોએ નજરે દેખ્યો. એ સમજી મીત્ર મંડળી કબુલ કરશે એવો મને ભરૂશો છે. બીજું વીકટોરીયા વીજ્યવીલાસનો વીસ્તાર તો વધારે છે, પણ સંક્ષેપ આઈડરંગ રત્નમાં વરણાંન કરેલું છે.

હવે શ્રીઈલ્લવ દુરગ તેને હાલ ઈડરઘટ કેહેછે. તેમાં મુખ્ય રાજધાની માહારાજધીરાજ શ્રી જીવાંનશીંગજી સાહેબે શુરજવંશી ઘણા વીચક્ષણ વિદ્વાંના કળા કૌશલ્ય રાજનીતી પ્રવીણ સુત્ર સર્વે ગુણ સંપુર્ણ હતા. ને પોતાના સંસ્થાનથી ઉત્તર દીશામાં અઢી જોગન એટલે દશ ગાઉ ઉપર પોતાના ખાલશામાં મુન્ય ક્ષેત્ર નામે એક પુણ્ય શ્લોક તીરથ ત્યાં હીરણ્યાક્ષગંગા નામે નદી છે. તે નદીના ઉત્તર કીનારા ઉપર પોતાને હવા ખાવા માટે બંગલો બનાવેલો છે, તાંહાં પોતે બીરાજમાન થયેલા હતા. ને ત્યાં મોટા મોટા વીદ્વાંન સત્પાત્ર સદ્ગુણી પ્રાણણ આદી સુભટની સભા ભરાઈને બેઠી હતી. ત્યાં તીર્થ યાત્રાદીક પુણ્ય ક્ષેત્રની પ્રાર્થના કથા વીદ્વાન જન માહારાજ સાહેબને શ્રવણ કરાવતા હતા. તેમાં આ ક્ષેત્ર એટલે પ્રાણક્ષેત્ર તેને આજ પ્રાણની ખેડય એ રીતે કેહેછે. તે ક્ષેત્રતું માહાત્મ્ય વરણજી. તે એ પ્રાણક્ષેત્રમાં મુખ્ય સ્થાનક પ્રાણતું જ-ગુરૂશી નીલકંઠ પંખેશ્વર કુણેશ્વર આદિ એક જોગન એટલે ચાર ગાઉમાં પ્રાણાયે પુરવે જગંન કરેલ તે વખતમાં ઈંદ્રાદીક દેવ તથા રૂશીગણ ઈત્યાદીક શરવેને સ્થાપન કર્યા. ત્યાં હીરણ્યાક્ષ બીમાશંકરો અને કૌશંબી એ ત્રણ નદીનો સંગમ થયેલ છે. ત્યાં પીત્રીયોનો ઉદ્ધાર થાયછે. તથા નારાયણબળી ભુતબળી વગેરે પંચબળીયો થાયછે. ને જેમ ગયાજીમાં શ્રાદ્ધ કરે ઉદ્ધાર થાયછે તેમજ

આ બ્રહ્મક્ષેત્રમાં ઉદ્ધાર થાય છે. અને ત્યાં પીત્રીગણ ધણા મોક્ષને પામ્યા છે. અસદ્ગતીવાળાને સદ્ગતી પમાડે છે. અને ત્યાં શીવજીનું બ્રહ્મકપાળ ત્રીવેણી-શંગમમાં ગચ્છું છે. તથા બ્રહ્મહત્યાદી કરીને મોટા મોટા પાપ નીવારણ સ્નાન તથા દર્શને કરીને મુક્તી થાય છે. એ વગેરે કેટલી તરેહનું ક્ષેત્રમાં દર્શન તથા ત્રીવેણી-સ્નાન કર્યાથી કોટાંતકોટ જગનનું કળ મળતાં છતાં વીણુ પદને પામે છે. એવી કથા બ્રહ્મપુરાણમાં બ્રહ્માહાત્મ્યમાં છે, એવું કહ્યું વળી આ એવું પુણ્યક્ષેત્ર ત્યાં પુરવે જાત્રાનું લોક લક્ષાવધી આવતા, અને પેપારી શાહુકાર મેવાડ, મારવાડ, માળવો, વાગડ, શીરોઈ, ગુજરાત, કર્ણ, કાઠીયાવાડ. આદી દેશ દેશના મનુષ્ય આવતાં અને હીરણ્યાક્ષ નદીના દક્ષીણ કીનારા ઉપર શાહુકારની હુકાનો માંડી લાખો રૂપીઆનો માલ ખપતો, તથા ચતુરપદ આદી વણજ કરતા. તે મેળો દીન ૧૫ રહેતો. તે મેળાની રચના એવી કે જાણે વિશ્વકર્માય કોઈ નવું શેહેર વસાવ્યું. એવું શાંભળી માહારાજ સાહેબે કરમાવ્યું કે, એવો મોટો મેળો શાકારણથી બંધ થયો? ત્યારે સખા શકલે જહેર કહ્યું કે, રાવ કલ્યાણની વખતમાં ઘણી કુચાલ હતી. તેથી મેળાનો બંદોબસ્ત રહ્યો નહિ. અને દેશમાં દંગો થયો તેથી મેળો બંધ થયો. એવું વર્ણન શકળ શાંભળીને માહારાજ સાહેબે બ્રહ્મક્ષેત્ર-ની વારતા શાંભળી. બ્રહ્મપુરાણ મંગાવી તમામ વંચાવી એવું તો તે માહાત્મ્યના વુલ્ય કોઈ સમરથ થાય નહિ એવું સમજ્યું : પછી વિચાર કર્યો કે લોકના કલ્યાણને અરથે પાછો મેળો ચાલુ કરવો ને આ ગ્રંથ ગીરવાણ બાપામાં હતો તથી કોઈને જરોખર સમજવામાં આવશે નહી. પછી તે બ્રહ્મપુરાણ સુલભ રીતે શકળને સમજાય એવી રીતે શ્લોકાદીકની પ્રાકૃત ટીકા ગોવીંદરામ શાસ્ત્રીયે આરંભે સંસ્કૃત શ્લોક કાચેમ રાખી પ્રાકૃત ટીકા કરી માહારાજ સાહેબને પ્રતે બાપણ કરેલું હતું તે કવીતામાં ગ્રંથ રચી પ્રસીદ્ધ કર્યો છે. તે વાંચી જોતાં સ્વધરમ નીષ્ઠાવાળા પુરુષોને એ તીરથ કરવાનો ઘણો હિસાબ પ્રગટ થઈ આવશે અને આ તીરથ માહાત્મ્ય સંક્ષેપ માત્ર વર્ણન કર્યું છે. તે જે પુરુષ નીત્ય વાંચી શ્રવણ મનન કરીને શ્રદ્ધા રાખીને શુદ્ધ બાવ શહીત નીમ ધર્મ સહીત યાત્રા કરવા આવશે તે પુરુષનાં પાપ આ જનમનાં તથા પુરવ જનમનાં બળી બરમ થશે. તેમાં કાંઈ સંશય નથી અને આ તીરથમાં સ્નાન દાન બ્રહ્મબોજન શ્રદ્ધા પ્રમાણે શુદ્ધ બાવથી કરશે તેનો મોક્ષવાશ થશે એવું ઉત્તમ આ બ્રહ્મક્ષેત્ર છે.

શ્રીગણેશાયનમઃ શ્રીસારદાયનમઃ શ્રીશુશ્ર્લ્યોનમઃ શ્રીસરસ્વતૈનમઃ

અથ શ્રીબ્રહ્મક્ષેત્રાદૈર્ઘ્યકુરુત્તઃ

ઈંડરોપમાર્ષણ.

દાહુરા.

શ્રીશુર ગણપતી સરસ્વતી, જગદીશ જગદાધાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૧
ભારતી ભવ શંકટ હરો, હંસ ઉપર થૈ સ્વાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૨
દુઃખ જાણી બહુ દેવનું, અવનીપર અવતાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૩
પેરણ યોળી સુંદરી, શકલ શબ્દો શણગાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૪
ચાલ્યાં દૈતને મારવા, હાથ ધરી હથીયાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૫
સકળ દૈત સંહારીયા, સુખ શાંતી સંસાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૬
આરાસુર ખીરાજ્યાં, વરતો જ્યજ્યકાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૭
ઈંડર ઘઢની જિયમા, કહું સંક્ષેપે સાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૮
આદ્ય નામ ઈલ્વલદુર્ગ, હાલ ઈંડર નીરધાર;	
અંબા હાથ લંબા કરો, ઉતારો ભવ પાર.	૯
ઈલ્વલદુર્ગ તે કુંગરો, હાલ ઈંડર ઘઢ ગામ;	
પ્રથમ તાંહાં રાક્ષસ રહે, દૈતદુર્ગા સુરનામ.	૧૦

હજ્જ વનમાં એકલો, નહી વસ્તી વીસ્તાર ;	
પશુ પંખીને માનવી, સકળ કરે સંહાર.	૧૧
વસ્તી વડનગર વિશે, જાણો જીવું સેહેર ;	
બાઘી બીજી વસ્તી નહી, એવો અસુરનો કેર.	૧૨
પંચદેવ પ્રથમ રહ્યા, ઈલ્વલ દુરગની પાશ ;	
પ્રણામ કરે પંચદેવને, પુરો મનની આશ.	૧૩

ઓપાઈ.

ઈલ્વલ દુરગ ઈડરનું નામ, પંચદેવ વશે તે ઠામ ;	
પ્રથમ જીવ બીજા પ્રણામ, ત્રીજા ગદાધર વૈકુંઠરાય.	૧
અતુર્ય કલનાથ ભવનેશ્વર પાંચ, શરણે નાવે જાંની આંચ ;	
પંચરત્ન એ જોતપ્રકાશ, પુજન કરતાં પુરે આશ.	૨
પ્રણામજી શ્રીનાથ જગતાત, ભવનેશ્વર ભોળા કળનાથ ;	
પંચરત્ન એ ચીંતામણી, દેવળ શીખરની શોભા ઘણી.	૩

દાહિરા.

હવે ઈલ્વલ દુરગ તે કુંગરો, તાંહાં અસુરનો વાશ ;	
ચાર જોજન પર ઓદીશા, જીવ મનુષ્યને ત્રાશ.	૧
ઈલ્વલ દુરગથી વાવ્યજીવ જંગલ, મોટું જાણ ;	
વસે વેણી વછરાજ તાંહાં, પ્રતાપ પાંડવ પ્રમાણ.	૨
વશે જંગલમાં એકલા, પાસે રહ્યા એક શીશ્ય ;	
નીત ચરાવવા જાય તે, કામ ધેનુ દશવીશ.	૩
એક દીવસ શીશ્ય બોલીઓ, સાંભળો સ્વામી વાત ;	
કેઈ દીશા જાઉં નહી, લેઈ કામ ધેનુ સાથ.	૪
વચન શેવકના સાંભળી, બોલ્યા વેણી વછરાજ ;	
અગ્ની જીવને આજથી, નીચે કરજે તાજ.	૫

છપો.

બોલે બેણી બછરાજ, ખાત કહું સુન બે બચ્યા ;	
નાંહી જના કોઈ દીન, અગ્ની કંણ મેં નહી અરધ્યા ;	
વાંહાં રહેતા રાક્ષસ, દુરમતીકા ડર ભારી ;	
ઈહાં ડરમેં ઈડર, નામ ધરા નરનારી ;	

એસે અસુર ઉન્મત્ત હે, ફીરતા જોજન ચાર મેં ;
 પશુ પંખી ઐર મનુષ્ય કું, પકડ લે જાવે દ્વારમેં. ૧
 શીશ્ય કહે સ્વામીન, બડા ડર મુજકું લાગે ;
 મીલે પકડ લે જાવે, પીછે મેં કેસા ભાગે.
 લેકર જાય સો દ્વાર, પીછે કયા કામ કરેગા ;
 કયા કરના ઉપાએ, અસુર હુઠ કેસા મરેગા ;
 બચન સુની જળ શીશ્યકો, બોલે બેની બરછરાજ જ્યું ;
 ઉપાય કહું સુન પુત્ર મેં, ઓહી કરના હુંમ કાજ જ્યું. ૨

દાહરો.

વેણી વછરાજ તાંહાં બોલીયા, શેવક સાથ વચન ;
 જડજેડી એક જેઠીકા, કરી મંત્રાવાહન. ૧
 આપી જેઠીકા શીશ્યને, કહું શકળ વૃતાંત ;
 મળે અસુર કોઈ દીનતો, ભાણું મનની બાંત. ૨
 ખાગી ખાગી કરતો આવશે, લેઈ જશે તે દ્વાર ;
 ઈલ્વલ હરગ હુંગર વીશે, તેલ કડાઈ નીરધાર. ૩
 તેલ કડાઈ ઉકાળશે, પછી પુછશે વાત ;
 કેહેશે પ્રદક્ષણા કરો, એમ કરી કરશે ઘાત. ૪

ચોપાઈ.

પ્રદક્ષણા કરવા કેહે વુને, તારે કેહેજે નવ આવડે સુને ;
 કરી દેખાડો મુજને કાજ, કરું હું તે પ્રમાણે આજ. ૧
 ફરવા જાય અસુર જે વાર, કરજે જેઠીકાનો પ્રહાર ;
 ગુર વચન જેઠીકા વડે, તરત ઉચકી તેલમાં પડે. ૨
 મરશે અસુર ઉગરશે તમો, એ વૃતાંત કહું છું હંમો ;
 એવાં ગુરનાં સુણી વચન, શેવક અચરજ પામ્યો મન. ૩
 નમી ગુરને વારંવાર, નીત્ય જાયે તે વન મોજર ;
 ગુર આપી જેઠીકા ધરે, ચારે ગોને વનમાં ફરે. ૪

છપો.

વશ્યા વેણી વરછરાજ, વીકટવન વગડો બેઈ,
 તારણ માતા ત્યાંહિ, મળે નહીં માણસ કોઈ ;

ઘઢ તારંગા પાશ, દેવ ત્રાવકના કાણવે,
 ઈલ્વલધી વાવ્યખુણ, જંગલ બહુ નજરે આવે ;
 જોવા મળે નહીં માનવી, જાઝાં જંગલ જહાડ છે,
 શીફ મુની વસ્તા તાંહાં, મોટા પરવત પાહાડ છે. ૧
 માણેકનાથ માહારાજ, આજ પરવતમાં રહેછે,
 ઝરે પથરથી દુધ, દુધલમા તેહેને કેહછે ;
 ચમત્કારી બહુ દેવ, જઈને પરવતમાં પેઠા,
 કોઈની પડે નહીં દૃષ્ટી, અદૃષ્ટપણેથી બેઠા ;
 માણેકનાથ માહાશીફ જોગી, આવ્યા અમદાવાદથી,
 માણેકચોક કેહવાએછે, અમદાવાદ એ આઘથી. ૨

દોહરા.

ઈડરથી પશ્ચિમ દીશા, વાવ્ય હુતર ઈશાંન ;
 પુરવ દીશામાં પેશીએ, જહાં તાહાં જંગલ રાન. ૧
 ઈડર પાછળ ઝોપધી, વનસ્પતી ભાર અઢાર ;
 ચતુરાઈથી શોધન કરે, તો આપે દ્રવ્ય અપાર. ૨

ચોપાઈ.

હવે વેણી વછરાજ તણો જે શીથ, જેષ્ટીકા કરમાં અહોનીશ ;
 અઘોર જંગલમાં ફરતો ફરે, ગયો જહાં પથર પથ ઝરે. ૧
 માણેકનાથ ગુફાતે બણી, સાથે કામધેતું હુઝણી ;
 જો સાથે આવ્યો તે ઠાર, પુરવદીશા ચાલ્યો નીરધાર. ૨
 ઈલ્વલ અસુર હરગાસુર નામ, આવ્યો ફરતો તેણે ઠામ ;
 ખાજીખાજી એવો થાએ ભયંકાર, આવ્યો અસુર તે વનમોજર. ૩
 કામધેતું નાઠી તે દીશ, જાલ્યો વેણી વછરાજનો શીથ ;
 ચાલ્યો શીથ લેઈ તેણીવાર, ચેલો મન કરતો વીચાર. ૪
 જે ગુરૂદેવને ગમ્યું તે ખરું, હવે ઈષ્ટપ્રતાપે હીમ્મત ધરું ;
 જેષ્ટીકા આપી ગુરૂદેવ, કરું અહોનીશ તેની શેવ. ૫
 ગુરૂપ્રતાપે પ્રાક્રમ કરું, હીમ્મત હારી હવે કેમ ડરું ;
 એમ વીચારે મન શંકાત, આવ્યા આજ અસુરને હાથ. ૬
 ગુરૂએ કહ્યું એ દાણવ મળે, તો લેઈ જઈ તુજને તેલમાં તળે ;
 ગુરૂએ કહ્યું તે સાચી વાત, હવે એ કરશે માહારી ઘાત. ૭

જડ જેઠીકા ગુરૂ ઉપાય, મંનમાં એમ વીચારતો જાય ;
ઈલ્લલ પર આવ્યો અશુર, જાંઠાં આશનં પોતાનું પુર.

દાહરો.

- હવે અશુર શેવક લેઈ આવીયો, ચડયો ડુંગરપર દઈત ;
ચેલો નજરે જોઈ વળ્યો, કડાયા તેલ સહીત. ૧
- મંનમાં થરથર પુજ્યો, પણ હીમ્મત રાખી જણ ;
વીનય વચનથી બોલીયો, અસુરસાથે વાંણ. ૨
- વેહેલા થાઓ ખાઓ મુજને, નહી લગાડો વાર ;
છુટયો માહા શંકટથી, રખડવું રણભોજર. ૩
- વીનય વચન કીધાં ઘણા, શેવક ચતુર શુભણ ;
તેલ કડાઈ તાતી કરી, પછી અસુર બોલ્યો વાંણ. ૪
- પરદક્ષણા એની કરો, સમરો તમારો ઈષ્ટ ;
પછી પેશો આ તેલમાં, એમ બોલ્યો પાપીષ્ઠ. ૫
- વેણી વછરાજી શીબ્ય બોલીયો, કરી જાઓ પ્રણામ ;
કહો કેવી રીતે કરું, દેખાડો આ ઠામ. ૬
- દૈતને મંન કાંઈ ડર નથી, તરત ઢઠયો તે વાર ;
પરદક્ષણા કરવા ગયો, શીબ્ય ગુરૂ શંભાર. ૭
- મારી જેઠીકા જોરથી, લેઈ લેઈ ગુરૂનામ ;
તરફડી પડયો તે તેલમાં, દુરગાસુર તે ઠામ. ૮
- પડતાં તે પ્રલય થયો, ગુરૂતણો પ્રતાપ ;
ઈલ્લલ દુરગ દૈત મારીયો, ટળ્યો શકળ સંતાપ. ૯

ચોપાઈ.

- અસુર ઉસ્કી તેલમાં પડયો, શીબ્ય ઘાટ દાનવનો ઘડયો ;
ગુરૂ વચનથી માર્યા એમ, અસુર કાયા બની તે હેમ. ૧
- ગૌ નાઠી જે અસુરને ત્રાશ, ગઈ વેણી વછરાજીને પાસ ;
ગુરૂને તરત થઈ છે જણ, અસુર શેવકના લેશે પ્રાંણ. ૨
- એટલામાં આવ્યો તે શીબ્ય, દાંણવ મારી તેણે દીશ ;
શીબ્ય ગુરૂને શરણ ગયો, શમાચાર તે સઘળો કહ્યો. ૩
- જાણું શીબ્ય કરી આવ્યો કાજ, ઉઠયા તરત વેણી વછરાજી ;
આવ્યા ઈલ્લલ દુરગની ધરણ, જીવે તો ગુદ પામ્યો છે મરણ. ૪

સુવર્ણ શરણું શબ દેખાય, ચમત્કાર શબ્દ સંભળાએ.
 સુજ સુસ્તક વીનાનું સર્વ, કાપો દેહ જેમ એએ દ્ય.
 અસુર તણી કાયા બહુ પુષ્ટ, પછી કાપ્યો પદનો અંગુષ્ઠ; ૫
 દીવશે કાપે પદનું હેમ, રાત્રી પાછું તેમનું તેમ. ૬
 જેમ કાપે તેમ વધતો જાય, તેનો ઈડર ઘઠ બંધાય;
 દીવસના કાપે અંગુષ્ઠ, રાતે પાછો પુષ્ટનો પુષ્ટ. ૭

દાહિરા.

એમ એક અંગુષ્ઠથી, ઘઠ બંધાવ્યો જાણ;
 પછી પધરાવ્યું કુંડમાં, અસુર શબ નીરવાણ. ૧
 હાલ પરીક્ષા તેહની, મળી આવે કોઈ દીન:
 સુંવરણનો કરશે ફરે, કુંડમાં એવાં ચીન્હ. ૨
 રાજ વેણી વછરાજનું, ટળ્યો શકળનો શોક;
 ઈડરીયો ઘઠ જીતીયા, ગાયે જગતમાં લોક. ૩
 કન્યા પરણ્યા નાગની, થયાં શકળ સુભ કામ;
 ઈલ્લલ એ તે કુંગરો, દુરગ કીલ્લાનું નામ. ૪
 ઈડર ઘઠ ઘણા વરષ તે, વેણી વછરાજનું રાજ;
 સુખ શાંતી સહુ લોકમાં, કીધાં ઘણાં એક કાજ. ૫
 ત્યાર પછી ગાદીપતી, થયા બહુ રાણા રાવ;
 વનસ્પતી ફુલી રહી, ઈડર ઘઠ ગરકાવ. ૬
 આજ ઈડર ગાદી તણા, સુરજવંશી માહરાજ;
 કોરટ કેશરી સીંધની, રીતી રામ સમાજ. ૭

છપો.

ઈડર ઘઠ બર કહાવ, આઘ ઈડરની ગાદી,
 કેશરીસીંધ માહરાજ, આજ ઘણી ધન્ય ધર્મીદી;
 બલો બ્રાહ્મણ પરબાવ, પ્રજાપર પ્રીતી રાખે,
 સુરવીર માહાધીર, ભુંડું બાપણ નવબાખે;
 ચતુર શીરોમણ સેહલડો, સકલ ગુણ બંડારછે,
 ઈડર ઘઠ ગાદીતણા, જીવાનસીંધ કુંમાર છે. ૧
 રૂપતણા નહીપાર, જેવો શોભે સીંહલંકો,
 રીત પ્રમાણે રાજ, નીતીમાં બાહાદુર બંકો;

ધીર વીર ગંભીર, શકળ વાતે તેં સ્થાંતી,
 સાંન ધ્યાંન પુન્યવાન, કળા સુરજની કાંતી ;
 માહરાજ રાજશ્રી રાજમણી, અનીત્ય અંગથી તાજછે,
 કમી નહી કોઈ વાતમાં, ઈડરઘઠ માહારાજ છે.

૨

સવંત ઓગણીશે અડત્રીશ, અશાડમાસ આણંદકારી,
 શપ્તમી સુકરવાર, ઈડરઘઠ શોભા સારી ;
 માહારાજધીરાજ, રાજરાજેશ્રી આજે,
 કેશરીસીંધ માહારાજ, ઈડરઘઠ ગાદી ખીરાજે ;
 શન અઢારશે ખ્યાશીમાં, જીગતી જીલાઈની અંણીયે,
 તારીખ સુંદર સાતમી, શું શોભા વખાણીયે.

૩

ધન વરષે ધનધોર, ઘણી એક મર્જના કરતો,
 વીજળી તણા અંમકાર, અય દળ વાદળ ભરતો ;
 વ્રસ્ટી વસ્તી વંન, ગામ ઉજડને પાહાડે,
 વ્રસ્ટી રાન મૈદાંન, વ્રસ્ટી અંહાં જંગલ બહાડે ;

દેશકાળ દુકાળમાં, વરસાત આવી વરષતા,
 તેમ ગાદીનૃપ નીરખીને, હૈંસ હૈયે શહુ હરષતા.

૪

શહુને હરખા નંદ, માહરાજ ખીરાજયા ગાદી,
 શહુને હરખા નંદ, માત વળી રાંણી આદી ;
 શહુને હરખા નંદ, ગાયે શુણી જન બહુ ગીતં,
 શહુને હરખા નંદ, ઉજરા ઈડર આદીતં ;

હરષ મંત્રી પ્રધાનને, કારબારી કોટવાળના,
 કેશરીસીંધ ગાદીપતી, ઘણી ચૌદશે સુંભાળના.

૫

ઢાહોરો.

ઈડરઘઠ રળીયાંમણું, માહરાજ કેશરીસીંધ,
 જીવાન સીંધજી જશ પાંમીયા, કૈલાશવાસી શીવલીંગ.

૧

ઓપમા અધીક વરણવ કહે, ઈડરઘઠના રાવ ;
 માહરાજ કેશરીસીંધનો, આદર બાવમનું માવ.

૨

કૈલાસ પીતા પામીયા, કેશરીસીંધ બહુ બાળ ;
 ચૌદ વરસ સાહેબ તણી, રાજકાજ સંભાળ.

૩

આજ રાજ રાણી તણું, અજવાળું અંગ્રેજ ;
 સંભાળ રાજ રંકની, નીતી રાજની એજ.

૪

સાહેબની ચતુરાઈ ઘણી, બહુ ધીરજ બહુ ધાક ;
 દેશ શકળ સુધારીયો, લીજીટ ફીલીપ ને બ્લાક.
 રાજ રાણી વીકટોરીયા, તમે તપસ્યા તેજ :
 આણ ફરે શહુ દેશમાં, અદલ રાજ અંગ્રેજ

૫

૬

માહારાણી વીકટોરીયાના રાજ વીશે, વીકટોરીયા વીજ્ય વીલાશની
 એક વારતા રચીછે તે મધેથી સંક્ષેપ છપા, દોહરા, ચોપાઈ,

છપો.

રાણી કેરું રાજ, કાજ કુડાં નવ કરશે,
 રાણી કેરું રાજ, કરશે તો નીશ્ચે બરશે ;
 રાણી કેરું રાજ, તસ્કર તરફડના લાગ્યા,
 રાણી કેરું રાજ, ભુંડા જન બચથી બાગ્યા ;
 માહારાણીનું રાજ, આજ અંગ્રેજ તેજ બહુ જાણીયે,
 કોરટ શોભાસુર લોકની, અધીક શું વખાણીયે

૧

સાહેબ વીશે છપો.

સાહેબ ચતુર સુખંણ, દેશ દેશાવર કરતા,
 ભુત પ્રેત પીશાય, નહી ડાકણથી ડરતા ;
 છોટ સુંઠ શહુ જીઠ, સુંઠ ખાધી નહી માયે,
 જોયો નહી જન કોઈ, સાહેબને સામો થાએ ;
 થયો નથી થાશે નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 ચતુર મન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો.

૨

દોહરા.

શકળ વાતનો કાયદો, શકળ વાતનો સંચ ;
 દેવતાઈ લોક દેખાયછે, કોઈ ન જાણે પ્રપંચ.
 ગોરામાં તો ગુણ ઘણા, કાણું કપટનું આહાડ ;
 કાળાથી કશું નવ બને, ભુરા તોડે પાહાડ.

૧

૨

મહમ સાહેબ વિશે દોહરા.

આગે વચન સીતાવણું, રામતણી કપાય ;
 દેવે દૃષ્ટી અમ્રત કરી, લોકે મ નીરબય નવ થાએ.

૧

આગે હતી તે દેવાંગના, ઉત્તમ કરતી કામ ;	
સ્વર સુકી મધ્યમ કરી, માટે મડમ નામ.	૨
આગે હતી જે દેવાંગના, શું તેનું એંધાણ ;	
પરી પ્રમાણ દેખાયછે, હાલ પરીક્ષા જણ.	૩
બોલી ચાલી કાયદો, સુંદર નૃત્ય શણગાર ;	
માથે ટોપી મલપતી, દેવાંગના અવતાર.	૪
દેખીતી દેવાંગના, કળા વીના નહી કામ ;	
સુંદર મુખ રળીયામણું, મડમ જેનું નામ.	૫
ગડબડ નહી કોઈ વાતની, કરે નહી કોઈ કલેશ ;	
ખાચે પીચે સુખી કરે, હાંસવદન હમેશ.	૬
પ્રતક્ષ જુવો પારણું, નહી કોઈનું મન ઉદાસ ;	
લોક શકળ આણંદમાં, શોભા ઈંદ્રઅવાશ.	૭

તાર્યન્ન વિશે છપા.

ખખરદાર સુખતાર, વાત અચરજની જોઈ,	
ખખરદાર સુખતાર, પાર પામે નહી કોઈ ;	
ખખરદાર સુખતાર, હાર પામે જોઈ જાઓ,	
ખખરદાર સુખતાર, વીરમય થાએ રંકને રાજ.	
ખખરદાર, સુખતાર છે, શું આવે શું જાય છે ;	
કળા જોઈ અંગ્રેજની, શહુ જન વીરમય થાયછે.	૧
શું આવે શું જાય, કહો તેમાં શું રહેછે,	
શું આવે શું જાય, ખખર જઈને કોણ કેહેછે ;	
શું આવે શું જાય, ભલા પણ ભેદ ન જણે,	
શું આવે શું જાય, વસ્તી તો સહુ વખાણે,	
કાણું લોક બહુ કામમાં, પણ કળા કોઈને પડતી નથી ;	
અમત્કાર સાહેબતણો, તે કવીતા શું કહીયે કથી.	૨
મનથી જાઓ વેગ, પવનથી પેહેલો ચાલે,	
કલાકે કોશ હજાર, ખખર તે જઈને ચાલે ;	
ઘડીએ ગૌશત ચાર, તાર ચાલે એ રીતે,	
સતસહસ્ર જુબાપ, કહે જઈ પુરણ પ્રીતે ;	
શું આવે શું જાયે જુવો, અચરજ શરણુ આજ છે,	
વીચાર કરે વિરમય થશે, અદલ અંગ્રેજ રાજ છે.	૩

આગગાડી વીશે છપા.

રેલવે તણો ખેલ, મૈલ પર ધ્વજ ધરીછે,
 જંગલ રોન મૈદાન, ડુંગર પરદેરડીયો કરીછે ;
 અંહાં તાંહાં કુશલ ખેમ, ટેમપ્રમાણે ચાલે,
 ફોડે ખણે નહી કામ, તેહને એક પૈશા આલે ;
 થયો નથી થાશે નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 ચતુર મન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો. ૧
 ગાડી કેરી શીશ, દીશ દશ ડુંગર ગાજે,
 જીવ જંત વહં વાગ, લાગ જોઈને બાજે ;
 ભુત પ્રેત પીશાય, જક્ષતું જોરનવ ચાલે,
 કુંણ માત્ર મનુષ્ય, જપાટે જતી જાલે ;
 પ્રાંકમી કોઈ પુરો નહી, આજ કોઈ અંગ્રેજ સારખો,
 ચતુર મન શોધી જીવો, પંડીત પુરાણી પારખો. ૨
 પુલતણું નહી સુલ, સુલ સ્થંભાંની દીશે,
 પાંણીનો નહી પાર, લોહ સ્થંભજળને વીશે ;
 વજ્રવડે લે પંન, બાંધ્યાં શીધુ શરોતાય,
 બરી લાખોમણ બાર, ગાડીશત હપર જાય,
 પાર નહી લોખણ તણો, કોશ હજારો પાથરણું,
 અચરજ આજ દેખાયછે, દેખતાં દીલ અવધી ઠરણું. ૩
 કયાં લોખણની ખાંણ, લુંગળાં બારી ઘડયાંછે,
 અન્ય શકળ શામાન બરાબર બીખે જડયાંછે ;
 કુંણ ખણે તે ખાણ, અગ્નીમાં કુંણ તપાવે,
 કુંણ ઘડે એ ઘાટ, બીખામાં બહાર બનાવે ;
 બહુ પોળાં લાંબાં ઘણાં, શકળ સંચાથી મેળવે ;
 જીગતી કોઈ જાણે નહી, કાળું લોક શહુ કેળવે. ૪
 ચોતરફ લોહની વાડ, પાહાડ પરવતને પાણી,
 કોશ હજારો હજાર, શકળ હુંનીયાંયે જાણી ;
 અંહાં તાંહાં લોહની વાટ, ઠાઠ તો ઠીક ઠરાવે,
 નીશ દીન જમીન, શરકાર તે સાફ કરાવે ;
 પરવત પડયા લોખણ તણા, અંહાં તાંહા રસ્તામાં ઘણું,
 અદલ આજ અંગ્રેજછે, રાજ રૂડું રાણી તણું. ૫

મુંબાઈ વીશે છપા.

મુંબાઈ મોટું મેહેર, લેહેર દરીયાની ઝાઝ,
મીતા લક્ષ્મી અવતાર, આવી મુંબાઈ બીરાજી ;
વરણ ચાર અડાર, સોહે સરવેની કરતાં,
ચાર જોજન વીસ્તાર, દેવનાં દેવળ કરતાં ;
ચોતરફ દરીયો મડધડે મધ્ય મુંબાઈ બીરાજતી,
માહારાણીનું રાજ છે, શુંનેગારપર ગાજતી.

૧

મુંબાઈ શરખું શેહેર, આજ લંકાસમ કાઢાવે,
મુંબાઈ શરખું શેહેર, બીજી નજરે નવ આવે ;
મુંબાઈ શરખું શેહેર, હુંનર તો લક્ષ હજારો,
મુંબાઈ શરખું શેહેર, સહસ્ર ખસે ખજારો ;
દેશદેશનું માંનવી, બહુ વીધ બાવન બોલ છે,
ચોરાશી બંદરનો આવટો, છપન જતનાં તોલ છે.

૨

શેરી ચોટાં હાટ, ઠાઠ તો ઠીક ઠરાવે,
ફડા રસ્તા મેદાંન, શડક ખુબ સાફ કરાવે ;
પાંણીનો સંટકાવ, રસ્તો બહુ દીશે રૂપાળો,
લંકાસમ આ ખેટ, દરીયાને ખેટ નીહાળો ;
બહુ બેલ ઘોડા ગાડીયો, નૌતંત્રચના જેવા તણી,
સુંદર મેહેર શોહાંમણું, સુર શોભા આવી બણી.

૩

લંકાસમ આ ખેટ, બહુજ સ્ત્રીને બળીયો,
લંકાસમ આ ખેટ, મુલખમતવાલો મળીયો ;
લંકાસમ આ ખેટ, કેહેવાય બહુ શેઠ શેઠાંણી,
લંકાસમ આ ખેટ, રાજ રૂપાળું રાંણી ;
લંકાસમ આ ખેટછે, ઠેઠ ઠક રાજ લંકા તણી,
શોભા તેની નવ કહીશકું, લંકાપુરી આવી બણી.

૪

સાત માળના મેહેલ, શોભા તો જેવા સરખી,
લક્ષ્મીછે ભરપુર, પ્રજા જેઈ પુરણ હરખી ;
કરે વણીક વેપાર, ખજારની બાહાર બણેછે,
દેવળમાં દસવીસ, વાડવતો વેદ બણેછે ;
જાંચી અગાશી ગલેરીયો, ફડી રચના બહુ મેહેડીયો,
વસ્તી ભુવન નવ લાખની, પંચલક્ષ છે પેહેડીયો.

૫

બહુ નાટા રંગ થાયે, ગાયે શુણીજન બહુ ગીત,
 બહુ નાટા રંગ થાયે, ઉજસ જેમ જિગ્યો આદીત ;
 બહુ નાટા રંગ થાયે, શુણ કાયો ગ્યાંન કરેછે,
 બહુ નાટા રંગ થાયે, મોટા કોઈ ધ્યાંન ધરેછે ;
 વાછંત્ર વાળે વીધવીધનાં, શું કહું જમું કયી,
 મુંબાઈ સરખા શેહેરની, શેહેર શોભા બીજી નથી. ૬
 પુન્ય તણો નહી પાર, આવે દીનવાર પ્રવણીયો,
 પુન્ય તણો નહી પાર, કુણ પૈશો કુણ રણીયો ;
 પુન્ય તણો નહી પાર, ત્રપત બીશુધને કરતા,
 પુન્ય તણો નહી પાર, પોતાનો ધર્મચરતા ;
 પુન્ય તણો નહી પાર, પ્રથમ સકળ લોક ધર્મમાં ધસે,
 ધર્મથી પ્રભુ પ્રસન્નછે, જાંહાં પ્રભુ તાંહાં લક્ષ્મી વસે. ૭
 સદા ઉપકારી સંત, બળે બગવતને ખેઠા,
 સદા ઉપકારી સંત, આવી મુંબાઈમાં પેઠા ;
 સદા ઉપકારી સંત, જ્ઞાન ગોસ્ઠી બહુ થાય,
 સદા ઉપકારી સંત, શુણ ગોવીંદના ગાય ;
 સદા ઉપકારી સંત સકળ, પાળે લોક ધર્મ સર્વથા,
 સંત શમાગમ થાયછે, નીત નીત કીરતન કથા. ૮
 તણ હજાર મણ તેલ, દીવેલ બળે દીવાનું,
 તણ હજાર મણ તેલ, જોઈયે ખાવા પીવાનું ;
 ચાર હજાર મણ ઘૂત, તરત જોઈયે દીન જોગે,
 સવા લાખ મણ અન્ન, જન સરવેને પુગે ;
 અન્ય વસ્તુ તો અતી ઘણી, જાહાં તાંહાં નજરે દેખીયે,
 કેહે બવાન બવ આસમે, મુંબાઈ લંકાં લેખીયે. ૯

ઘડીયાળવિશે છપો.

વાળે ઘંટ ઘડીયાળ, ખખર પળ પળની કેહેછે,
 વાળે ઘંટ ઘડીયાળ, રાતદીન સંચો વેહેછે ;
 વાળે ઘંટ ઘડીયાળ, કલાકની અડી ઘડી છે,
 વાળે ઘંટ ઘડીયાળ, તેમાં માંહે મીનીટ જડી છે ;
 ચોવીસ મીનીટની એક ઘડી, મીનીટ કલાકની સાઠ છે,
 ઘડી પળ પ્રીતે કહે, એ ઘડીયાળ કેરો ઠાઠ છે. ૧

આગપેટીવીશે ચોપાઈ.

- બાકસ એક બાહાદુરનું જેઈ, તેનો વીચાર કરો મહુ કોઈ ;
 સળીયો વેહેરી ચારે કોર, એ કીયા કરખતનું જેર. ૧
- એટલી ઝોખધી બેગી કરી, ક્યારે સુકવી ક્યારે બરી,
 તે પર સુંદર પેટી જડી, કહો પેટી એ ક્યારે થડી. ૨
- પેટીપર કાગળ શોબીત, ચીત્રછાપ છબી જ્યનીત ;
 એક તરફ ચોટાડી રજ, અગ્ની દેવ કીધા કબજ. ૩
- આજ રાજ રાણી સેવતા, સકળ પ્રજા પાસે દેવતા ;
 સળી ગસતામાં પ્રગટ થાય, અંધારું અળગું તે જાય. ૪
- આગપેટી બાકસ કેહેવાય, પરચુરણ પાઈમે વેચાય ;
 મેહેનત જેતાં મન અકળાય, વીચાર કરે મન વીસ્મે થાય. ૫
- એમ સકળ વાતનો સંચો કરે, તે જેઈને બહુ મનડું ઠરે ;
 વીકટોરીયા વીજ્યમાં સકળ વીસ્તાર, આતો કહ્યો સંક્ષેપે સાર. ૬

દોહરા.

- માયા ઈંદુજતની, કોઈ નવ પામે પાર ;
 વીકટોરીયા વીજ્યનીલાસનો, સંક્ષેપે વીસ્તાર. ૧
- હીંદુસ્થાન સુધારવા, રીપન લાખેશા લાડ ;
 પ્રજા પુષ્પ વ્રસ્તી કરે, મેષ વ્રસ્તી રમ જહાડ. ૨

છપો.

- માહારાણીનું રાજ, કાજ કુડાં ન કરીયે,
 માહારાણીનું રાજ, ધ્યાન લાવી ચીત ધરીયે ;
 માહારાણીનું રાજ, કળા નવ જણે કાળું,
 માહારાણીનું રાજ, અંગ્રેજ તણું અજવાળું ;
 સાહેબ મડમમાં ચુરા મણા, કાળુ લોક બહુ કેળવે,
 બેઢ કોઈ જણે નહી, સું બવાન બાવારય મેળવે. ૧

દોહરા.

- એવું રાજ રજીમાંમણું, શહુની કરે શંભાળ ;
 પ્રજા પર પ્રીતી મણી, સાચવે માત જેમ બાળ. ૧
- એમ સંભાળ સાહેબ તણી, કોઈ દુખી નવ થાય ;
 સીંહાસન વીક્રમ તણું, જેમ ભોજરાખનો ન્યાય. ૨

તર તોફાન તરકટ નહી, નહીં હુર્યાઈ નહીં લાંચ;
 માહારાણીના રાજમાં, નાવેજાની આંચ.
 સંક્ષેપે વરણવ કર્યું વીકટોરીયા વીજ્ય વીલાસ;
 જીગતી જોઈ જીબીલી તણી, સોબા ઈંદ અવાસ.

૩

૪

માહારાણીજીની જીબીલી બીશે.

રાગ હોરી ૧.

સખી આજ રાણીની જીબીલી જીબીલી,
 રચના બણી ખુબ જીબીલી, સખી આજ રાણીની જીબીલી ટેક.
 સવંત ઓગણીશેં તેતાળીશમોહિ, માધમાશ રણો ખીલી,
 કૃષ્ણપક્ષ નવમી ખુધવારે, રાસી રણુ છે રસીલી;
 રાન અડારશે સત્યાસી હુમીલી. સખી આજ. ૧
 કેબરવારીની રોળમી તારીખ, જહાં તાંહાં રચના ફુલીલી,
 જણ્યું ઈંદાસન લંકા ફુલાઈ, જોઈ સુધખુધ જીબીલી;
 પ્રજા રાહુ હરખમાં ફુબીલી. સખી આજ. ૨
 સાલીવાહન શક રાત અષ્ટાદાશ, અષ્ટ હપર હબીલી,
 વીજ્યરાજ વીકટોરીયા રાણી, પ્રજા કોઈને નહીં દુબીલી;
 વીલાત હીંદુસ્થાન સુંખીલી. સખી આજ. ૩
 તપે ધણું તેજ માહારાણીજી, વરસ સીતેર છુબીલી,
 વરસ પચાસ પુરાં યયાં ગાદી, તે પર ખુશાલી હુંખીલી;
 રચના દેસોદેસ જુંખીલી. સખી આજ. ૪
 આજની ખુશાલી સકળ પ્રજામાં, સુંબાઈ કલકત્તા દીલ્લી,
 રાજરજવાડાં અમદાવાદ અજમીર, વડોદરા સુરત બણીલી;
 શકળમાં વીકટોરીયા ધણીલી. સખી આજ. ૫
 વાત વખાંણે શકળ નરનારી, વખાંણ બાલોષ્ટર વકીલી,
 સદાકાળ રહે એવી ખુશાલી, બવાની સંકર કેહે ન કીલી;
 તપો તેજ એ મનસુખીલી. સખી આજ. ૬

હોરી બીજી.

વીજ્યરાજ આજ માહારાણી, જીબીલી ન જય વખાંણી, ટેક.
 જીવો જીવો ધણા વરસ વીકટોરીયા, સતી પુરણ પ્રમાણી;
 મુખ જોતાં દુઃખ દુર ખસે, એવી રાણીની છબી છપાણી;
 જીબીલી દેસોદેસ બણી, વીજ્યરાજ.

૧

- મુંબાઈમાં બડી મોજ બણાઈ, શોભા તે લંકાસમાણી ;
પ્રજ સકળ જોઈ પ્રસન્ન થૈ મન, રૂશનાઈ રચના આણી ;
દેરા તંબુ દીધા છે તાણી, વીજયરાજ. ૨
- જોવાની વેળી પ્રજ થૈ બેળી, બહુ સહુ દુનીયાં તણાણી ;
બીડ બારી નરનારી ને બાળક, ઘોડાગાડી ન ગણાણી ;
બેલગાડી ઝાજ જણાણી, વીજયરાજ. ૩
- મુંબાઈ શહેરની શોભાતું વરણન, શું કહું સુખચકી વાણી ;
રાણી સાહેબે આ શહેર વસાવ્યું, આગે કોટ બીજું પાણી ;
રચના તો સાહેબની શોહાણી, વીજયરાજ. ૪
- શહેર સુધારી લંકા સમ કીધું, સુખ પામ્યા બહુ પ્રાણી ;
મુલક મુલકનાં માણસ મતવાલાં, પ્રજ બણી પથ્રાણી ;
પીછાન તો પાગડીએ એંધાણી, વીજયરાજ. ૫
- અદભુત માયા ઈંદ્રજીત કેરી, ગાડી શુક્રાની નીશાણી ;
સકળ વસ્તુ તો સંચાઈ બણાવે, સાત માળ નળ પાણી ;
કરો મોજ શેઠ શેઠાણી, વીજયરાજ. ૬
- ગ્યાસલેટ વીજળીના દીપક ચમકે, કળા કોઈથી ન કળાણી ;
તારનો પાર કોઈ નવ પામે, વેદીયા પંડીત પુરાણી ;
પ્રજ જોઈ સકળ હરખાણી, વીજયરાજ. ૭
- આગે પ્રજને દુઃખ હતું ઘણું, ઘણા તરકટ તોફાણી ;
આજ રાજ રાણી એક લાકડી, પીલે તરકરને ઘાણી ;
રાજ રંકની નહી હાણી, વીજયરાજ. ૮
- આજતું રાજ રૂઢું માહારાણીજી, આનંદ જીબીલી બોલાણી ;
ધનવાન નીરધન એક આરે, રૂશનાઈ રચના રોલાણી ;
બંધીવાન બેડી બોલાણી, વીજયરાજ. ૯
- મધ્ય અવસ્થા દયાવંત દીશે, અન્ય છબી તે જવાની ;
હાસ વદન રૂઢું રૂપ જોઈ, જીબીલી અરજી રવાની ;
રચના જોઈ શંકર બવાની, વીજયરાજ. ૧૦

ચોપાઈ.

એ વીકટોરીયા વીજયવીલાસ, તખ્તપર પુરણ વરસ પચાસ ;
શું જીગતી કહું જીબીલી તણી, ઈંદ્રાસનથી શોભા બણી.

રાજ રંક તણી સંભાળ, રાણીસાહેબ પ્રજાપતી પાળ ;
 થયો નથી થારો નહીં કોય, એવી બળ બાહાદુરી હોયે. ૨
 માટે માહારાજધીરાજ, ઈંડર તખ્ત બીરાજ્યા આજ ;
 કૈલાશ પામ્યા પીતા જવાન, કરેછે જશતું બાષણ બવાન. ૩

દોહરા.

તાત જે કેશરીસીંમના, લીંગમયસીંધ જવાન ;
 પામી ગયા જશ જગતમાં, તે બાષણ કરે બવાન. ૧
 પંડપુર પું નાભણી, સુંદર છતારા ગાંમ ;
 રૂડા રતનશીવરાયજી, રાણી મણીમયનામ. ૨
 પુત્ર બેહુ પ્રગટ થયા, જેંડવા કેરી જેડ ;
 રાજ રાણી હરખીયાં, પોયાં મંનનાં કોડ. ૩
 પુત્ર રૂપ રખીયામણું, જેઈ હરખ્યા રાજન ;
 દીન દીન પ્રતે મોટા થયા, વધે વેલ વંન વંન. ૪
 બાર વરસ બેહુને થયાં, પડ્યું પીતાતું તંન ;
 તખ્તપર તરત બેસાડવો, પુત્ર બે રૂપ રતન. ૫
 પ્રથમ પુત્ર પ્રસવ થયો, તે ગાદી અધીકાર ;
 એ રાજ રૈયત તણો, સભા સકળ વીચાર, ૬
 જીવાંન સીંધજી જીગતી વડે, બોલ્યા સાહેબની સાથ ;
 પ્રથમ પુત્ર બેસાડવો, એ અણઘટતી વાત. ૭
 વચન શબા શહુ શાંભળી, મંનમાં વીરમે થાય ;
 પ્રથમ પુત્રને પરહરે, એ શું બોલ્યા રાય. ૮

છપો.

સહુને મંન સંધેહ, રાય શું બાષણ કીધું,
 પ્રથમ પુત્ર નહીં રાજ, તખ્ત બીજને દીધું ;
 સાહેબ શોધ અપાર, જીગત કોઈ નવ જણે,
 ન્યાય કોઈથી નવ થાય, પ્રથમને સહુ પ્રમાણે ;
 સાહેબ કેહે ચતુરાઈથી, જીવાંનસીંધ જલદી બણો,
 ન્યાય કરો નીતી યકી, અધીકાર જે ગાદી તણો. ૧
 માહારાજધીરાજ, આજ સહુ પડદો ખોલે,
 જીવાંનસીંધમાહારાજ, સાહેબને સાથે બોલે ;
 સુણો સકળ દષ્ટાંત, બેદ બાંજી તે મંનનો,

નીશ્ચય થાય રંક રાય, જય સંધેહ સહુ જનનો ;
ચીત દેઈ શભા સહુ સાંભળે, વચન ખાલ મીઠા ઘણા,
માહારાજ રાજ રાજેશ્રી, જે સાહેબ ઈડરઘટ તણા.

૨

ખંડુક એક બળવાન, ગોળી બેહુ તેમાં બરીયે,
દેઈ દારૂનો દાખ, તડાક લડાકો કરીયે ;
પ્રથમની ગોળી જેહ, તેહ પાછળથી ધારો,
પાછળ નાંખી જેહ, તેહ આગળથી જરો ;
માટે પ્રથમ પછી પ્રશ્ન થયો, પ્રથમ હુંદ ખંડુકગતી,
કેહે જવાનસીંધ જરૂરી, એ ગણવો ગાદીપતી.

૩

ચોપાઈ.

ગોલી જેમ બે ખંડુકમાં બરે, આગળ ભરી પાછળ નીસરે ;
માટે પ્રથમ હુંદનો જે પુત્ર, સુપોરાજ ગાદીધર સુત્ર.
સહુના મનમાં નીચે થયો, સંધેહ સકળ સભાનો ગયો ;
સકળ કહે રાજ સમર્થ, અદલ આજ મેળવીયો અર્થ.
પછી પ્રસન્ન્યો તે પાંચ્યો રાજ, ઈડર પતીનાં એવાં કાજ ;
હુગતી વડે જરા પામ્યાં બણા, મહીમા વધાર્યો મેળા તણા.

૧

૨

૩

નીહાળી છુવો સહુ નેત્ર, ખેડય બ્રાહ્મણી તે બ્રહ્મક્ષેત્ર ;
પુણ્ય શ્લોક તીર્થ કેહેવાય, એકસમે તાંહા બેઠા રાય.

૪

સભા સકલ પંડીત પુરાણ, જોશી શાસ્ત્રીને વીદ્યાન ;
બ્રહ્મક્ષેત્રનું બાષણ કર્યું, માહારાજ સાહેબે અવશે ધર્યું.
સૂર્યવંશી વીચક્ષણ ઘણા, કલકૌશલ્ય ગુણમાં નહીં મણા ;
સભા સદગુણી બ્રાહ્મણને સાચ, માહારાજ સાહેબ ખોલ્યા વાત.
આગે મેળાનું માહત્તમ બહુ, આજ મેળો નવ નજરે લહુ ;
તેનું શું કારણ કહો આજ, ખોલી સભા સુણો માહરાજ.

૫

૬

૭

દાહરા.

મેળાનો મહીમા બણા, આવે જત્રાણું લોક ;
બ્રહ્મક્ષેત્રને બાળતાં, ટળે સંતાપને શોક.
આવતા ઘણા વેપારીયો, શું કહું જાણ વાત ;
મેવાડ મારવાડ ને માળવો, વાગડ સીરોઈ ગુજરાત.
કાઠીયાવાડ કચ્છમાંડવી, બણે મેળાની બાહાર ;
મુલખ મુલખનુ માનવી, હુકાન હજરો હજર.

૧

૨

૩

એઈતી જણસ સરવે મળે, કમી નહી કોઈ વાત ;
 પડતરી પંનર દીનની, દાર ખોલાં દીન રાત. ૪
 પછી રાવ કલ્યાણમલ મહીપતી, ઘણી હતી કંચાલ ;
 દંગો થયો બહુ દેશમાં, બંધ મેળો તતકાળ. ૫
 એવું સભામા સાંભળી, હરખ્યા પોતે રાય ;
 મેળો પાછો આણું કરો, જેમ પરમારથ યાય. ૬

ચોપાઈ.

બાપણ સુણી પ્રભક્ષેત્ર તણું, રાખ મનમાં હરખ્યા ઘણું ;
 મેળા તણી સગવડ બહુ કરી, આણુ કીધો પાછો ફરી. ૧
 લક્ષાલક્ષ તણો પેપાર, રાત દીન ઉમાડાં દાર ;
 બણે બખર બહુ જંગલ રાન, નહી તરકટ તસ્કર તોફાન. ૨
 હારોહાર દીશે હુકાન, તાંહા માહરાજ તણું મકાન ;
 જુગતી બણે બહુ જો વાતણી, ખેડય મેળાની શોબા ઘણી. ૩
 એ માહરાજ જશ મેલવી ગયા, અંતે કૈલાસવાસી થયા ;
 મેળાનો બાંધ્યા મહીમાય, જુવાનસીંઘ ઈંડરબદ રાય. ૪
 આજ મેળાનું માહાત્મ ઘણું, એતો કામ જુવાનસીંઘ તણું ;
 માટે પ્રભક્ષેત્ર જે નાહાય, તેનું પાપ તો પ્રલય યાય. ૫

દોહરા.

એયો જશ જગ પામીયા, યયાં પુરણ સહુ કામ ;
 શાસ્ત્રી ગોવીંદરામને, આણું અદલે નામ. ૧
 કીશોર દુમારસીંઘ કેશરી, પીતાસીંઘ જવાન ;
 ઈંડરોપમા અરપણ તણું, બાપણ કરચું બવાન. ૨
 કર જોડું કવી માત્રને, પુણું પંડીતના પાય ;
 શાસ્ત્રી પુરાણી વેદીય, ક્ષેમાસાહેબ રાખય. ૩
 પિંગળબીનુંટીંગલ રચું, રાખશો નહી કોઈ રોશ ;
 અક્ષર કાંના માત્રની, સુક નવ દેશો દોશ. ૪
 સર્વત ઓગણીશે સુમાલીસ, બલ્યો બાદપદ માસ ;
 સુકલપક્ષ ત્રયોદશી, મંગળવાર હજમ. ૫
 ઈંડરોમાર્પણ કરચું, કેશરીસીંઘ જવાન ;
 સદા રહો ચડતી કળા, બાપણ પ્રભુબવાન. ૬
 સંતાને ચરણે નમું, કવી આગે કર જોડ ;
 એક વાર સહુ બોલજો, જય જય શ્રીરણછોડ. ૭

સંપૂર્ણ.

અથ શ્રીબ્રહ્મક્ષેત્ર કથા.

રાગ રામગ્રી.

શ્રીગુરુ ગોવીંદને શીશ નામુંજી, કરૂણા કરી જીવો સુજ સામુંજી,
કમળવીંધી ઉત્પન્ન પ્રભદેવજી, મને કૃપા કરો તતખેવજી.

રાગ વણ્ણમશના.

શ્રીગુરુગોવીંદને હું નમું,	સુખકારીરે ગજનંદને લાગું પાય	બરૂશોં	
હંડાસો દુઃખબંજનો,	સુખં માતા જેહેની હમીયાય.	બરૂશોં	૧
પીતા તે શંકર દેવછે,	સુખં પ્રથમ પેહેલો પુખય;	બરૂશોં	
ગજના તે સરખી નાશીકા,	સુખં શેવા કરે સુરરાય.	બરૂશોં	૨
શરીર શીંહર શોભતું,	સુખં રૂડો મોદીક અહાર;	બરૂશોં	
કટી પીતાંબર સુંદર,	સુખં મુશક વાહન સાર.	બરૂશોં	૩
સુખપ્રુધ ખેહું સુંદરી,	સુખં છે વીંધા તણા બંડાર;	બરૂશોં	
દેવતા તે સકળ શેવતા,	સુખં પુણું પેહેલો ગૌરી કુમાર.	બરૂશોં	૪
શેવું મા સરસ્વતી શારદા,	સુખં વાણી આપો મંભાય,	બરૂશોં	
રંક જણીને કરૂણા કરો,	સુખં મનોરથ પુરણ થાય.	બરૂશોં	૫
હંસ ઉપરમા સ્વાર છે,	સુખં વેણા તે પુસ્તક હાથ;	બરૂશોં	
આધાર છે તારા નામનો,	સુખં કરૂણા કરો સુખમાત.	બરૂશોં	૬
જેપર કરૂણા હશે તમ તણી,	સુખં તેને સદાય મનાનંદ;	બરૂશોં	
વાણી તે નીરમળ આપજો,	સુખં કથુકથા પદ ઇંદ.	બરૂશોં	૭
બાવટ બાગજો બવઉમા,	સુખં બય હરણ બોલાનાય;	બરૂશોં	
સાહે કરો શીવશંકર,	સુખં હેતથી ઝાલો હાથ.	બરૂશોં	૮
કથા બાંજુ પ્રભક્ષેત્રની,	સુખં સુણતાં તે શંકટ બય;	બરૂશોં	
શિવ પારવતી સંવાદછે,	સુખં સાંબળતાં સુખ થાય.	બરૂશોં	૯
દોશ મયો તાંહાં પ્રજ્ઞા તણો,	સુખં બસ્મ બચુતુ પાપ;	બરૂશોં	
ત્રીવેણીનો તાંહાં સંગમ છે,	સુખં સ્નાનથી ટપે સંતાપ.	બરૂશોં	૧૦
સુત કહેછે શૌનકને,	સુખં કથા તે વાણી અમ્રત;	બરૂશોં	
બાવેશેવે પ્રભક્ષેત્રને,	સુખં પાવન થાય પ્રાણીત્રત.	બરૂશોં	૧૧

અબીમાનને અળખો કરો,	સુખં નીચની સંગતતાજ ;	બરૂશો ૦
સુપાત્ર સંગત કીજીયે,	સુખં સરે તે સગળાં કાજ.	બરૂશો ૦ ૧૨
અમુલ્ય મનુષ્યા દેહછે,	સુખં બજે બજે બગવાન ;	બરૂશો ૦
દયા તે દીલમાં રાખીયે,	સુખં નવ કરીયે અબીમાન.	બરૂશો ૦ ૧૩
કોપને કરીયે કારમાં,	સુખં બજીયે સીતાપતી રામ ;	બરૂશો ૦
સંગત કરીયે સંતની,	સુખં તજીયે તે મધ્ધર કામ.	બરૂશો ૦ ૧૪
નીરબય નારાયણ નામ છે,	સુખં નેહુ બજે નંદલાલ ;	બરૂશો ૦
શંકર શેયે શમશાંતને,	સુખં સમરે શ્રી દીનદયાળ.	બરૂશો ૦ ૧૫
બ્રહ્મા કહેતાં બ્રહ્મરૂપ છે,	સુખં કોટીતે સુર્ય પ્રકાશ ;	બરૂશો ૦
શકુળવીશ્વતું તેજ છે,	સુખં સત્ત સત્ત અવીનાશ.	બરૂશો ૦ ૧૬
તેની ગતી કોઈ જાણે નહી,	સુખં પામે નહી કોઈ પાર ;	બરૂશો ૦
બકતને કારણ શ્રીહરી,	સુખં અનેક લેછે અવતાર.	બરૂશો ૦ ૧૭

વલણ.

અનેક અવતાર લે શ્રીહરી, કોઈ પામે નહી પારરે ;
 બ્રહ્મક્ષેત્ર બાવે કહું, શ્રીતા સુંણો નર નારરે. ૧
 ઈતી શ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બવાનીશંકર સ્તુતી પ્રથમોધ્યાય : ૧
 રાગ રામગ્રી.

કહું કયા તે બ્રહ્મપુરાણજી, સુંણો શ્રીતા તે ચતુર સુજણજી ;
 સુંણતાં સંપેહ મંનનો જયજી, બ્રહ્માની ખેડય બ્રહ્મક્ષેત્ર કહેવાયજી.

શ્લોક:

સત્યંતારકતત્ત્વમોમિદમણુસ્થુલંચતુષ્પાદકં ॥
 જાયત્રસ્વમસુષુપ્તિગંસ્મૃતિવશાદ્વિશ્વાયતીતંવિભું ॥
 મુનાસાંતરૂપાસ્યમાનમૈરસ્તુત્યંતુરીયાત્મકં ॥
 ભક્તાનુગ્રહવિગ્રહંકમલજંદેવંભજેહંવિધિં ॥ ૧ ॥

રાગ માઝ.

સત્ય સત્ય એવા અવીનાશ, જાણે કોટી તે સુર્ય પ્રકાશ ;
 પ્રણવનાદ રૂપ ઓંકાર, જેનો કોઈ પામે નહી પાર. ૧
 આત્મારામ તે એક સ્વરૂપ, સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણ રૂપ ;
 સત્ય સૌર્ય દયાને તપ, એવા ધરમનો રાખીએ અપ. ૨

- પ્રાણ કહેતાં તે વીરવનું તેજ, અત્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ એજ ;
બુદ્ધ્યાબીમાન અળગો કરીયે, ચોથી તુર્યાવસ્થા રૂપ તરીયે. ૩
- બગુટીને નાશીકાસમીધ્ય, કરે ઉપાસના મોટા સિદ્ધ ;
બગવત બકતનાનું ગ્રહ કરતા, લીલા અનેક અવતાર ધરતા. ૪
- બ્રહ્મા કમળચક્રી હૃત્પન્ન, તેહેને બજુંધું રાત દીન ;
એવા સમર્થ છે તે બ્રહ્માય, તે આ બ્રહ્મક્ષેત્રની કથાય. ૫
- શૌનક પ્રત્ન તે સુતને પુછે, સકળ સાસ્ત્રનો સાર તે શું છે ;
સકળ સાસ્ત્રની વાત તે જણો, બ્રહ્મક્ષેત્ર તે બાવે વખાણો. ૬
- નીચ્યે કરાવો હૃદયે નેત્ર, ભોમીપર કીડું બ્રહ્માનું ક્ષેત્ર ;
શામાટે તે કીધો જગન, સુત કહો થઈ મનમાં મગન. ૭
- જેહની પુરાણ પુરેછે શાખ, અમને શાંબળવાનો અબીલાખ ;
માટે કહો તે માહાત્મ્ય કથાય, જેથી મંધેહ મનનો જાય. ૮
- સુણી શૌનકની સુદ્ધ વાણી, વળતા બોલ્યા તે સુત પુરાણી ;
રૂડું પ્રત્ન પુછ્યું તમો રૂપી, માહારૂં મન થયું બહુ ખુશી. ૯
- શાંબળતાં બ્રહ્મક્ષેત્ર કથાય, પાપી જન તે પાવન માય ;
સુણતાં બ્રહ્મક્ષેત્રની વાત, એતાં પરીક્ષા મળે સાક્ષાત. ૧૦
- સુત પુરાણી બોલ્યા તે વાણ, સુણો શૌનક બ્રહ્મપુરાણ ;
તમો પ્રત્ન પુછ્યું મને આજ, બોલ્યાં પારવતી શીવમાહરાજ. ૧૧
- બોલ્યાં પારવતી શીશનાંમી, બ્રહ્મક્ષેત્ર કહો મુંને સ્વામી ;
શીવસંકર બોલ્યા વાણી, સુણ સુણ પારવતી રાણી ; ૧૨
- બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા કહુંધું, બ્રહ્મક્ષેત્રમાં હું પસંદહુંધું ;
એતો આવશે સકળ કથાય, સંકર બોલ્યા સાંબળ ઉમીયાય. ૧૩
- બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા શાંબળતાં, કોટી જનમનાં પ્રાચીત બળતાં ;
ચીત ધરી શાંબળ જે તેહ, ટાળું મન તણો મંધેહ. ૧૪
- સ્નાન ગંગાદીક તીર્થનું થાય, બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ પળાય ;
બાઈ બેહેનનું લગ્ન થયેલું, પ્રાચીત બ્રહ્મક્ષેત્રથી ગયેલું. ૧૫
- બોલ્યા શંકર પારવતી સાથ, કથા શાંબળ સતી વીજ્યાત ;
સુણતાં શંકર સરવે તે જાય, દેહાત્મા સુધ નીરમળ થાય. ૧૬
- હવે પુરવતણી જે કથાય, કેહે શંકર સુણ ઉમીયાય ;
તાહારૂં લગ્ન થયું જેણીવાર, સકળ દેવ આબ્યા તેણે ઠાર. ૧૭
- આબ્યા બ્રહ્મા વરૂણ ને ઈંદ્ર, આબ્યા કુબેર સુર્ય ને ચંદ્ર ;
આબ્યાં શારદા સરસ્વતી તાંહે, આબ્યા મુંની સબા ને માંહે. ૧૮

વળી આવીયા અગ્ની દેવ, અન્ય દેવ આઠ્યા તતખેવ ;
 આઠ્યા ગાંધર્વ કરતા જ્ઞાન, સહુ ને દીધાં તે આદર માન.
 બ્રહ્મદેવે બાળ્યા પારવતી, કીધી દસ્તી તમાં પરશતી ;
 તેની કથા કહું વીસ્તારી, સુષો શ્રીતા, પારવતી નારી.

૧૯

૨૦

વક્તા.

સુષ પારવતી તમપીતા ભુવંન, કઈક આઠ્યા સુંની દેવરે ;
 સરવે જોઈ આણંદ પામ્યા, ટાળીમન અહંભેવરે.

૨

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે શીવપાર્વતી સંવાદે દ્વીતીયોધ્યાયઃ ૨.

શ્લોક.

સુતજાનાસિસર્વત્વં શાસ્ત્રાણાંસારુત્તમં ॥

વદત્રિશેષતઃસર્વં બ્રહ્મમહાત્મ્યમુત્તમં ॥ ૧ ॥

સાધુપ્રષ્ટમાહાવુદ્ધે કથયિષ્યામિતેનદા ॥

યચ્છ્રુત્વામુચ્યતેજતુંર્જન્મસંસારબંધનાત્ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

જ્ઞાનક સુત પુરાણી ને પુછે જી, હવંતમ શાસ્ત્રનો સાર તે શુંછે જી ;
 સુત બોલ્યા શાંબજો સુંની દેવજી, બ્રહ્મક્ષેત્ર કહું તતખેવજી.

રાગ ઢાળ.

હવે કેહે શીવ સુષ પારવતી, બ્રહ્મક્ષેત્રની તે કથાય ;

સુષતાં તે શંકટ નાસરો, માહા પાપી તે પાવન થાય.

૧

તાહારા પીતાયે તાહાઈં લગ્ન કરણું, તાંહાં આવીયા સુની દેવ ;

હીમાચળ જે પીતા તમારો, તેણે મંડપ રચ્યો તતખેવ.

૨

રૂપ જોઈ દેવી તમતણી, થયા બ્રહ્મા તે વીવળમન ;

તેહ તણી કથા કહું સહુ, સુષજો તે શ્રીતાજન.

૩

વીરંચી વીષયની દસ્તી કરી, માટે લાગ્યો તેહેનો ત્રાપ ;

વીરંચી મનબ્યાકુળ થાયા, અરે કીધું ઘણું મી પાપ..

૪

તે વીરંચાપ નીવારણકારણ, ગયા બ્રહ્મા બહા બગવાન ;

તાંહાં જઈ પ્રાર્થના કીધી પ્રભુની, દેવઘરે જેહેનું ધ્યાન.

૫

હે દેવના દેવ દયાળ નારાયણ, જય જય જગતના સ્વામી ;

બ્યાપક વીશ્વ બ્રહ્માંડના, પ્રભુ જય જય અંતર અમી.

૬

વીર્યખલીતનો દોશ લાગ્યો મુને, લુલ્લી ગયો સહુ બેદ ;	
સામર્થ્ય ગચ્છું સહુ તેજતુ, માટે સુજે નહીં મુનેવેદ.	૭
તે માટે સ્વામી ઉપાય બતાવો, તેજ સામર્થ્ય આવે ;	
તમોવીના શ્રીત્રીભોવનનાથા, ઉપાય કુંણ બતાવે.	૮
વળતા તે વીશ્ણું બોલીયા, તમો સુણો વીરંચી વાત ;	
અંધુ દીપ બરતખંડ છે, તમો તાંહાં જવો સાક્ષાત.	૯
તાંહાં હ્રતમ એલુ ક્ષેત્રછે, મુની મંડળ દેવ બોલાવો ;	
વેદ બણેલા ખાંણણ હોય, તેને પાશે તે યજ્ઞ કરાવો.	૧૦
દોશનીવારણ થાશે તમારો, સુણો વીરંચી વાંણી ;	
શંકર કહે જામીયા પ્રતે, શૌનકને સુત પુરાંણી.	૧૧
એવાં વીશ્ણુંનાં વચન સુણી, તાંહાં આવીયા પ્રણદેવ ;	
શંકર વીશ્ણું ઈંદ્રાદીકમુની, આવીયા તતખેવ.	૧૨
શરવે આવી તાંહાં નીરમીત કીધું, વીશ્વ કરમાને બોલાવી ;	
શીદ્ધી ને વળી મુક્તીનું સાધન, એવી બોમી તાંહાં રચાવી.	૧૩
પ્રમાણ એક જોજન તણું, સુવરણ તણું તે દીશ ;	
સુંદર નગર શોભીત ઘણું, જોહેના દરવાજા ચોવીશ.	૧૪
તે ક્ષેત્ર ખડુ ઉતંમ કીધું, કુબેર ઉતર દશાછે ;	
પુરવ ઈંદ્ર યંમ દક્ષણ, પશ્ચીમ વરૂણ વશાછે.	૧૫
ચાર દીશાપર રક્ષક મુક્યા, યક્ષ ગાંધર્વ આદી દેવ ;	
રક્ષક બીજા મુક્યા ઘણા, આવી રક્ષા કરે તતખેવ.	૧૬
તે નગ્રના મધ્યબાજે, વહન ગંગા કરતાં ;	
હીરણ્યાક્ષ નામે ગંગા કહાવે, પાપ જાય ધ્યાન ધરતાં.	૧૭
તેમા પ્રજ્ઞાના કમંડળનું જળ, નાંખીયું નીરધાર ;	
વહન ગંગા દશજોજન, વેગ અપરંમપાર.	૧૮
એવી તાંહાં ગંગા હીરણ્યાક્ષ, તેના સ્મરણથી પાપ પળાય ;	
કોટીજનમનાં પ્રાચીત હોયે તે, બળીને બસ્મ થાયે.	૧૯

શ્લોક.

ब्रह्महाब्रुणहाचैव मातृहागुरूतल्पगः ॥

तस्यादर्शनमात्रेण मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १ ॥

यथाचगोमतीनीरं यथाहिजान्हवीजलं ॥

तथाहरिण्यगंगाया जलंपापविशोधनं ॥ २ ॥

- ગૌઢિ પ્રાણેષ ખાળસી હત્યા, વળી સકળ પાપ તે હરશે.
સ્નાન દાન વીધીવત પુનતે, પ્રેમ ધરીને કરશે. ૨૦
- શીવ કેહે સુણહે સતી, એવું માહાત્મઘે નીરવાણ ;
તે ગંગામાં સ્નાન કરે, યમહત સ્વપ્ને નહીં જણ. ૨૧
- તે ગંગામાં શ્રાધ કરે, તેના પીત્રીની સદગતી થાય ;
એવું એ તીર્થનું માહાત્મઘે, વળીઅતી ઘણામહીમાય. ૨૨
- પ્રણહત્યાદીક પાપ ઘણાં, વળી માતાની હત્યાજેહ.
ગુરુપત્ની શુંસંગ કીધો, દોષનીવારણ થાશે તેહ. ૨૩
- દરશન માત્રેણ પાપ નાશે, ગોમતી જન્મહવી જળ પવિત્ર ;
તેમ હીરણ્યક્ષ નામે ગંગા, પવિત્ર આ પ્રણયરીત્ર. ૨૪

વલ્લાણ.

- પવિત્ર કરે જેમ જન્મહવી, તેમ હીરણ્ય ગંગાથરે ;
સ્નાન દાન પ્રણ ભોજન કરે, તેનાં પ્રાચીત પ્રલય થાયરે. ૩

ઈતીશ્રી પ્રણયરીત્રે પ્રણપુરાણે, પ્રણક્ષેત્રે સુત સૌનકાદીક શીવ પારવતી સંવાદે
નમ્ર રચના હીરણ્ય ગંગા વહનો નામ ત્રતીયો અધ્યાય: ૩.

શ્લોક.

- દેવદેવજગન્નાથ વ્રુહિમેત્વંદયાકુરુ ॥
કથંવિધિગતંપાપં કૃતંકિંચતત:પરં ॥ ૧ ॥
કુંડંચકારયજ્ઞસ્ય ભુમિમુત્સ્વન્યલાંગુલૈ: ॥
તદર્થેચકૃતોવિપ્રો વ્રાહ્મણાપદ્મયોનિના ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

- પછી બોલ્યાં પારવતી રાણીજી, સ્વામી કયા કહો તે વખાણીજી,
કેઈ વીધી ગયું પ્રણાનું પાપજી, ટળ્યો દોશતણા સંતાપજી ;

રાગ વાણજરાની દેશી.

- બોલ્યાં સતી પારવતી વાત, શંકર સ્વામીરે, તમે સરવે જગતના તાત, કહુ શીશ નામીરે
સ્વામી ટાળો મન નો સંધેહ, શંકર મને સાંભળ વાનો બહુ નેહ. ૧
હયા કરો શ્રી અર્વીનામી, શંકર પ્રભુ હુંધું તમારી દાશી ; ૨
કેઈ વીધી ગયું પ્રણાનું પાપ, શંકર યથો દોશની વારણ દાપ. ૩

વળતા શંકર બોલ્યા વાણ, સાંભળ સતીરે, કહું કથા તે પ્રભપુરાણ. પ્રીયા પારવતીરે		
સુવરણ કેરું જે હોળ, સાંભળં એઈ જમીન અકંઠ એલ. પ્રીયાં	૩	
પછી હેમતું હલ એડાવી, સાંભળં પ્રીતે પ્રયવી શોધન કરાવી; પ્રીયાં		
યજ કરવા કુંડ કીધો, સાંભળં પ્રભાપ્રભ ચારીનો વેશલીધો. પ્રીયાં	૪	
એક પ્રાણણ સ્ત્રી નામ, સાંભળં વીરંચીયે આવ્યો વીશ્રામ; પ્રીયાં		
તેને પ્રભાયે બોળે બેશારો, સાંભળં વળતાં વીરંચીયે વચન ઉચારો; પ્રીયાં	૫	
પુત્ર આકાશ મારગ જવો, સાંભળં ત્યાંથી સાવીત્રીને તેડી લાવો : પ્રીયાં		
સુણી વીરંચી એવા વચન, સાંભળં ચાલ્યો આકાશ મારગ તંન. પ્રીયાં	૬	
ગયો સ્ત્રી સત્ય લોકને માંહે, સાંભળં કરજેડીને ઉભો તાંહે ; પ્રીયાં		
પછી નામો સાવીત્રીને શીશ, સાંભળં મુજ પીતા તેડેછે આ દીશ. પ્રીયાં	૭	
તારે બોલ્યાં સાવીત્રી વાત, સાંભળં અપુત્ર આકાશ વીજ્યાત; પ્રીયાં		
આકાશ મારગ કરીને, સાંભળં પુત્ર જોજેતું ધ્યાન ધરીને. પ્રીયાં	૮	
કરી જોયું સ્ત્રીયે આકાશ, સાંભળં જાંઠાં જીવેતાં પ્રભ વીલાશ; પ્રીયાં		
વારંવાર સ્ત્રીયે જોયું, સાંભળં જોતાંમાં દુઃખ સરવે જોયું. પ્રીયાં	૯	
આવ્યો સાવીત્રી પ્રભાપાસ, સાંભળં બોલ્યો પુત્ર હું આપણો દાશ; પ્રીયાં		
પ્રભદેવ થયા તાં પ્રસન્ન, સાંભળં પછી પુરણ સંતોષ્યો તંન. પ્રીયાં	૧૦	
એક સુંદર સુભકંઠ્યાય, સાંભળં તે સ્ત્રીને પરણાવી પ્રભાય; પ્રીયાં		
સુભ સ્ત્રીનું લગ્ન મગંન, સાંભળં નવ પુત્ર થયા ઉત્તન્ન. પ્રીયાં	૧૧	
નવ શમરથ લુધીમાન, સાંભળં શાસ્ત્રી પુરાણીને વીદ્વાન; પ્રીયાં		
નવને નવ કંઠ્યા પરણાવી, સાંભળં સતીશીરેમણ સુંદરી કહાવી. પ્રીયાં	૧૨	
હવે એક એક કંઠ્યાને પેટ, સાંભળં થયા મહત્ત્વ પુત્ર તે નેટ; પ્રીયાં		
હવે સુણ જોતે શ્રીતાજન, સાંભળં તંન નવ હજાર ઉત્પન્ન. પ્રીયાં	૧૩	
પછી એકને પોતાને સ્થાન, સાંભળં તેને બેશાડો દેઈ ઘણું માન; પ્રીયાં		
એક તણું કીધું સ્થાપન, સાંભળં આચારજી કીધો બીજે જન. પ્રીયાં	૧૪	
વળી હોતા ત્રીજને કંધો, સાંભળં અન્ય રત્ની જનો ઉતર કીધો; પ્રીયાં		
દ્વિજ બાકી કીધા રતિવજ, સાંભળં સરવે પામ્યા તે આણંદરીજ. પ્રીયાં	૧૫	
એમ પ્રારંભ યજ્ઞનો કીધો, સાંભળં હલસુવરણ તણો લીધો; પ્રીયાં		
પછે બોમી કરાવી શોધન, સાંભળં બોમી સુદ્ધ થઈ ઉત્પન્ન. પ્રીયાં	૧૬	
અણ્યું રત્ન જડીત્ર પ્રકાસ, સાંભળં અતી બોમી તણો ઉજાસ; પ્રીયાં		
કીધો મંડપ ચોસટ સ્થંભ સાંભળં હેમમય તાંહાં યજ્ઞારંભ. પ્રીયાં	૧૭	
પછી વીશ્વકરમાને પાસ, સાંભળં સુવરણના પાત્ર ઉજાસ; પ્રીયાં		
તાંહાં બેઠા સકળ સુનીજન, સાંભળં રૂદ્રકળસ કીધો સ્થાપન. પ્રીયાં	૧૮	

બહુ યજ્ઞ મંડપ શોભાય, સાંભળ૦ ગુખવરણવ કચ્છું નવખય;	પ્રીયા૦
સાવીત્રી કરવા ગયા સ્નાન, સાંભળ૦ તેને વાર લાગી નીધાન.	પ્રીયા૦ ૧૯
પછી ભોક્ષ્યા નારદ દેવ, સાંભળ૦ તેતો આળ્યા નહી તતખેવ;	પ્રીયા૦
હવે જોઈયે જે યજ્ઞને વીશે, સાંભળ૦ જીવેતો સાવીત્રી નદીશે.	પ્રીયા૦ ૨૦
પછી દરબના સાવીત્રી કીધ, સાંભળ૦ કામ યજ્ઞના દીધાં શીધ;	પ્રીયા૦
પછી સ્વસ્તી વાચન કરાવ્યું, સાંભળ૦ સકળ દેવતાને મનભાવ્યું.	પ્રીયા૦ ૨૧
વળી સ્થાપન કીધા તવ, સાંભળ૦ કહીયે સુર્યાદીક ગ્રહ નવ;	પ્રીયા૦
આળ્યા તે આદીતને સોમ, સાંભળ૦ વળી આવીને બેઠા ભોમ.	પ્રીયા૦ ૨૨
બુધ ગુરુ શુક્ર તાંહાં આળ્યા, સાંભળ૦ સાથે પત્નીયો સહિત લાળ્યા;	પ્રીયા૦
આળ્યા શની રાહુ કેતુ જેહ, સાંભળ૦ પત્નીસુધાં પધાર્યા તેહે.	પ્રીયા૦ ૨૩
વળી કાષ્ઠ પુષ્પાદીક સાર, સાંભળ૦ સરવે સામગ્રી કીધી તૈયાર;	પ્રીયા૦
પછી દેવતાગ્રહ માત્રીક, સાંભળ૦ વળી દ્વારપાળ આદીક.	પ્રીયા૦ ૨૪
તાંહાં પીઠાદીક પુજ્યાદેવ, સાંભળ૦ વીધીવત કરી તતખેવ;	પ્રીયા૦
વીત્રોની વરૂણી કરીને, સાંભળ૦ વળી પુજ્યા તે પ્રેમ ધરીને.	પ્રીયા૦ ૨૫
વીત્રવેદની ધ્વની કરતા, સાંભળ૦ પછી યજ્ઞતું કામ પ્રવરતા;	પ્રીયા૦
હવે પ્રવ્રતે છે તાંહાં જગન, સાંભળ૦ યયા સકળ દેવ મગન.	પ્રીયા૦ ૨૬
ભોલ્યા સકળ સુરવચન, સાંભળ૦ રૂડો યજ્ઞ કીધો આદીન;	પ્રીયા૦
હવે ગચ્છું તમારૂં જે પાપ, સાંભળ૦ ટળ્યો દોશ નીરમળ યયા આપ.	પ્રીયા૦ ૨૭
બ્રહ્મે યજ્ઞ કીધો કરી વીધી, સાંભળ૦ દેવે પુષ્પની વ્રષ્ટી કીધી;	પ્રીયા૦
બ્રહ્મદેવે કીધો નમસ્કાર, સાંભળ૦ દેવે વરત્યો તે જ્યજ્ઞ્યકાર.	પ્રીયા૦ ૨૮
દેવે દીધો આસરવાદ ત્રત, સાંભળ૦ ગાંધર્વ જ્ઞાન અપહરના નૃત્ય;	પ્રીયા૦
પાપ રહ્યું નહી એક રજ, સાંભળ૦ પાણું તેજ તે પાંખ્યા અજ.	પ્રીયા૦ ૨૯
પુજ પોતાની પાંખ્યા બ્રહ્મ, સાંભળ૦ છુટ્યું વીર્યશ્રાવ જે ક્રમ;	પ્રીયા૦
દેવનાદેવ શ્રીત્રીપુરાર, સાંભળ૦ સુરસુની બોલે જ્યજ્ઞ્યકાર.	પ્રીયા૦ ૩૦
યજ્ઞની સમાપ્તિ કીધ, સાંભળ૦ યયા કારજ સગળા સીધ;	પ્રીયા૦
સુની ચારણને વળી સોદ્ધ, સાંભળ૦ બ્રહ્મદેવને આગલ કીધ.	પ્રીયા૦ ૩૧
સાબરમતી ગંગાનો સંગમ, સાંભળ૦ સ્વસ્તી વાચન કીધુ બ્રહ્મ;	પ્રીયા૦
તાંહાં કીધું સંગમમાં સ્નાન, સાંભળ૦ વીપ્રદક્ષણા ઘણું પુન્યદાન.	પ્રીયા૦ ૩૨
યજ્ઞ કીધાથી છુટ્યું ક્રમ, સાંભળ૦ પછે આસન આળ્યા બ્રહ્મ;	પ્રીયા૦
સાવીત્રી કરવા ગયા સ્નાન, સાંભળ૦ ધરતાં અલંકારવાર નીધાંન.	પ્રીયા૦ ૩૩
ભોક્ષ્યા હતાનારદ દેવ, સાંભળ૦ નહી આવી પોર્યા તતખેવ;	પ્રીયા૦
ઈંહાં સમાપ્તિ યજ્ઞની કીધી, સાંભળ૦ યયા પ્રસન્નતા દેવ વીધી.	પ્રીયા૦ ૩૪

વલ્લભા.

સાવીત્રીને વાર લાંબી, કરવા મયા જહાં સ્નાનરે ;

યજ્ઞની સમાપ્તી કરવા, અન્ય કીધા ભક્ષા ભગવાનરે. ૪

ઈતિશ્રી પ્રભચરિત્રે, પ્રભપુરાણે, પ્રભક્ષેત્રે, શીવપારવતી સંવાદે, દરબ સાવીત્રી ઉત્પન્ન, પ્રભયજ્ઞ સમાપ્તી દેવપુષ્પ ત્રષ્ટી કૃત્યં પ્રભવીષયદ્રષ્ટી દોષક્રમ નીવારણં નામ ચતુર્થો અધ્યાયઃ ૪ ॥

શ્લોક.

સાવિત્રીનાગતાકસ્માદ્દ્વિતિયાસાકથંરુતા ॥

एतन्मेसंशयंछिद्धिमदनुग्रहकारक ॥ १ ॥

श्रुणुदेविप्रवक्ष्यामिद्वિતિયાकारणंतव ॥

ब्रह्मणःपत्नीयाजाताह्ययापिषत्तंतेमुदा ॥ २ ॥

રાગ રામગ્રી.

સાવીત્રી આવ્યાં નહી શુંકાજીજી, કેમ બીજાં કીધા માહરાજીજી ;
કયા કરી કહો સ્વામી તે હજી, ટાળો મન તણો સંપેહજી.

રાગ માઝ.

શંકર બોલ્યા તે સુણ હે બવાની, પ્રભક્ષેત્ર કથા મનમાની ;

સુણે તેહેના તે શંકટ જાય, બાવે પ્રભક્ષેત્રની કથાય. ૧

ત્રવણ નહી જે કથા પુરાણ, જન્મ એ જે ગયો એમ જણ ;

શીશ ગુરૂ કરવા સમર્થ, જેથી સરે તે પોતાનો અર્થ. ૨

ગુરૂ છોડાવે માયાનો કાસ, આપે નામ તણો અભ્યાસ ;

ગુરૂ વીના મળે નહી જ્ઞાન, ગુરૂ વીના લાગે નહી ધ્યાન. ૩

ગુરૂ આજ્ઞા આલંગે જેહ, પાપી પુરુષ કહીયે તે તેહ ;

ગુરૂવીના ટળે નહી તાપ, ગુરૂવીના જેમ નગરો સાય. ૪

ગુરૂ કરે ઘણો જીવકાર, આપે જ્ઞાન તે અપરંમપાર ;

આ છે જીવનું ઘણું અજ્ઞાન, કથા કીરતન સુણે નહી કાન. ૫

ગરધવ સોમણ સાલુથી નાય, પણ ગરધવ ગાય ન થાય ;

ઘણાદીન પાપાણ બીજાય, કાણાડી કુટે તો અગ્રી દેખાય. ૬

એમ જ્ઞાન વીના અજ્ઞાન, નહી કથા કીરતન માહે ધ્યાન ;

કથા કીરતન એ કયાઈ થાય, તુર્ત ઉઠીને વેગળો જાય. ૭

- સાસ્ત્ર કથા પુરાણ નવ ભાવે, નીચ વાતમા ધુમ મચાવે;
માયા છાયામા બહુ મન જાય, કથા સમે તો આવે નીંદાય. ૮
- શીવશંકર બોલ્યા તે વાણ, સાંભળ સતી આ બ્રહ્મપુરાણ;
બ્રહ્મક્ષેત્ર સુણે ધરી ભાવ, તેહને તંન પીડે નહી તાવ. ૯
- સાંભળ સતી રાખી મન ધારણ, સાવીત્રી બીજં કરવાનું કારણ;
કરીયે કદાપી યજ્ઞનું કામ, પાસે ન હોય પોતાની ભામ. ૧૦
- બીજી વર્તેછે યજ્ઞમાં માર, માટે દર્ભના કીધા બ્રહ્મનાર;
મજ પ્રારંભ કીધો જ્યારે, નહી આવ્યાં સાવીત્રી ત્યારે. ૧૧
- વીધીયે મોકલ્યા નારદદેવ, સત્ય લોક ગયા તતખેવ;
સાવીત્રીને કીધો નમસ્કાર, મુજ પીતા તેડેછે નીરધાર. ૧૨
- યજ્ઞક્રમમા તમારું કામ, મુને મોકલ્યો છે આ ઠામ;
નારદમુની બોલ્યા એમ વાત, તમો વેહેલાં પધારો હે માત. ૧૩
- વળતાં સાવીત્રી બોલ્યાં વચન, જ હું આનુંધું હે તન;
કરી સ્નાન સજ્જં અલંકાર, પછી આનુંધું નીરધાર. ૧૪
- એવું સુણીને નારદ રૂશી, બ્રહ્મા પાસે આવ્યાં ચૈ પુશી;
નારદ વ્રતાંત કહ્યું સહુમાંહે, બીજાં કીધા સાવીત્રી ત્યાહે. ૧૫
- યજ્ઞ તથું તે કારજ કીધ, સકળ કામ તે થયુંછે સીધ;
બ્રહ્મપત્નીને વેદની માત, સકળદેવ બોલ્યા સાક્ષાત. ૧૬
- પછી સાવીત્રી સજ્જ સણગાર, આવ્યાં બ્રહ્મા પાસે જોણીવાર;
આવી જોયું સાવીત્રી જ્યાંહે, પાસે દીઠાં ગાયત્રી ત્યાંહે. ૧૭
- પામ્યા સાવીત્રી બહુ મન દુઃખ, ગયું ઉતરી દેવીનું મુખ;
સકળદેવ બોલ્યા સાક્ષાત, શ્યાને શોક કરો છોહમાત. ૧૮
- સ્રષ્ટિ કરતા તમો બ્રહ્મનાર, ગાયત્રી છે તે મોક્ષ દાતાર;
પછી શાન્તી સાવીત્રી પામ્યા, દુઃખ વીઘ્ન તે સરવે વામ્યા. ૧૯
- બ્રહ્મદેવે પછી બેહુ ભામ, એક દક્ષણ ભાગ એક વામ;
વશ્યા સીદ્ધમુની સહુ દેવ, બ્રહ્મક્ષેત્ર થયું તતખેવ. ૨૦
- સકળદેવ રક્ષા તેણે ઠામ, કોઈ દક્ષીણને કોઈ વામ;
કોઈ આગળને કોઈ પીઠ, કળીસમે થયાછે અઘીઠ. ૨૧
- એમ સકળ દેવતા રેહેછે, શીવ ઉમીયા પ્રત્યે કેહેછે;
બ્રહ્મક્ષેત્રને સેવે જેહ, દુઃખ સ્વપ્ને ન દેખે તેહ. ૨૨

દેવી બ્રહ્મક્ષેત્ર એવું હોય, પારધી જીવ હશે નહીં કોય ;
એવા ક્ષેત્રમાં કરશે જે પાપ, તેહેને સદાય મન સંતાપ. ૨૩
એના સ્મરણ માત્ર કરીને, પ્રાચીત પ્રલય તે થાય ડરીને ;
એવું બ્રહ્મક્ષેત્ર કહેવાય, ઉભીયા પ્રત્યે કહે શીવરાય. ૨૪
સુષતાં બ્રહ્મક્ષેત્રની કથાય, પ્રાણી પાપના તાપ સુકાય ;
સ્નાન, દાનને, બ્રહ્મભોજન, સુષતા કરતા શાન્તી થાય મન. ૨૫

વલ્લણ.

શાન્તી થાય સહુ શરીરની, એવું બ્રહ્મક્ષેત્ર બરપુરે ;
સેવા સ્મરણ માત્રમા, દુઃખ દારીદ્ર દુરે. ૫

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે, ગાયત્રી ઉત્પન્ન, સાવીત્રી સોઢ
નીવારણં, સકળદેવ સ્થાપન નામ પંચમો અધ્યાયઃ ૫ ॥

શ્લોક:

સ્વામિન્મેસંશયંછિદ્ધિકૃપાંકૃત્વામમોપરિ॥
સુતાઃપુરાકૃતાઃસર્વેતેષાંકાજીવિકાકૃતા ॥ ૧ ॥
સાધુપૃષ્ઠમહાદેવિતેષામાજીવિકાશ્રુણુઃ ॥
તત્સર્વેતેપ્રવક્ષ્યામિયથાવર્તતિતેસુતાઃ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે પારવતી નારીજી, સ્વામી કયા કહો વીસ્તારીજી ;
પ્રથમ પુત્ર કીધા ઉત્પન્નજી, જીવીકારી કરી આપી સ્વામીનજી.

રાગ વેરાડી.

બોલ્યા શીવશંકર સાંભળ સતી, કયા તે બ્રહ્મપુરાણરે ;
વીસ્તારી તુજને સંભળાજી, નીચે થાય નીરવાણરે. ૧
પ્રથમ પુછ્યું તમો પારવતી, સંભળાજી તેહેનો બેદરે ;
બોળે બેશાડ્યો એક પુત્ર, બણે શાસ્ત્ર પુરાણને વેદરે. ૨
બોળે બેશારી જીવ રમાડ્યો, વીદ્વાન બોલ્યો વાણરે ;
અજ આજુધ ગ્રહ્યું પીતા આસું, કરો તે મુજને બણરે. ૩
ત્યારે વીરચીયે વચન ઉચાર્યો, સાંભળ પુત્રતું વાતરે ;
આજુધ ધરવા ભેગ નથી, નામ પ્રથવીમા વીજ્યાતરે. ૪

- તાહારી બીજ્યાત થાસે સુણ પુત્ર, આસુધને નામે નામરે;
એવું કહીને બ્રહ્મા રહ્યા, પછી પુત્રયે કીધો પ્રણામરે. ૫
- યજ્ઞ કારણ હલ ખેડીયુ, એવા જમીન સુંદર સુદરે;
તેહેને પુત્રયે ગ્રહણ કરેલું, એ અજ્ઞતલું આસુધરે. ૬
- હજ ખેડવાથી ખેડવા વીપ્ર, વીશ્વમાહે વીજ્યાતરે;
શંકર ખાલ્યા સુણ સતી કહુ, પુત્ર જીવીકાની વાતરે. ૭
- એ પુત્રને એક કન્યા પરણાવી, ઠીક જેઈ તેણે ઠામરે;
સુંદર વદન અગાલોચની, સુલક્ષણા તેહેવું નામરે. ૮
- કન્યા પરણાવી બાપે બ્રહ્મદેવા, ચલાવજે ધરસુતરે;
તપ ધ્યાન સાધન કરો વળી, સ્ત્રી પેદા કરો પુત્રરે. ૯
- તે સુલક્ષણાના પેટથી પુત્ર, પેદા થયા તે અઢારરે;
દેવતા પુષ્પ વૃષ્ટી કરી તાહા, વરત્યો તે જ્યજ્ઞ્ય કારરે. ૧૦
- અરઠા દશને અરઠા દશ કન્યા, પરણાવી સુંદર એવીરે;
ત્યાર પછી તે શું થયું કહું, સુણ પારવતીદેવીરે ૧૧
- તેહેને કહું તમો સ્ત્રી કરો, તે વો સાંબળી રહ્યા મંનરે;
ઈસ્વરી છાયે એક એકને પેટ. હજાર પુત્ર ઉત્પન્નરે. ૧૨
- ક્ષત્રી; થકા ક્રમ વણીજ કરતા, એવા થયાછે બાળરે;
તેને કહું નવ હજાર પુત્રની, રાખજે તમો સંબાળરે. ૧૩
- પોષણ કરો તમો વીપ્રના પ્રીતથી, ખાલ્યા વીરંચી વાણરે;
ત્યારે તે પુત્ર ખોલીયા ત્યાહા, મહાસ્ર આષ્ટાદશ બણરે. ૧૪
- સ્વામી હમો કેમ પોષણ કરીયે, ર્યો હમને આધારરે;
પછી વીરંચી વીચાર કરી ગમા, વીશ્ણુ ભોક મોખરરે. ૧૫
- વીરંચી વીશ્ણુને જઈને મળ્યા, કીધો નમસ્કાર ધરીનેહરે;
મુજ પુત્રની જીવીકા કરી આપો, સ્વામી કહુંછું તેહરે. ૧૬
- વળતા તે વીશ્ણુયે વચન ઉચારયું, સુણો વીધી તમો વાતરે;
આપણ જઈયે સરવે મળી, ક્ષીરસાગર તટ વીજ્યાતરે. ૧૭
- વીશ્ણુ ગરૂડપર સ્નારી કીધો તાહાં, હંસ હપર બ્રહ્માયરે;
વીરંચી વીશ્ણુ મળીને ચાલ્યા. ક્ષીરસાગર પ્રત્યે બયરે. ૧૮
- બેમે વીરંચીને વીશ્ણુ આબ્યા, ક્ષીરસાગરને તટરે;
મન ઈચ્છા ઉત્પન્ન કરી ત્યાંહાં, ક્ષીરબદ્ધેવી પ્રગટરે. ૧૯

- અંબીકાદેવી ઉત્પન્ન એ ક્ષીરજા, કરી ગયા ભગવાનરે ;
પ્રણાને ક્ષીરજાદેવી આખ્યાં, આવ્યા પ્રણા પોતાને સ્થાનરે. ૨૦
- તે સ્થાનમાંહે હીરણ્યાક્ષગંગા, મોમતી જનહવી જળરે ;
ક્ષીરજાદેવી ત્યાં લેઈને આવ્યા, પ્રણા ઉત્પન્ન કમળરે. ૨૧
- હીરણ્યાક્ષગંગાના દક્ષીણ ભાગે, ક્ષીરજા તણું સ્થાપનરે ;
વીધીવત કરી પુજા દેવીની ત્યાં, વીરંચી વદેછે વચનરે. ૨૨
- પરવત વીશે સ્થાપન કીધું, પછી વાણી તે બોલ્યા એવીરે ;
આ વૈશ્ય પુત્ર છે વણીકના, તેહેના ગોત્રની કુળ દેવીરે. ૨૩
- આપનારી રીધિ સીધિ ને બુધિ, લક્ષ્મી તણા બંડારરે ;
મુજ પુત્રના ધરવીશેજ રેહેએ, આપજે દુબ્ય અપારરે. ૨૪
- વળતા વીરંચી વૈશ્યને કહેછે, કરજે તે ક્ષીરજાની સેવરે ;
તેહેને પ્રસાદથી પામશ્યો લક્ષ્મી, એમ બોલ્યા પ્રણદેવરે. ૨૫
- ક્ષીરજાદેવીની ભક્તી વડે તમ, મનોર્થ પુરણ થાયરે ;
સકળ શાન્તીને પામશ્યો પુત્ર, હુઃ અદારી દુઃખયરે. ૨૬
- પોષણ કરજે તમે વૈશ્ય વીપ્રના, પ્રતાપ ક્ષીરજાદેવીરે ;
સમૃદ્ધિ આપશે અંબીકા અતી, ચીત ધરી જોણ સેવીરે. ૨૭
- એ પુત્રકેરી જીવીકા કરી આપી, જઘપી છે તે હાળરે ;
વીપ્ર તણું પોષણ કરેછે તે, વણીક વૈશ્યના બાળરે. ૨૮
- અદાર હજાર હંબડ ઉત્પન્ન, ખેડવા નવ હજારરે ;
બાહાર ગયા તે બાદ થયા, રહ્યા બીતર ખેડય મોજરરે. ૨૯
- વણીક થઈને વીપ્રને ઉપર, દેશ કરે જન જોહરે ;
રૌં રૌં નકને ભોગવશે તેહ, એમાં નહી સંધેહરે. ૩૦
- અન્ય વરણ કોઈ દેશ કરે, નહી આણેપ્રાણણપર ભાવરે ;
શીવ કહે સુણ પારવતી, તેહેને પીડયા પામાડે તાવરે. ૩૧
- વણીક બીપ્રનું પોષણ કરે તો, લક્ષ્મી પામે બરપુરરે ;
સુખ તે ભોગવે અતી ધણું, જય હુઃ અ દારીદ્ર દુરરે. ૩૨
- શંકર કહેછે પારવતી પ્રત્યે, શૌનક પ્રત્યે સુતરે ;
બવાની શંકર કહે સુણે શ્રીતા, પ્રણ લીલા અદ્ભુતરે. ૩૩

વલણ.

- પ્રણક્ષેત્રની કથા અદ્ભુત, સુણતાં જમ વીધનરે ;
નરનારી સુખ ભોગવે, સકળ શાન્તી થાય મનરે. ૬

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે ક્ષીરબદ્ધેવી ઉત્પન્ન. વૈશ્ય વરદાનં
વીત્ર પોષણં નામ પદ્ધતિઃ અધ્યાયઃ ૬ ॥ * *

શ્લોક

વૈશ્યાવાકસ્થિતાઃસ્વામિન્ બ્રાહ્મણાસ્તત્કૃતાશ્વક ॥

एतांकथयमेसर्वा कथांदिव्यसुधोपमां ॥ १ ॥

शृणुदेविवदिष्येहं प्रश्नश्रयानंतरंतव ॥

सुदेव्याक्षिरजायाश्चदक्षिणपश्चिमभागयोः ॥ २ ॥

वासीताविधिनागौरी वૈશ્યાહિદિજપોષકાં ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા પારવતી શીવ સાચજી, વૈશ્ય ક્યાં રહ્યા તે કહો નાચજી;
વીત્ર ઉત્પન્ન તે રહ્યા ક્યાંહોજી, કરૂણા કરી કહો મુને આહોજી.

રાગધોળની દેશી.

શીવશંકર બોલ્યા વચનરે, સતીપારવતી, કયા સાંભળજે એક મંનરે. સતીપારવતી.	
પુછ્યું ત્રણ પારવતી રાણીરે, સતીં તેહેની કયા કહ્યું વખાણીરે. સતીં ૧	
હવે ક્ષીરજ નામે જે દેવીરે, સતીં તેને વૈશ્યપુત્રોયે સેવીરે ; સતીં	
ક્ષીરજ દેવી હીરણ્યા ક્ષગંગારે, સતીં ત્યાંછે ત્રીવેણી ગંગનો સંગારે. સતીં ૨	
તેના દક્ષીણ પશ્ચિમ ભાગરે, સતીં વૈશ્યપુત્ર રહ્યા તેની જગરે ; સતીં	
વણીક વીત્ર પ્રસાદથી તરતારે, સતીં વૈશ્યવીત્રના પોષણ કરતારે. સતીં ૩	
કીધા સ્થાપન દક્ષીણ વામરે, સતીં ક્ષીરજ પુરેતે મનની હામરે ; સતીં	
તે દીનના આરંભીને ત્યાંહરે, સતીં વૈશ્યવશ્યા તે ક્ષીરજ જ્યાંહરે. સતીં ૪	
વૈશ્યપુત્ર ક્ષીરજને સેવેરે, સતીં દેવી લક્ષ્મી તે ભરપુર દેવેરે ; સતીં	
બેરબેર તે સ્થાપન કીધારે, સતીં સહુને દેવીયે દર્શન દીધારે. સતીં ૫	
વૈશ્ય પુત્ર પોતાના જણીરે, સતીં વળતા બોલ્યા વીરંચી વાણીરે, સતીં	
વીશ્વ કરમાને તરત તેડાવ્યારે સતીં વીશ્વ કરમા તતક્ષણ આવ્યારે. સતીં ૬	
આવી બ્રહ્માને કીધો પ્રણામરે સતીં સ્વામી શું પડ્યું માહાઈ કામરે; સતીં	
વળતા વીરંચી વદેછે વચનરે, સતીં આછે વણીક વૈશ્યના તનરે. સતીં ૭	
તમે દૃષ્ટી ભોમીપર ધાલોરે સતીં તેનાં સુબલુવન કરી આલોરે ; સતીં	
પછી વીશ્વ કરમા ત્યાં બોલેરે, સતીં મન તણા તે પડદા ખોલેરે. સતીં ૮	
વીશ્વ કરમા કેહે શીશ નામીરે, સતીં તમે સમર્થછો બ્રહ્મસ્વામીરે : સતીં	
તમે આગળહું તે કુંભમાત્રરે, સતીં ગજવીના છે માહાઈ ગાત્રરે. સતીં ૯	

તમ કંઈલા વડે માહરાજરે,	સતીં રચી આપું તે ભુવન આજરે;	સતીં
રત્ન સુવર્ણ જડીત્ર પ્રકાશરે,	સતીં રૂડા રચ્યા તે મેહલ અવાશરે.	સતીં ૧૦
વીંશ કરમા ગયા તતકાળરે,	સતીં દીશે ભુવન જડજમાળરે;	સતીં
તેમાં ભર્યા ભરપુર બંડારરે,	સતીં વસ્તુ જે એઈયે તે તૈયારરે.	સતીં ૧૧
એવાં ઘરસ્થાપન કરી આખ્યારે,	સતીં વીરંચી દુઃખ વૈશ્યના કાખ્યારે;	સતીં
વૈશ્ય વીંત્રનાં પોષણ કરતારે,	સતીં વીંત્રવેદ શાસ્ત્ર ઉચરતારે.	સતીં ૧૨
પછી વીંધીયે કીધો વીચારરે,	સતીં માહારે જગં સત્યલોક મોજરરે;	સતીં
કહી પુત્રોને જવાની પેરરે,	સતીં તમે વશે સકળ આ મેહરરે.	સતીં ૧૩
હવે જગંહું હું સત્યલોકરે,	સતીં સુણી પુત્ર પામ્યા બહુ શોકરે;	સતીં
પીતા તમે વીના ન રેહેવાયરે,	સતીં ગડી એકસો વર્ષની થાયરે.	સતીં ૧૪
ત્યારે પીતામહ બોલ્યા વાણરે,	સતીં તમે સાંજળો પુત્ર સુંજણરે;	સતીં
માહારી પ્રતીમાની પુજ કરજરે,	સતીં ધ્યાન અહોનીશ માહારં ધરજરે.	સતીં ૧૫
ત્યારે પુત્ર બોલ્યા દુઃખ કાપીરે,	સતીં તમે પ્રતીમા પીતા કરી આપીરે;	સતીં
હમે પ્રતીમા સ્થાપન કરસુરે,	સતીં કરસું પુજ ધ્રુપ ધ્યાન ધરસુરે.	સતીં ૧૬
પીતા તમ પ્રાપ્તિને કાજરે,	સતીં હમે સેવા કરસું માહરાજરે;	સતીં
એવાં સાંભળી વીનય વચનરે,	સતીં બોલ્યા બ્રહ્માપુત્ર છે ધન્યરે.	સતીં ૧૭
પછી કંઈલા તે કીધી પુરતી,	સતીં આપી ચોસઠ મુખની મુરતીરે;	સતીં
ગૌરવરણ તે મુરતી નીહાલીરે,	સતીં પુત્ર હરખ્યા તે બ્રહ્માને બાળીરે.	સતીં ૧૮
મુરતી મંદીરમા સ્થાપન કીધીરે,	સતીં ગાયત્રી સાવીત્રી સાથ લીધીરે;	સતીં
થયા બ્રહ્મા તે અંતર ધ્યાનરે,	સતીં ગયા સત્યલોક પોતાને સ્થાનરે.	સતીં ૧૯
પછી વીંત્ર તે વેદ ઉચરતારે,	સતીં પ્રેમે પ્રતીમાની પુજ કરતારે;	સતીં
પુજ્યા સહસ્રવર્ષ પર્થતરે,	સતીં ભાવે સેવ્યા બ્રહ્મા ભગવંતરે.	સતીં ૨૦
પછી સુકવા માંડ્યા સેવરે,	સતીં નહી પુજ્યા તે બ્રહ્મદેવરે;	સતીં
પછી બ્રાહ્મણ બ્રહ્માની પાસરે,	સતીં કર જોડી કેહે હમે દાસરે.	સતીં ૨૧
કહું વ્રતાંત સર્વે વીસ્તારીરે,	સતીં નથી પુજ તે થાતી તમારીરે;	સતીં
પછી બત્રીશ મુખની દીધીરે,	સતીં તેહેની સેવા ઘણાં દીન કીધીરે.	સતીં ૨૨
તેપણ કાળે કરી ક્ષીણ પામેરે,	સતીં બ્રાહ્મણ બ્રહ્માને જૈશીશ નામેરે;	સતીં
કરી પ્રાર્થના કરી શીશ નામીરે,	સતીં નથો પુજન થાતું સ્વામીરે.	સતીં ૨૩
પછી બ્રહ્મા બોલ્યા મુખ બોલરે,	સતીં આપી પ્રતીમા તે મુખ શોળરે;	સતીં
તેપણ પુજવા સમર્થ ન થયારે,	સતીં પાછા પ્રાર્થના કરતા ગયારે.	સતીં ૨૪
વારંવાર તે પ્રાર્થના કીધીરે,	સતીં ચાર મુખની પ્રતીમા દીધીરે;	સતીં
તે તો હાજ પ્રતક્ષ પુજયરે,	સતીં સેવા કરતાં તે શંકહ બધરે.	સતીં ૨૫

વક્તાવ્ય.

શંકટ જાય તે સેવા કરતાં, આય દુઃખનો નાશરે.

સુખ શાન્તી પામે ઘણું, પોએ મનની આશરે.

૭

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે, બ્રહ્માત્રતીમા સ્થાપન, અજ અંત
રધ્યાનં, સત્યલોક ગમનં, નામ સપ્તમે અધ્યાયઃ ૭ ॥

શ્લોક:

કિંમર્થવ્રહ્મક્ષેત્રેચ મૃગુણાહિકૃતંતપઃ ॥

एतन्मेसंशयंछिद्धि कृपांरुत्वाममोपरी ॥ १ ॥

एकदोदेविक्रषयो ब्रह्मविष्णुशिवेषुच ॥

कोमहानिति विज्ञातुं भृगुंतेऽप्रेषयनृषिं ॥ २ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી પુછે. પારવતી સુણો માહરાજજી, બ્રુચુએ તપ કરચું તે સેકાજી.
કરૂણા કરી સ્વામી સંશય ટાળોજી, બ્રહ્મક્ષેત્ર તે તીર્થ રૂપાળોજી.

રાગ માઝ.

શીવશંકર બોલ્યા વચન, સુણ કયા હીમાચલ તન ;

બ્રુચુએ તપ કીધું ત્યાં જોહ, ટાળુ તેહ તણો સંધેહ.

૧

સુણ સુણ પારવતી દેવી, બ્રુ કયા છે સાંબળા જેવી ;

સંબળાગી સકળ વીસ્તારી, સુણતા હરખ તે હવજે બારી.

૨

હવે એકસમે સર્વે મુની, કરતા તે વેદશાસ્ત્રની ધુની ;

સકળમુની થયા છે બેળા, બણે ગોધાવરીના તે મેળા.

૩

કોઈ હચાર કરતા તે વેદ, કોઈ શાસ્ત્રપુરાણના બેદ ;

વેદાધ્યયન એમ ત્યાં થાય, કરે આણંદ સહુ રૂપીરાય.

૪

પછી સકળ તે મુનીજન, બણતા વેદ વીચારે છે મન ;

એક એકને પુછેછે વાત, આપણે નીશ્યે કરવું સાક્ષાત.

૫

બ્રહ્મા વીષ્ણુ ને શંકરરાય, ત્રણમા મોટો તે કુંડા કેહેવાય ;

તેહેનો નીશ્યે તે આપણ કરીયે, પછી ધ્યાન તે તેહેવું ધરીયે.

૬

એમ બોલ્યા તે સકળ મુન્ય, સરવે કરતા તે વેદની ધુન્ય ;

મુની બ્રુને તે શીશનામી, બોલ્યા સમર્થ છો તમે સ્વામી.

૭

- સુની મેહેર હમો પર ધરીયે, ત્રૈલ દેવની પરીક્ષા કરીયે ;
એવાં સુણી સુનીયાંના વચન, પછી ખોલ્યા જી સુનીજન. ૮
- ત્રૈલ દેવની પરીક્ષા હું જોગ, સંધેહ મન તણો સહુ જોગ ;
સુણી સકળ સુની થયા ખુશી, કરી નમસ્કાર ચાલ્યા જી રૂશી. ૯
- ગયા સત્ય લોકમાં તતખેવ, જહા ખીરાજતા પ્રભદેવ ;
ખેઠા પ્રભા સમાધીમાંહે, સુની નમન કીધું નહી ત્યાંહે. ૧૦
- વીનય વચન જી નવ ખોલે, ત્યારે પ્રભા સમાધી ખોલે ;
નમ્યો નહી તે મોટો વીરોધ, ચડ્યો પ્રભાને મનમાં કોધ. ૧૧
- હુષ્ટ કુંભ છેરે તું તો પાપી, ગુરુ દોહીન ઘણો સંતાપી ;
પીતા દેખી ના કરે નમસ્કાર, એવા પુત્ર ને છેરે ધીંકાર. ૧૨
- વળતા વીરંચી ખોલ્યા તેવાર, પુત્ર કાહાડી મુકો એને બાહાર ;
એવા કોધ જોઈ પ્રભાના કાઠા, જી ત્યાંથી તતક્ષણ નાઠા. ૧૩
- સુણ સતી હીમાચલ તન, પછી કૈલાસ આવ્યા સુનીજન ;
હું તો ધ્યાન ધરું થઈ ખુશી, ત્યાહાં આવ્યા તરત જી રૂશી. ૧૪
- નહી નમ્યા ના ખોલ્યા વચન, ત્યારે કોધ ચડ્યો મુને મન ;
મુને નમ્યો નહી શામાટ, આજ ઘડું હું એનો ઘાટ. ૧૫
- આજ કાહાડી નાંખું એવું મુજ, લીધું મારવા હાય ત્રીશુળ.
એમ શંકર કોળ્યા જ્યાહારે, સુની નાઠા તતક્ષણ ત્યાહારે. ૧૬
- સત્ય લોક વીરો નવ કાળ્યા, વળતાં કૈલાસમાંહે તે આવ્યા ;
કૈલાસમાં પણ શંકર રૂઠ્યા, કંઈ ત્યાંહાથી તતક્ષણ ઉઠ્યા. ૧૭
- વૈકુંઠમાં આવ્યા તતખેવ, જ્યાહાં વસ્તા દેવાધીદેવ ;
દીવ્ય એવું તે વૈકુંઠ જોગ, ત્યાંહા જી તણું મન મોહું. ૧૮
- શેષ સંજ્યા પોહોડયા બગવાન, સુરસુની ધરે જેહેવું ધ્યાન ;
એવા નારાયણ શ્રીઅવીનાશ, જણે કોટી તે સુર્યપ્રકાશ. ૧૯
- પીળાં પીતાંબર કટી ધારી, કાહાવે દેવના દેવ મોરારી ;
શંખ ચક્ર ગદાપદ્મ સાર, શેષ સંજયે પોહોડયા મોરાર. ૨૦
- હવે જીયે છોડી કૈલાસ, કંઈ આવ્યા તે વૈકુંઠવાસ ;
જી કંઈ તે સમરથ જણી, દ્વારપાળ તે ખોલ્યા વાણી. ૨૧
- બલે પધારયા હે સુનીજન, હમો પાવન થયા આદીન ;
જી બગવત ધામમાં જય, જ્યાહાં ખીરાજ્યા વૈકુંઠરાય. ૨૨

- ખોલ્યા સુની લક્ષ્મીજી સુ વાણી, ક્યાં ગયાછે પુરસપુરાણી ;
પછી ખોલ્યાં લક્ષ્મીજી વાત, શેષ સજ્જ શયન ત્રીનાથ. ૨૩
- પ્રભુ શેષ સજ્જ પર શયન, ત્યાહાં આવ્યા જશુ સુનીજન ;
જશુ ક્રોધ તે કીધો ભારી, વીષ્ણુ હૃદયમાં પાટું મારી. ૨૪
- પ્રભુ ભર નીંદામાંથી જગ્યા, જશુ ઋષીને પાયે લાગ્યા ;
બહુ ઓળાશે સુનીના પાય, પછી ખોલ્યા ત્રીભોવનરાય. ૨૫
- કોમળ સરખાં તમારા ચરણ, તમને દુઃખ થયું હશે ધરણ ;
માહાર હૃદય વજ્રથી કઠોર, તમને પગે વાગ્યું હશે ગોર. ૨૬
- સુની મેહેર માહારાપર ધરજે, મારો અપરાધ ક્ષમા કરજે ;
તમ ચરણ વડે સુની દેવ, માહાર પાપ ગણું તતખેવ. ૨૭
- એવાં કીધાં બહુ વીનય વચન, ઘણું સંતોષીયા સુનીજન ;
પછી સુની બહુ લજ્યા પામે, વૈકુંઠનાથને તે શીશનામે. ૨૮
- જેહ કાહાવે દેવાધી દેવ, સુરનર કરે જેહેની શેવ ;
સકળ દેવતા ધ્યાન ધરેછે, સુની મંડળ સેવા કરેછે. ૨૯
- એવાં જીવન ગ્રાણ આધાર, સુનીને વીનવીયા વારંવાર ;
લજ્યા પામ્યા તે સુણી વચન, કરી નમસ્કાર આલ્યા સુનીજન. ૩૦
- આવ્યા સુનીનું મંડળ જાહે, નમસ્કાર કરી ખોલ્યા ત્યાહે ;
સહુની ઈચ્છા વડે હું ગયો, તેમાં અપરાધ મોટો થયો. ૩૧
- તણ દેવની પરીક્ષા મેં કીધી, પ્રથમ સતલોક એયા વીધી ;
સતલોક થકી એક આસ, જશુભાંજે હું આવ્યો કૈલાસ. ૩૨
- વીધી શંકર પાશે નવ કાવ્યો, ત્યાહાંથી તતક્ષણ વૈકુંઠ આવ્યો ;
ત્યાહાં જોયું મેં વીષ્ણુનું રૂપ, સહુથી મોટા ત્રીભોવન ભુપ. ૩૩
- એવા વચન સુણી સહુ સુન્ય, પ્રભુ નામની મચાવી ધુન્ય ;
જોયું નીશચ્યે કીધું કરી કરી, મોક્ષ દાતા નારાયણ હરી. ૩૪
- ખીજી બ્રહ્મણ કીધી તે ત્યાગ, વીષ્ણુ પામવા વીષ્ણુ યાગ ;
સુની નીશચ્યે કહું સરવથી, હરી વીના મોટું કોઈ નથી. ૩૫
- હવે જગુચે મારી જે લાત, સુણો શ્રોતા સકળ એની વાત ;
વીષ્ણુ હૃદયમાં પાટું મારી, જશુ શોક પામ્યા મન ભારી. ૩૬
- દલગીર થયા સુનીજન, પછી ખોલ્યા તે વીનય વચન ;
સુની મંડળ કહો દુપાય, માહાર પાપ નીવારણ યાય. ૩૭

તારે ખોલ્યા મકળ મુની દેવ, પીતા પાશે ખેવ તતખેવ ;
 એવા સુણી મુનીયાંના વચન, પછી ત્યાથી ચાલ્યા મુનીજન. ૩૮
 ગયા સતલોકમાં તતખેવ, જ્યાહાં વશે પીતા પ્રભદેવ ;
 આવી કીધો પીતાને નમસ્કાર, જશુ વીનવે તે વારંવાર. ૩૯

વલણ.

વારંવાર તે વીનવે, કહી વીનય વચનરે ;
 તાહારે પ્રભા ખોલીયા, ક્યાંથી આવ્યો તું તંનરે. ૮
 ઈતીશ્રી પ્રભચરિત્રે પ્રભપુરાણે પ્રભક્ષેત્રે, જશુ ત્રીશુણાતમ દેવ પરીક્ષા, મુની
 મંડળ સમાગમ, જશુ સતલોક ગમન નામ, અષ્ટમો અધ્યા ॥ ૮ ॥

શ્લોક.

તત્રગત્વામૃગુઃસ્વામિન્નિકચકારતતઃપરં ॥
 વિધિનાકથિતંકિંહિ મૃગવેબુદ્ધિશાલીને ॥ ૧ ॥
 શ્રૃણુદેવિપ્રવક્ષ્યામિ શુભંકથાનકંતવ ॥
 યસ્યશ્રવણમાત્રેણ નરોમુચ્યેતપાતકાત્ ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

ખોલ્યા હીમાચલ કેરી કુમારીજી, સ્વામી કયા કહો વીસ્તારીજી ;
 સતલોક ગયા મુનીજનજી, વળતા વીરંચી શું ખોલ્યા વચનજી.

રાગ હાલ.

વળતા શીવશંકર ખોલીયા, સુણ દેવી જશુનું ચરીત્ર ;
 જશુ પ્રભાનો સંવાદ સુણતાં, પાપી તે થાય પવીત્ર. ૧
 હવે જશુ પ્રભાને પાશે જઈને, ખોલ્યા તે વચન વીખ્યાત ;
 મી વીજી હૃદયમાં પાડું મારી. તેનું પ્રાચીત ખેલું મને તાત. ૨
 હે પીતામહ કહો કરુણા કરી, મુને મટાડો મનનો તાપ ;
 કીધે ઠેકાણે વસું જૈનેતો, અથ માહાઈ પાપ. ૩
 આજ પીતા માહાઈ અજ્ઞાન ટાળો, તાત તમે પ્રભદેવ ;
 પ્રાચીત નીવારણ થાયે માહાઈ, ત્યાહાં હું જાઉં તતખેવ. ૪
 વળતા વીરંચી વચન વદે, સુણ સુણ જશુ માહારી વાત ;
 જ્યાહાં ક્ષેત્રછે અતી ઉત્તમ માહાઈ, ત્યાહાં તું જાજે સાક્ષાત. ૫

- એ ક્ષેત્રમાં તાહાઈં પાપ જામે, નીશર્યે કહું નીરધાર;
 મોક્ષદાયક મુજ ક્ષેત્રછે, તાહારે જગુ બોલ્યા તેણીવાર. ૬
- હે પીતા કહો કીયા સ્થળ ક્ષેત્ર, કેણ દ્વીપખંડ ને દેશ;
 જગુ કહે મુને ખતાવો પીતા, ત્યાહાં હું કહું પ્રવેશ. ૭
- વળી નીશર્યે કરી મુને કહો પીતા, એમ જગુ બ્રહ્માને પુછે;
 તેતું સીદ્ધ પ્રસીદ્ધપણું, સ્વામી તીરથમાં તે શું છે. ૮
- વરણવ કરી મુને કહો સકળ, તમ ક્ષેત્ર પાવન કથાય;
 ત્યાહાં જઈને હું તપશ્ચર્યા કહું તો, પ્રાપ્તચીત માહાઈં જાય. ૯
- એવાં જગુના વચન સુણી, પછી બોલીયા બ્રહ્મરાય;
 ચીત ધરી પુત્ર સાંબળજે, મમ ક્ષેત્રની તે કથાય. ૧૦
- અંબુદ્વીપ ભરતખંડછે, આબુ અંબાથી દક્ષણ દીશ;
 આરાસુર પર અંબા બીરાજે, મોટા પરવત ને શીશ. ૧૧
- તે આરાસુરથી દક્ષીણ દીશા, સરીતા સાબરમતી વેહેછે;
 સાબરમતીની પુરવ દીશા સ્થળ, બ્રહ્મક્ષેત્ર એવું કેહેછે. ૧૨
- તે ક્ષેત્રના મધ્ય ભાગમાં, હીરણ્યાક્ષ ગંગા નામ;
 તે ગંગાના સ્મરણ માત્રમાં, પ્રાપ્તચીત નાશે તે ઠામ. ૧૩
- તે ગંગામાં શ્રાદ્ધ કરે, તેના પીત્રીની સહગતી થાય;
 બ્રહ્મા કહે જગુ એ ક્ષેત્રનો, અતી ઘણો મહીમાય. ૧૪
- ભુત પ્રેત પીશાચ યોની, વાઘ્ય તળાવ ને કુંવો;
 વાઘ વહું સર્પડંશ કીધો હોય, આપ ઘાત કરી મુવો. ૧૫
- તે પ્રાણી અવગતીયેં ગયો હોય, સ્નાન શ્રાદ્ધ કરે જેહ;
 સદગતી થાય તેહ તણી, જીવ મુગતી તે પામશે તેહ. ૧૬
- પ્રયાગ ગંગા ગોમતી, ત્રીવેણી તણો છે સંગમ;
 ગુજર દેશ મારવાડનું પાશુ, ખેડયમાં તીરથ અગમ. ૧૭
- સંગમ છેત્રી વેણી તણો, બ્રહ્મક્ષેત્ર બાળો બરપુર;
 હીરણ્યાક્ષ કૌશંબી, બીમા શંકરી દરશનથી દુઃખ દુર. ૧૮
- હવે શ્રીતા સુણો સાવધાન યઈ, જે ખેડય બ્રહ્માની કેહેછે;
 ચતુરમુખા બ્રહ્મા વશે ત્યાહાં, હીરણ્યાક્ષ ગંગા વેહેછે. ૧૯
- તે ક્ષેત્રમાં જઈ સ્નાન દાન કરે, સ્ત્રીપુરુષ મનુષ્યા દેહ;
 પ્રાચીત પ્રલય થાય તેહેના, એમાં નહીં સંપેહ. ૨૦

- સ્નાનદાન બ્રહ્મજોગન કરે, જે પોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણ ;
પાપ નીવારણ થાય તેનું, શ્રોતા સુણા નીરવાણ. ૨૧
- હવે બ્રહ્મા કહેછે સુણ પુત્ર બચુ, નીરખ નેહ બરીને નેત્ર ;
ઉત્તમ સ્થળ જે કહ્યું, મીં તુજને એજ માહાંકે ક્ષેત્ર. ૨૨
- એવા બ્રહ્માના વચન સુણીને, બોલીયા કષીરાય ;
વીસ્તારીને કહો પીતા, બ્રહ્મક્ષેત્રની તે કથાય. ૨૩
- તે ક્ષેત્રમાં પાપ કોનું ગયું, શ્રવણ કરવા ઈછુંછું મન ;
તે પીતા મુને કહો માંડીને, શ્રદ્ધા થાય ઉત્પન્ન. ૨૪
- એવાં બચુનાં વચન સુણી, વળતા વચન કહે બ્રહ્માય ;
પુરાતન ઈતીહાસ કહું તે, સાંભળો કષીરાય. ૨૫
- હવે એકસમે શીવ આવીયા, તે મારા સ્થાનકનો પાશ ;
પાંચ મુખ એઈ માહેરા, સદાશીવને ઉપન્યો ત્રાસ. ૨૬
- પંચવદનનો સ્વર સુણીને, કોપીયા શીવરાય ;
ચતુરમુખ તો એગછે, પણ પંચમુ મુખ અન્યાય. ૨૭
- એમ વીચાર કરી શીવશંકર, ત્રીસુણ હાથમાં લીધું ;
પંચમુ મુખ બ્રહ્મા તણું તે, શંકર છેદન કીધું. ૨૮
- તે બ્રહ્મકપાલ શીવને કરચોટું, લાગી તે બ્રહ્મહત્યાય ;
બ્રહ્મહત્યાનું પ્રાચીત જાણી, અકલાયા શીવરાય. ૨૯
- તે પ્રાચીત નીવારણ કરવા, સકળ પ્રથવી ફરયાય ;
અનેક જિપાય અન્ય કીધા પણ, બ્રહ્મહત્યા નવજાય. ૩૦
- એમ કેટલા દીન પ્રથવી ફરયા, કોઈ સ્થલમાં નવકાળ્યા ;
ધણા દીવસ એમ વહી ગયા, પછી માહારા ક્ષેત્રમાં આળ્યા. ૩૧
- ત્રીવિણી સંગમમાં સ્નાન કીધું ; તાહાં મુકયું તે બ્રહ્મકપાળ ;
બ્રહ્મહત્યા પાપ નીવારણ થયું, પાવન થયા પશુપાળ. ૩૨
- એવી છે ગંગા ગોમતી, હીરણ્યાક્ષ ગંગા નામ ;
કૌશંખી બીમાશંકરી, તાહાં છે ત્રીવિણી સંગમધાંમ. ૩૩
- બ્રહ્મા કહે બચુ એ ક્ષેત્રનો, એવો છે મહીમાય ;
તાહાં જઈને તું તપ કરેતો, પાપ તાહાંકે તરત જાય. ૩૪
- જે કોઈ એ તીરથમાં સ્નાન કરે, વલો શ્રદ્ધાસહીત પુનદાન ;
યમદુતને નજરે નવ દેખે, સ્વપનામાં કોઈસ્થાન. ૩૫
- સ્વપ્ને દુતને દેખે નહી, સુણો શ્રોતા સકળ નરનાર ;
વીધીવતથી સેવા કરે તો, પામે પદારથ ચાર. ૩૬

શ્લોક:

માઘમાસેનરાયેવૈ સ્નાનંકુર્વતીસંગમે ॥
 તેષાંદિનેદિનેપુણ્ય મશ્વમેધસતાધિકં ॥ ૧ ॥
 અષ્ટમ્યાંશુક્લપક્ષસ્ય ચતુર્દશ્યાંતથાહરેઃ ॥
 એકાદશ્યાંતિથૌમાઘે પુર્ણિમાયાંચયેનરાઃ ॥ ૨ ॥
 સ્નાનંકુર્વતિત્રીવેણ્યાઃ સંગમેનિયમાન્વિતાઃ॥
 તેપ્રવાંતિહરેર્લોકં મુક્તસંસારબંધનાત્ ॥ ૩ ॥

માઘ માસને વીસે જે પ્રાણી, ત્રીવેણી સંગમ નાહાય ;
 પુણ્ય તે પામે અતીધણું, અશ્વમેધનું કલ થાય. ૩૭
 માઘ માસ ને સુકળપક્ષ, આઠમ એકાદશી જણ ;
 ચતુરદશી પુરણીમાને દીવસ, સ્નાન કરે નીરવાણ. ૩૮
 સંસાર બંધનથી મુક્ત પામે, પાપી તે પાવન થાય ;
 પીંગલ ગરૂડના હુકમમાં, ઘણા તીરથ થયાં ઋષીરાય. ૩૯
 સીદ્ધિને વળી મુક્તી ને આપે, એવાં તીરથ છે એહ ;
 એવું સુણી જશ્ય કહેછે બ્રહ્માને. પીતા ટાળે સંધેહ. ૪૦
 કરૂણા કરી મુને કહો તાત એ, સાંબળવા ચીત સુદ્ધ ;
 શ્યા કારણથી તીરથ થયાં, શ્યાથી ગરૂડ પીંગળનું સુદ્ધ. ૪૧

વલણ.

સુદ્ધ થયું કુંડા કારણે, નીરથે કહો નીરવાણરે ;

કે રીતી તીરથ થયાં, પીતા કરો મુને જણરે. ૯

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે, બ્રહ્મા જશ્ય સંવાદે શીવ બ્રહ્મહત્યા-
 નીવારણં, ત્રીવેણી સંગમ, તીરથ સ્થળ ભોમ, નાંમ નવમો અધ્યાયઃ ॥ ૯ ॥

શ્લોક:

મૃણુપુત્રપ્રવક્ષ્યામિ તવાનુગ્રહહેતવે ॥
 પિંગલગરૂડયોર્યુદ્ધં શ્રોતૃણાંમુક્તિદાયકં ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા મુત સૌનકને સાથજી, કહે પારવતી સુણો નાથજી ;
 જશ્ય બાંખે બ્રહ્મા સંધાતજી, કહો ગરૂડ પીંગલની વાતજી.

રાગ દેવગ્રી.

હવે પ્રણા જગુ શું ખોલીયા, સાંભળ પુત્રવચન, શ્રોતે સુણતાં હરખ ઉપજે, થાય નીરમળ મન, પ્રમદા જગુ શું ખોલીયા,	ટેક.	૧
હવે પુરવ વૈર સંભારીને, થયું સુદ્ધ અપાર, સંક્ષેપ માત્ર વરણવ કહે, સાંભળ જગુ વીસ્તાર.	પ્રણા૦	૨
હવે ગરૂડનો ભક્ષ તે સરપ છે, અનેક મારીયા નાગ ; સરપમાં સમરથ છે ઘણા, કોઈનો કાવે નહીં લાગ.	પ્રણા૦	૩
પછી સરપ થયા સહુ એકઠા, હવે કરવું તે કેમ ; ગરૂડનો ભયછે અતી ઘણો, કીજે તાપ ટળે તેમ.	પ્રણા૦	૪
સહુ સરપ વીચારી ખોલીયા, ચાલો વીનતાની પાસ ; દુઃખ કીજે તેહેની માતને, ટળે ગરૂડનો ત્રાસ.	પ્રણા૦	૫
પછી સરપ ગયા તે સકળ મળી, કીધાં વીનયવચન ; નીકંદન કરે કુંજ હમ તણું, ગરૂડજી તમતન.	પ્રણા૦	૬
તાપ ઘણો તમ તનનો, લાગે હમને બહુ ડર ; કરણા કરો માતા વીનતા, હમે આપીશું કર.	પ્રણા૦	૭
એવું સુણી માતા વીનતા, ખોલ્યાં વચન વીવેક ; હવે ગરૂડ તમને નહીં દમે, નીત આપજો એક.	પ્રણા૦	૮
સાહે કહીને સરપ રક્ષા, થૈ માતાની મેહર ; એટલે ગરૂડજી આવીયા, માતા પ્રીછવી પેર.	પ્રણા૦	૯
હવે સરપ નહીં સંતાપશે, કહુ વાત વીવેક ; દીવસ પ્રતે તને આપશે, નાગ નીતનો એક.	પ્રણા૦	૧૦
વચન પુત્ર માહાઈ પાળજે, તું છે ચતુર સુખણ ; કીધા પ્રમાણે ચાલજે, નીશચ્ચે કરી નીરવાણ.	પ્રણા૦	૧૧
એવું સુણી ગરૂડઓચરે, સાંભળો મુજ્જમાત ; નીત નાગ એક આપશે, બીજી નવ કહે ધાત.	પ્રણા૦	૧૨
સરપ સકળ આનંદીયા, ટળ્યો સરવે તે શોક ; પરદખણા ગરૂડની કરી, અહીં ગયા નાગ લોક.	પ્રણા૦	૧૩
પછી ગરૂડે ક્રોધ સમાવીયો, ગયા પોતાને ધામ ; એમ કરતાં બહુ દીન ગયા, નહીં વૈર સંગ્રામ.	પ્રણા૦	૧૪

ગરૂડ કરલે તે પોતા તણા, આંધી આપ્યો છે ધારો ;		
નાગે તે નામ નીસાણથી, કરી આપ્યોછે વારો.	પ્રશ્ના૦	૧૫
હવે એમ બણા દીન વહી ગયા, નાગખગ નહીં વેર ;		
પછી તે વારો આવીયો, પીંગળ નાગને ઘેર.	પ્રશ્ના૦	૧૬
સમરથ સરપછે પીંગળ, તેને વીચારી વાત ;		
આજ ગરૂડ મને મારશે, નીશયે કરશે તે ઘાત.	પ્રશ્ના૦	૧૭
એમ જમણતા મનમાં કરે, તેને યે બહુવાર ;		
પછી ગરૂડ તાહાં આવીયો, નાગ લોકોમાંજર.	પ્રશ્ના૦	૧૮
ગરૂડ આવ્યો સાંભળી, કુંધ્યો થરથર નાગ ;		
ઉપાય તે હવે શ્યો કરે, જઈ વશું કુંણ જગ.	પ્રશ્ના૦	૧૯
હવે સામદામ ભેદે કરી, કાંઈક કરે ઉપાય ;		
પ્રાણરક્ષા થાય માહરી, ડર ગરૂડનો જાય.	પ્રશ્ના૦	૨૦
પોતે તે પીંગળ આવીયો, વીનતા સુતને પાશ ;		
વીનથવચન કરી બોલીયો, શીદ કરો અવકાશ.	પ્રશ્ના૦	૨૧
વાણી તે મીઠી ઓચરી, જલદી ખગ હવે આવ ;		
પેટ ભરીને તમતણું, સુખથી ઘેરે જવ.	પ્રશ્ના૦	૨૨
પછી ગરૂડે ચાંચમાં ધાલીયો, ઉડ્યો અવની આકાશ ;		
વેગે વહીને આવીયો, પ્રહસેત્રની પાસ.	પ્રશ્ના૦	૨૩
સંગમ છે ત્રીવેણી તણા, ગરૂડ આવ્યો તે ઠામ ;		
વીનથવચન તાહાં બોલીયો, નાગ પીંગળ જે નામ.	પ્રશ્ના૦	૨૪
હે વીનતા સુત સાંભળો, કહુંછું એક વાત ;		
પીંગળ નામનું શાસ્ત્ર છે, મુજ પાશે સાક્ષાત.	પ્રશ્ના૦	૨૫
મુજવીના કોઈ જણે નહીં, પીંગળ શાસ્ત્ર પ્રમાણ ;		
માટે જણો મુજમુખથી, સાચી કહુંછું વાણ.	પ્રશ્ના૦	૨૬
વેદમય આ શાસ્ત્ર છે, નહીં એમા સંપેહ ;		
ઉતમ શ્વર ભણ્યા પછી, વીનતાસુત જેહ.	પ્રશ્ના૦	૨૭
રસ્વ દીર્ઘ ને માત્રીકા, છંદ નાદ ને ભેદ ;		
ગરૂડજી તમને શીખવું, પ્રાણ બચાવા ઉમેદ.	પ્રશ્ના૦	૨૮
પછી પીંગળ વાણી ઓચરયો, શાસ્ત્રપાઠ તે ઠામ ;		
અગેશ આવ હવે મુજને, થાય તમારું કામ.	પ્રશ્ના૦	૨૯

પાઠ કરજો નીત પીંગળ તણા, રાખજો હૃદયેમાહે ;		
અન્ય બણવાની ઈચ્છા હોય તો, તમને શીખવું આહિ. બ્રહ્મા૦	૩૦	
ગરૂડ પ્રસન્ન થૈ બોલીયા, બીજું કીજે પ્રકાસ ;		
સાંબળવા ચીત માહેરું, કરે તેહનો અભ્યાસ. બ્રહ્મા૦	૩૧	
ભુજંગ પ્રચાતન ત્રતછે, તે શીખવું નીરધાર ;		
પ્રથવી ઉપર સુકો સુજને, કહુ સકળ પ્રકાર. બ્રહ્મા૦	૩૨	
એવું સુણીને વીનતાસુત, મુક્યો બોમીપર નાગ ;		
પીંગળ મન વીચારીયું, આવો આવે નહી લાગ. બ્રહ્મા૦	૩૩	
ગરૂડની દૃષ્ટી ચુકાવીને, નાગ નાઠો તે વાર ;		
હીરણ્યાક્ષ ગંગામાં જઈ પડ્યો, જળ અપરંપાર. બ્રહ્મા૦	૩૪	
ગંગધરામાં પેઠો જઈ, બોલ્યો વચન કઠોર ;		
ગરૂડ તું મુને સુકરે, તાહારું કેટલું જોર. બ્રહ્મા૦	૩૫	
પીંગળ નાગ ગરૂડનો, થયોછે તે પ્રકાર ;		
ભવાંની શંકર વરણવ કરે, સાંબળો નરનાર. બ્રહ્મા૦	૩૬	

વલણા.

હીરણ્યાક્ષમાં પીંગળ પેઠો, સેવન કરે ગંગા યરે ;

તારપછી સું નીચન્ધું, તેહની કહું કથાયરે.

૧૦

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરિત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મસૂત્રે, બ્રહ્મા બ્રહ્મ સંવાદે પીંગળ ગરૂડ સમાગમ, પીંગળ હીરણ્યાક્ષ ગંગા પ્રવેશ નામ દશમો અધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ॥

શ્લોક:

કથંનાગશ્વસંતપ્તઃ પ્રવિષ્ટોહિમહાહ્વદે ॥

ગરૂડેનચભોતાત કસ્માન્નનહતોસ્તહિઃ ॥ ૧ ॥

એકદાહિમયાપુત્ર માહાન્યજ્ઞોહિકારીતઃ ॥

તદામહર્ષિણાવત્સતપોકારીમાહાહ્વદે ॥ ૨ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યા બ્રહ્મ બ્રહ્માને એમજ, શરપ કેમ રહ્યો કુશળ ક્ષેમજ ;

ગયો હીરણ્યાક્ષ ગંગામાં નાગજ, કેમ ના કાળ્યો ગરૂડનો લાગજ.

રાગ માલવ.

એમ બ્રહ્મથે વચન ઉચારોરે, ગરૂડે નાગને કેમ નહી મારોરે ;

ગરૂડ રામરથને એ સંધેશોરે, કેમ ગંગામાં નહી પ્રવેશોરે.

- ત્રૈણ લોકમાં ગરૂડ જયરે, ગંગધરામાં જતાં સું થાયરે ;
તેહનો માંડીને મરમ વતાવોરે, તમો શમરથ પીતામહ કહાવોરે. ૨
- વળતા વીરંચી વદેછે વચનરે, કહુ કયા તે સાંભળ તનરે ;
એકસમે મેં કીધો યજ્ઞરે, સુની મનમાં તે થૈ બહુ મન્નરે. ૩
- હવે બાણું હુ તેહનો જમરે, તાંહાં શબરી ઋશીનો આશ્રમરે ;
મોટો તપ તાંહાં સુનીયે કરીયો, શ્રાપ થકી તે ગરૂડ ડરીયોરે. ૪
- એણું સ્થળ ઋશીનું જણીરે, ગયો નહી ગરૂડ થાયે હાણીરે ;
પછી વીચાર કીધો મનમાંરે, રાખ્યું વૈર પોતાના તનમાંરે. ૫
- શરપ ગયો છળ ભેદ કરીનેરે, પાછો મળે હવે ક્યાં કરીનેરે ;
પાછો ફરી દેણું જો દ્રષ્ટરે, એને ઘણું પમાડું કષ્ટરે. ૬
- એણું ગરૂડ મન વીચારેરે, પછી ગયો વૈકુંઠ મોજરે ;
નાગ નદી ધરામાં પેઠોરે, ઘણાં દીન હીરણ્યાક્ષમાં બેઠોરે. ૭
- પછી પીંગળ મન વીચારેરે, હવે રૂપ બીણું કોઈ ધારેરે ;
એમ વીચારે તે મન સાથરે, જાગ અવનીપર વીખ્યાતરે. ૮
- પછી પીંગળ પ્રાક્રમ કીધુરે, રૂપ પ્રાપ્ત કરે લીધુરે ;
થૈ વીપ્ર મોટો વીદ્યાનરે, નાગરૂપ તજ્યું બે સ્થાનરે. ૯
- પીંગળ ચાલ્યો તે પ્રથવી મોજરે, આલ્યો એક પ્રાણણને દ્વારે ;
બોલ્યો વીપ્ર સાથે શીશનામીરે, સુને વીદ્યા બણાવો સ્વામીરે. ૧૦
- કરતો સ્તુતી બેહુ કર બેડરે, સુને વીદ્યા બણવાના કોડરે ;
આજ દયાતે સુજ્ઞપર આણોરે, સુને શીશ્ય પોતાનો જણોરે. ૧૧
- એવાં સુણીને વીનય વચનરે, વળતા બોલા વીપ્ર સુનીજનરે ;
સુણ પુત્ર બોલ્યા તાંહાં ઋષીરે, બલ્ય વીદ્યા થૈ મન ખુશીરે. ૧૨
- વેદશાસ્ત્રને શકળ પુરાણરે, પુત્ર બણાણું તને નીરવાણરે ;
એમ કહીને રાખ્યો તાંહાં પ્રણરે, નાગ વીપ્રછે તે નહી મન્નરે. ૧૩
- એમ ઘણા દીવસ તાંહાં ગણીયોરે, વીપ્ર પાસે તે વીદ્યા બણીયોરે ;
આગે પીંગળને થયો હુશીયારરે, થયો બળીયો તે અપરમપારરે, ૧૪
- એમ સુનીયે વીદ્યા બણાવીરે, પછી પુત્રી પોતાની પરણાવીરે ;
એમ વહી ગયા બહુ દીનરે, સુખ ભોગવે શામા સ્વામીનરે. ૧૫
- હવે એકસમે તે શરપરે, ઘણા લાગ્યો ગરૂડનો દરપરે
પુજ મનથી ગરૂડની કીધીરે, સાથે પત્ની પોતાની લીધીરે. ૧૬
- ઉતર દેશમાં કીધો નીવાસરે, નહી નાગર્ણુ રૂપ પ્રકાશરે ;
રાખ્યો વીપ્ર પંડીતનો વેશરે, આવી રહ્યા તે ઉતર દેશરે. ૧૭

- અગ્રીહોત્રી તે વેદીયો પ્રસરે નીત આચરે વીપ્રનું કરમરે ;
વીનતા સુતને ઘણું એક વેરરે, જુવે દૃષ્ટી કરી ઘેરે ઘેરેરે. ૧૮
- ગરૂડે ઘણાં જોયાં ગામધામરે, નવ મળે પીંગળનું નામરે ;
વીનતાસુત વીચારે વાતરે, કોઈ દીન તે આવશે હાથરે. ૧૯
- જેતો કરે જહાં તાંહાં ખગેશરે, નવ જણે તે વીપ્રનો વેશરે ;
પ્રજ્ઞા બોલ્યા જગુ સું વાંણીરે, શીવે પારવતી પ્રતે વખાણીરે. ૨૦
- સુત પુરાણી શૌનકને કેહેછેરે, એમ પીંગળ છાનો રેહેછેરે ;
વેદે કરીને હોમિછે હોમરે, ભોરંગ જણે નહી કોઈ ભોમરે. ૨૧
- એમ દીવશ ગયા બહુ વહીરે, નાગ એવું કોઈ જણે નહીરે ;
પછી આવ્યા યોગશાના દીનરે, વ્રત આચરતાં જે સ્ત્રીજનરે. ૨૨
- નાગ પાંચમી આવેછે જેહરે, વીનતા વ્રત કરે ધરંનેહરે ;
મળી માંતુંનીયો દશ ખારરે, આવી પીંગળ વીપ્રને દ્વારરે. ૨૩
- પીંગળ પત્ની ને કેહેછે વ્રતરે, આજ નાગ પાંચમનું વ્રતરે ;
માટે વ્રત તમોએ જાણેરે, શખીયો સાથે તે નાહાવા આણેરે. ૨૪
- એવું સુણીને પીંગળ નારીરે, કહ્યું સ્વામીને શકળ વીસ્તારીરે ;
વ્રત નાગ પાંચમનું છે આજરે, મુને આજ્ઞા આપો માહરાજરે. ૨૫
- તારે સ્વામી તે બોલ્યા વચનરે, આજ જાતું નથી સ્ત્રી જનરે ;
દ્વીજનાં દરશનને પતી દેવરે, વ્રતનું ફળ મળે તતખેવરે. ૨૬
- સુંદરી કરે જે સ્વામીની શેવરે, પતી પોતાનો જણે તે દેવરે ;
વ્રતવીનતા હતમ એ સારરે, બાવે શેવે પોતાનો જરથારરે. ૨૭
- પ્રેમદા પતીને પાડુવે મારેરે, પછી વ્રત ઘણેરાં ધારેરે ;
તેહેના વ્રતતે મીથ્યા જયરે, વ્રતનું ફળ કસું નવ થાયરે. ૨૮
- એમ વારતા વીનતાને કીધીરે, શખીયો સાથેનાજવા દીધીરે ;
અગ્રીહોત્ર છે આપણે દ્વારરે, શ્રેષ્ઠ શરપ દેખાડીશ નારરે. ૨૯
- એવી સુણી સ્વામીની વાતરે, પછી બોલી જૈ સૈયર સાથરે ;
અગ્રીહોત્રછે માહારે ઘેરેરે, માટે કહુંછું એની પેરેરે. ૩૦
- અગ્રીહોત્રની સમાપ્તી થાયરે, તારસુધી તે ક્યાંઈ ન જવાયેરે ;
એમ બોલી તે વીપ્રની નારીરે, તમો જોવને સૈયર માહારીરે. ૩૧
- પછી ગઈ તે સુંદરી સરવરે, મન કરતી ઘણેરો ગરવરે ;
કરી સ્નાન અલંકાર ધરતીરે, રૂશીપત્નીની નીંદા કરતીરે. ૩૨

વક્ષણ.

નીંદા કરતી નારી ગઈ, જય લુવન કરી સ્નાનરે ;

તાર પછી સું નીપન્ધું, તે શ્રીતા સુણો સહુ કાનરે.

૧૧

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્માબ્રુ સંવાદે પીંગળ વીપ્રવેશ
સ્ત્રીનાગ વ્રત ધારણ, પીંગળ પત્નીપતી આજ્ઞાય, નામ એકાદશ્યો અધ્યાયઃ ૧૧ ॥

શ્લોક:

અગ્રીહોત્રસ્યકર્માણિસમાપ્યદ્વિજસત્તમઃ ॥

પિંગલોહિશ્વપત્નિતાં પુન્યશ્વપ્રત્યુવાચહા ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછેછે બ્રહ્મકુમારજી, પીતા કહો આગે વીસ્તારજી ;
પીંગળ પત્ની તણું વ્રત માનજી, કયા સુણું હું થૈ સાવધાનજી.

રાગ માઝ.

વળતા વીરંચી વદેછે વચન, કયા સાંભળજે મુનીજન ;

શ્રવણે સાંભળતાં સુખ થાય, કોટીજનમનાં પાપ પળાય. ૧

વીપ્રથે વીનતાને ના કીધી, સખીયો સાથે ના જવા દીધી ;

અગ્રીહોત્રની સમાપ્તી કરી, નારી સાથે તે બોલ્યો ફરી. ૨

તુજને કરાવું નાગ દરશન, તાહારે મન તે થાય પ્રસન ;

બ્રાહ્મણ બોરંગ રૂપ આ લેખ્યું, સુંદરી ચીત્ર તે નાગવું દેખ્યું. ૩

બોલ્યા સ્વામી પીંગળ તેણે ઠાર, આ જો સુંદરી શરપાકાર ;

બોલી જીવંતી તેણી જગ, સ્વામી આતો આજે ચેલો નાગ. ૪

મુને પ્રતક્ષ નાગ દેખાડો, રૂપ શરપવું દૃષ્ટી પાડો ;

તાહારે નીચે થાય મુજમન, એમ વીનતા તે વદે વચન. ૫

એવો પ્રેમદાનો પ્રેમ જણી, વીપ્ર પીંગળ બોલ્યો વાણી ;

નવ કરીશહે સ્ત્રીજન, તને દેખાડું નાગવું તન. ૬

નવ કરીશ કોઈ આગળ વાત, વાત કરીશતો મારી ધાત ;

માહારે ગરૂડ સાથે ઘણું વેર, ગરૂડ બોળતો ફરે ઘેરેઘેર. ૭

ગરૂડ સુણશે તો કરશે ક્રોધ, થાશે વાતમાં વધતો વીરોધ ;

એને મારેછે શત્રુંપણું, તુજ આગળ કહું સું ઘણું. ૮

એમ કહી પછી પીંગળ લુપ, પ્રગટ કીધું તે નાગવું રૂપ ;

રત્નદે ધ્યાન ધણીવું ધરજે, પ્રતક્ષ નાગવું દરશન કરજે. ૯

- કરતી નાગનું દરશન નાર, વીત્ર પીંગળ બોલ્યો તેણીવાર ;
કરવું પુજ કરીને વીધી, નારી નાગની પુજ કીધી. ૧૦
- ધ્રુપ દીપ નૈવેદ આરતી, એવી પુજ તાંહા પ્રેમે ધારતી ;
માનુંની કેહે સુણા માહારાજ, હું કુતારથ થૈ તે આજ. ૧૧
- તમો સમરથ છો મુજ સ્વામી, આજ નાગના દરશન પામી ;
એવું રૂપ પ્રકાસું છે તમો, નથી એ વાતે સમરથ હોમો. ૧૨
- વીનતા વીનયે તે વારંવાર, પાછું રૂપ પ્રગટો ભરથાર ;
એવું સાંભળી શરપાનુપ, લીધું બ્રાહ્મણ કેરું રૂપ. ૧૩
- કરી બોલ્યો સુંદરીને સાથ, નવ કરીશ કોઈ આગળ વાત ;
થારો વાત કોઈ આગળ ધરણ, માનુની એમાં માંરું મરણ. ૧૪
- ગરૂડ ભયથી હું તુજને કહુંછું, વીત્રવેશથી છાનો રહુંછું ;
નીચે ધ્યાનમાં રાખજે નારી, વાત કરીસ નહી વીસ્તારી. ૧૫
- એવી વારતા એ કોઈ જણે, અંત ગરૂડ માહારો આણે ;
એમ વાત પરસ્પર કીધી, સુંદરીયે તે સાંભળી લીધી. ૧૬
- પછી વીનતા તે બોલી વચન, સ્વામી વાત હું રાખીસ મન ;
એમ દીવસ ઘણા ગયા વહી, કોઈ વારતા જણવું નહી. ૧૭
- એક સમે સું થયું તે કામ, મળીમાનુંનીયો એક ઠામ ;
કરે હાસ વીનોદની વાત, તાળી લેઈ એક એકને હાથ. ૧૮
- પીંગળ પત્નીને એમ કેહેછે, બાઈ આપણાથી અજગી રેહેછે ;
એના સ્વામીથી ઘણી ડરેછે, એના કંથ કહે તેમ કરેછે. ૧૯
- પતી નથી દેતો ક્યાંઈ જવા, નથી આવતી વ્રતમાં નાહવા ;
એમ ઘણીના આધીન રેહેછે, માહોમાંહે સૈયેર એમ કેહેછે. ૨૦
- પીંગળ પત્નીયે સાંભળી વાત, પછી બોલી તે સૈયેર સાથ ;
શ્યાને નીંદા કરોછો માહારી, માહારો સ્વામી છે સમરથ ભારી. ૨૧
- તમો સ્નાન દાન વ્રત કરોછો, અભીમાન અધીક ધરોછો ;
એવાં વ્રતમી કીધાંછે ત્યાગ, માહારો સ્વામી છે પીંગળનાગ. ૨૨
- તેવું પુજન નીત કરુંછું, ધ્યાન ધણીતણું તે ધરુંછું ;
એવી વીત્રની નારીયે વાત, શખીયો વ્રતે કહી સાક્ષાત. ૨૩
- ત્રિમદા તણી જુધી છે પાની, માટે વાતને કરવી છાની ;
સુણી પીંગળનાગની પેર, વીનતા વાતો કરે ઘેરે ઘેર. ૨૪

- શેવટ વાત વીનતા સુતે જાણી, આવ્યો સુણીને નામ નીશાણી ;
જઈને જુવે તો બ્રાહ્મણ બેઠો, ગરૂડ બાળીને ઘરમાં પેઠો. ૨૫
- બોલ્યો વાણી વીનતા સુત પુશ્ટ, અલ્યા હવે કયાં જઈશ દુષ્ટ ;
હવે છેલ્લું હું તાહાઈ શીશ, મુઠ કીચે પ્રકારે જીવીશ. ૨૬
- મુને છેતરી નાંઠો તું નાગ, કહું તાહારા સહસ્ર ભાગ ;
તાહાઈ બળ વીધા બુધ સુધ, સંભારી કર મુજ સંગ જુધ. ૨૭
- એતું સાંભળી પીંગળ ભુપ, કરે જુધ તે વીપ્રને રૂપ ;
તાંહાં થયો દારૂણ સંગ્રામ, બેહુનું જખર બેરાવર કામ. ૨૮
- પીંગળનાગનું રૂપ તે ધરીયું, ગરૂડ પ્રૌઢ શરીરતાં કરીયું ;
મારે કુકવાડ પીંગળનાગ, મોટા પાહાડ ફાટે તેની જાગ. ૨૯
- એતું ઘણું થયુંછે તાહાં જુધ, શેષ નાગ ભુલી અથ સુધ ;
એઈ જુધને નવ રહે ધીર, મલ્લ સુધ કરે બેઠ વીર. ૩૦
- એવો સંગ્રામ દારૂણ હોઈ, બચ પામ્યા તે દેવતા એઈ ;
માર ગરૂડનો સહન નવ થાય, પીંગળ નાગ ઘણો અકળાય. ૩૧
- ચડી રીશ ગરૂડને ઘણી, પાંખ વડે પાડી નાગફણી ;
પાંખ પડી વીનતા સુત કેરી, થઈ બેહુને ઈજ ઘણેરી. ૩૨
- પડ્યો પૃથ્વીપર પીંગળ નાગ, પછે રૂઢ આવ્યા તેણી જાગ ;
નાગફણી એઈ શીવ હસ્તા, ફણીદ નામ ધરીને તાંહા વસ્તા. ૩૩
- હવે ગરૂડની પાંખ પડી તે, લીધી તતક્ષણ તેહેની ગડી તે ;
પાંખ પૃથ્વીમાં સ્થાપન કીધી, સકળ દેવની સાક્ષી દીધી. ૩૪
- ઉપર શીવનું સ્થાપન કરીયું, પક્ષીરાજ એતું નામ ધરીયું ;
સદાશીવ એવા પક્ષીરાજ, કરે મનનાં તે પુરણ કાજ. ૩૫
- એતું પવિત્ર ક્ષેત્ર તે એઈ, સીદ્ધ મુની રક્ષાછે મોહી ;
લોકના હીતકાર વસેછે, સમય એઈને દુર અશેછે. ૩૬
- મોક્ષદાયક ક્ષેત્ર છે સાઈ, પ્રેમી જનને તે લાગેછે ધ્યાઈ ;
પ્રીચે કયા પ્રેમીને લાગે, મુઠ ઉઠીને વેગજો ભાગે. ૩૭
- નવ સુણે પુરાણ કથાય, તેનો જનમ તે એજે અથ ;
લાભ મનુષ્યા દેહનો જેહ, કયા કીરતન કહીયે તેહ. ૩૮
- અધા સહીત તે પુન્યદાન, તજ્જનું તનતણું અબીમાન ;
કયા કીરતન નામનો સાર, ભાવે બને શ્રોતા નરનાર. ૩૯

વલણા.

નરનારી બાવે બને, પક્ષીરાજ માહાદેવરે ;

કૃષ્ણ કૃષ્ણેશ્વર નામ લેતાં, પાપ જાય તતખેવરે.

૧૨

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે, બ્રહ્માબ્રુ સંવાદે પીંગળ ગરૂડ

સંગ્રામો, કૃષ્ણેશ્વર, પક્ષીરાજ, શીવ સ્થાપન નામ દ્વાદશો અધ્યાય. ॥ ૧૨ ॥

શ્લોક.

કિંદશંભો કૃતંયુદ્ધં પિંગળે નગરૂત્મતા ।

તત્સર્વં શ્રોતુમિच्छામિ પિતર્મા કથયાધુના ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે બ્રુ તતખેવજી, કયા કહો પીતા મહદેવજી ;

શ્રવણ કરવા ઈછા મન ધણેરીજી, કયા ગરૂડ પીંગળકેરીજી.

રાગ ગોડીગુજરી.

પછી બ્રહ્મા બ્રુ સુવ દેએ, વરણવ શાંબળ પુત્ર તું રહેએ ;

જુધ ગરૂડ પીંગળ કેરૂએ, થયું માહોમાહે ધણેરૂએ.

૧

ધણો ગરૂડકેરો માર એ, નાંહી સહન થયો તેણી વારએ ;

થયો ગરૂડ થીક્ષીણ નાગએ, નવ કાળ્યો પીંગળનો લાગએ

૨

પીડયા પાંખી પ્રથવીપર પડીયો એ, કરી ક્રોધ ગરૂડ ગડગડીયો એ ;

વળી બોલ્યો વચન વીખ્યાત એ, ઉઠી જુધ કરો મુજસાથ એ.

૩

એવું વચન સુણી તેહેની જગએ, વળી વીકર્યો પીંગળ નાગએ ;

કીધું જુધ પીંગળ ધણી વાર એ, શેવટ પાંખ્યો ગરૂડથી હાર એ.

૪

મલ્લ જુધ બેહુતું થયું તાહેએ, પીંગળ પડ્યો ત્રીવેણી માહેએ ;

કર્યું ત્રીવેણીસંગમ સ્નાન એ ઉત્તમ સાધનતું ધરીયું ધ્યાનએ.

૫

કીધો સુદ્ધ વીશે દેહ ત્યાગ એ, પડ્યો ગંગામાં પીંગળ નાગએ ;

સંગમ ત્રીવેણી તીરથપ્રતાપ એ, ટળ્યો શકળ મનનો સંતાપએ.

૬

સ્નાન કરતાંમાં પીંગળ ભુપ એ, પોતે પાંખ્યો તે દીવ્ય સ્વરૂપ એ ;

ચતુરભુજ થયો તેણી જગએ, નવ દીશે તે પીંગળ નામ એ.

૭

વીશ્ણુરૂપ થયો તતખેવ એ, જણે દીસે દેવાધી દેવ એ ;

એવું દીવ્ય વીશણું રૂપ એઈ એ, વીનતા શું તે તે સુધસુધ ખોઈ એ.

૮

કર બેડીને બોલ્યો વચન એ, શ્વાંખી રોશના રાખશો મન એ ;

કોટી અપ્રાધ ક્ષેમા કરએ એ, શ્વાંખી મેહર માહારાપર ધરએ.

૯

- તમાંસાથે મી ઘણું સુદ્ધ કરીયું જે, પ્રભુ હલદું કરમ આચરીયું જે ;
તમે ઈહાં આવ્યા શા શાફ જે, જેઈ પ્રશંન થયું મન માહાર જે. ૧૦
- દીવ્યરૂપ બોલ્યો શાક્ષાત જે, કીધો વીચાર મીં મનસાથ જે ;
વીશું લોકમાં જનું છે માહારે જે, માટે પાશ આવ્યો છું હું તાહારે જે ૧૧
- એવાં સુણી દીવ્યરૂપ વચન જે, ગરૂડ આંણંદ પામ્યો તે મન જે,
પીંગળ દીવ્યરૂપ તેણી વારજે, ગરૂડપર થયો તે સ્વાર જે. ૧૨
- ટળ્યો શરપ તે રૂપનો શોકજે, પીંગળ પામ્યો તે વીશું લોક જે ;
એવો તીરથ તણો પ્રતાપ જે. શરપરૂપી તે છુટયો પાપ જે. ૧૩
- નાગ પામ્યો તે વીશુંતું ધાંમ જે, કીધી કરૂણા શ્રીકેશવરામ જે ;
બ્રહ્મા કહે એ દીનથી રૂશીરાય જે, નાગ ધરો તે નામ કહેવાય જે. ૧૪
- સંગમ ત્રીવેણીનો છે તાહેજે, બ્રહ્મ નીરચે માનો મન માહેજે ;
એવું તીરથ નજરે બાળોજે, બ્રહ્મ દોશ જઈને તાંહાં ટાળોજે. ૧૫
- તાંહાં છે ગંગાજળ પાવન જે, એવજે ક્ષેત્રમાં સુનીજન જે ;
તાંહાં પાપ પુત્ર તુજ જશે જે, દરશનથી દોશ નીરવાણ થાશે જે. ૧૬
- કરશે જે કોઈ તાંહાં પુન્ય દાન જે, વળી ત્રીવેણી સંગમ સ્નાનજે ;
પુન્યમેરૂના સમતુલ્ય થાય જે, કોટી પ્રાચીતથી સુકાયજે. ૧૭
- થાય સકળ પુરણ કામ જે, અંતે પામે તે બગવત ધામ જે ;
નાગ ધરામાં ત્રાધ કરેછે જે, તેના પીત્રી તે નીરચે તરેછે જે. ૧૮
- કોટી પ્રાચીતથી સુકાય જે, પીત્રીતણી તાંહાં શદ્ગતી થાય જે ;
ગંગા ગોમતી યમુના શમ જળ જે, વશે શીઘ્ર સુની તે સ્થળજે. ૧૯
- રૂશી પત્નીયો કરેછે તાંહાં સ્નાન જે, સુની ખેઠા ધરીને ધ્યાનજે,
મીઠ્ઠાચારણ કીનર જેહજે, આવી શેવેછે તીરથ તેહ જે. ૨૦
- એ છે પવીત્ર તીરથ બારી જે, આવી વશ્યા શંકર ત્રીપુરાશી જે ;
કલેશ્વર વળી પક્ષી રાજ જે, નામ લેતાં સુકળ થાય કાજ જે. ૨૧
- એવા શીવ વસેછે તાહિ જે, તીરથ બારી બ્રહ્મક્ષેત્ર માહે જે ;
એવું સુણી બોલ્યા સુનીજન જે, પીતા શાંતી કરો સુજ મનજે. ૨૨
- કહો વરણવ સુજને આજ જે, શીવ સુણ્યા નથી પક્ષી રાજ જે ;
સુને સંબળાવો તતખેવ જે, માહાત્મ પક્ષીરાજ માહાદેવ જે. ૨૩
- પક્ષીરાજના સ્થળમાં શું થયું જે, તેમાં પ્રાચીત કોતું ગયું જે ;
સુને સંબળાવો હે પીતાય જે, પક્ષીરાજ માહાત્મ મહીમાય જે. ૨૪

પક્ષીરાજ શંકરનું નામ જો, નથી સાંભળીયું કોઈ ઠામ જો ;
 માટે કહો વીસ્તારી વાત જો, મુજ સંસાર ડાળો હે તાત જો. ૨૫
 એમ બોલ્યા બ્રહ્મ મુની જન જો, શ્રોતા સાંભળજો સહ મન જો ;
 એમ પ્રજ્ઞા બ્રહ્મનો સંવાદ જો, સુણતાં ઉપજો મન ઉલાદ જો. ૨૬
 નેહો નીરખોને તીરથ નેત્ર જો, પ્રજ્ઞાની ખેડ્ય જણો પ્રલક્ષ્મી જો ;
 નાગધરામાં જો જન નાહાશે જો. તેના પાપ તે પ્રલે થાશે જો. ૨૭
 ત્યાંહાં સંગમ ત્રીવેણી ગંગાજો, ત્રેણ શરીતાનો છે સંગા જો ;
 બેથી ટળે સકળ સંતાપ જો, પ્રાણી પવિત્રપણું પામે આપ જો. ૨૮

વલણા.

પવિત્ર પામે પ્રાણી ધણું, થાય નીરમળ સુધ શરીરરે ;
 સુણતાં સંકટ દુર ખરો, બકતી પામે જુદુ વીરરે. ૧૩

ઈતીશ્રી પ્રલક્ષ્મીચરિત્રે, પ્રલક્ષ્મીપુરાણે, પ્રલક્ષ્મીચરિત્રે, પ્રજ્ઞાબ્રહ્મ સંવાદે પીંગળનાગ દીવ્ય
 સ્વરૂપ, વીશ્ણું લોક મધ્યનંઃ નાગધરા નામ ધારણનામ ત્રયોદશે અધ્યાય. ॥ ૧૩ ॥

શ્લોક:

ઘૃણુપુત્રપ્રવક્ષ્યામિ પક્ષીરાજમાહાત્મનઃ ॥

તિર્થમહાચ્છપાપમંજનાનાંમુક્તિદાયકં ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી બ્રહ્મ પ્રજ્ઞાને પુછેજી, પક્ષીરાજનું માહાત્મ તે સુંછેજી ;
 કોનું પાપ ગયું તે ઠારજી, મુને સંભળાવો કરી વીસ્તારજી.

રાગ ઢાળ.

એવાં બ્રહ્મનાં વચન સુણીને, બોલીયા પ્રજ્ઞરાય ;
 સાંભળ પુત્ર ચીત ધરીને, પ્રાચીત ગયાની કથાય. ૧
 સંધેહ ઠાણું મન તણો તે, સાંભળો મુનીજન ;
 પાંચ તે પાંડવ પુરણ બકત, તે મધેના અરજન. ૨
 અરજનનો અભીમન્યુ થયા, વળી તેનો પરીક્ષતરાય ;
 તેહેનો પુત્ર જનમેજય રાજ, સાંભળ તેહેની કથાય. ૩
 હવે એકસમે સું નીપન્યું. તે સુણજો શ્રોતામન ;
 સુર્યવંશી ઉત્તપન્ન થયા, એવા જનમેજય રાજન. ૪
 તે પ્રથવી વીશે રાજ કરતો, ન્યાય સાસ્ત્રની રીત ;
 ધરમ વીશે તતપર ધણો, વળી પ્રજપત બહું પ્રીત. ૫

- ધરમ ધોરંધર ધીર ઘણોને, ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતીપાલ ;
 સત ચાલે સત વાદીયો, રાખે સકળની સંભાળ. ૬
- વીપ્ર તણાં બહું પોશણ કરતો, જે માગે તે આપે ;
 ધનવીના કોઈ દુખી નહી, દુખી હોયે તો દારોદ્ર કાપે. ૭
- નીતી પ્રમાણે પ્રજા સહું ચાલે, પાપ કોઈ નવજાણે ;
 એવુંછે પુરશોહાંમણું, કથા કીરતન નીત વખાણે. ૮
- આણંદ ઓછવ અતી ઘણો, પ્રજા પ્રેમે પુરશોતમ પુજે ;
 જળ માર્યું આપે મેઘરાજ, ત્રીકાળ ધેનુ દુજે. ૯
- એવું જનમેજય રાજ કરતા, શતી શીરોમણ નાર ;
 હવે એક શમે શતીને થયોછે, સોક અપરંપાર. ૧૦
- પછી સ્વામીને પ્રતે શતી કહે, ગયું ઉતરી અબળાનું મુખ ;
 સુણો પતી હુ પુત્રવીના, એ મોટુ મુજને દુખ. ૧૧
- મોટે સ્વામી તમો સાંભળો, મુજ અબળા કેરું વચન ;
 ઉપાય સ્વામી એવો કરો જે, પ્રજા થાય ઉત્પન્ન. ૧૨
- એમ અમળા આવુરતા જાણી, જનમેજય રાજન ;
 રાજ તજીને ચાલીયા પોતે, ગયા તેવન ઘહન. ૧૩
- જ્યાંહાં વેહે ગંગા ગોમતી, ત્યાંહાં ગોઝિતમનો આશ્રમ ;
 ગોઝિતમાદીક ઘણા તે મુની, વેદ ભણંતા બ્રાહ્મ. ૧૪
- વારંવાર ડંડવત કરીને, બોલ્યા તે વીનય વચન ;
 હે મુની રચા પાપે કરી, માહારે પ્રજા નહી ઉત્પન્ન. ૧૫
- વેદશાસ્ત્ર પુરાણ જોયા, સોધી કાહાડયો મુની મરમ ;
 જનમેજય સાથે બોલીયા, ગોઝિતમાદીક ઋષી બ્રાહ્મ. ૧૬
- વીપ્ર વીચારો વાણી વદે, તું સાંભળ જનમેજયરાય ;
 પુરવ તણા પાપે કરી, તારે પ્રજા ઉત્પન્ન નવ થાય. ૧૭
- વળતા જનમેજય બોલીયા, મુની સાંભળ જે સહુ આપ ;
 પુરવ જનમ હું કુણ હતો, ને સુ કીધું મીં પાપ. ૧૮
- મુનો મંડળ સહુ બોલીયા, રાજ પ્રશ્ન પુછ્યુ તે તો ઠીક ;
 પુરવ જનમમાં તું હતો, સુણ વૈશ્ય જાત વણીક. ૧૯
- વણજ વેપાર કરતો ઘણો, પાળે કુટુંબ પોતાની પ્રજાય ;
 એક દીન વણીક વેપાર અરથે, પરગાંમ પોતે જાય. ૨૦
- ચાલ્યો જાય મારગ વાણીયા, ત્યાંહાં આવ્યું માહા એકવન ;
 શુધા તે લાગી અતી ઘણી, ત્રશ્યા થકી તે તરફડે તન. ૨૧

- તે વનમાં એક કુંપ આવ્યો, સુણ જનમેજય વાણી ;
વણીક કુંપ ઊપર ગયો તે, પીવા કારણ પાણી. ૨૨
- કુંપ ઉપર જૈ નજર કરેતો, નવ મળે જળનું નામ ;
વણીક ત્યાંહાંથી ચાલીયો, નીરાશ થઈ તેણે ઠાપ. ૨૩
- વણીક ત્યાંહાંથી આગળ ગયો, હુધા ત્રસાયી ક્ષીણ બળ ;
એવે તાહાં આશ્રમ આવીયો, તાહાં અચ્છ બરેણુ જળ. ૨૪
- જળ જોઈ જીવ પ્રસન્ન થયો, જળ પીવા દ્રારણ બચ ;
તે ઠેકાણે પાણી પીવા, એક તરશી તે આવી ગાય. ૨૫
- ગાય પછવાડે વાછડી, બેહુ આવ્યાં તે પીવા પાણી ;
વણીક વીચારણું મનવીશે, જળ ડોળી કરે ધુળધાણી. ૨૬
- પાપી ચંડાળ તે વાણીયો, તેને મતતે ઉપની માઠી ;
ક્રોધ કરી તેણે ક્રાંતી મારી, ગાય ત્યાંહાંથી નાઠી. ૨૭
- પછી ગૌ ગઈ જળ પીધાવીના, દુષ્ટ કામ એવું કીધું ;
પછે પ્રવેશો જળવીશે, તે પાપીયે પાણી પીધું. ૨૮
- ગૌવચ્છ ગયાં પાણી પીધાવીના, દેહનો ત્યાગ તાં કીધો ;
તે વેળાયે વણીક પુત્રને, શ્રાપ તે ગાયે દીધો. ૨૯
- તરશે તે તરકડી મુવાં હોમો, દુષ્ટ તુજને નવ આવી દયાય ;
પાપી દુષ્ટ ચંડાળ તાહારો, વંશ વધી નવ થાય. ૩૦
- એવો શ્રાપ ગૌ દીધો વણીકને, સુણ જનમેજય રાય ;
તે પુરવના પાપ થકી, તાહારે પ્રજા ઉત્પન્ન નવયાય. ૩૧
- વળતા જનમેજય બોલીયા, સહુ સાંભળો સુનીરાજ ;
ક્યાં બહિને હું સું કરું તો, સુકળ થાય મુજ કાજ. ૩૨
- તાહારે સુનીવર બોલીયા, સુણ રાજ વચન વીજ્યાત ;
અંબુ દ્વીપ ભરતખંડમાં, નાની મારવાડ દેશ મુજરાત. ૩૩
- બ્રહ્મક્ષેત્ર આ એડય બ્રહ્માની, ત્યાંહાં પક્ષીરાજ માહોદેવ ;
નીવેણી તણો સંગમ છે, રાજ ત્યાંહાં જાતું તતખેવ. ૩૪
- ત્યાંહાં જૈ શીવની ભક્તી કરજે, જૈ સદાશીવ ભગવાન ;
તુસ્તમાં ન થાશે તુજને, શીવ આપશે સંતાન. ૩૫
- એવું સુણીને રાજ ઉઠયો, નમ્યો સુનીયાને પાય ;
ઋષી સકળ સંતોષીયા, પછી રાજ ભુવનપે બચ. ૩૬
- ભુવન આવ્યો ભુપતી, સાથે સૈન્યા તે લીધી સકળ ;
પત્ની પોતાની પ્રેમથી સાથે, લીધી પ્રજા પુરદળ. ૩૭

સંગ ચાલ્યો જેમ મોઘાવરી, તેમ ચાલ્યાં સકળ નરનાર ;	
થોડા દીવસમાં આવીયાં, બ્રહ્મક્ષેત્ર ખેડય મોઝર.	૩૮
પક્ષીરાજનું તે પુજન કીધું, ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન ;	
બ્રહ્મભોજન કરી વીત્ર સંતોષ્યા, આપ્યાં દક્ષણા દાન.	૩૯
વીધીએ કરીને પુજન કીધું, પક્ષીરાજ માહોદેવ ;	
પક્ષીરાજ પ્રસન્ન થયે ને, બોલીયા તતખેવ.	૪૦
જનમેજય રાજ વર આપુ તને, હુખ તાહારે જશે ;	
પાપ પુરવતું ઠળી ગયું, હવે પુત્ર તે તાહારે યાશે.	૪૧
તે વર પામીને ભુવન આવ્યો, નીરમળ રાખી મન ;	
નીત નીત કથા કીરતન ઓઘવ, બાવતાં બ્રહ્મભોજન.	૪૨
થોડે દીને પછી પુત્ર થયો, પક્ષીરાજ સંકરના પ્રતાપ ;	
એવું તીરથ છે બ્રહ્મક્ષેત્રનું, છુટે તે પ્રાણીનું પાપ.	૪૩

વક્ષણા.

પાપ છુટે તે પ્રાણી તણું, તાંહાં તું જજે તનરે ;	
હવે શીવની ઈતીહાસ પુરાતન કથા, કહુ તે ધરજે મનરે.	૧૪

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્માબ્રહ્મ સંવાદે, જનમેજય રાજ
પુરવ પાપ નીવારણ, પક્ષીરાજ વરદાન, જનમેજય પુત્ર ઉત્પન્ન, હ્રિષ્યા
નામ ચતુરદશે અધ્યાયઃ ॥ ૧૪ ॥

શ્લોક:

પક્ષિરાજસ્યતિર્થિહિવક્ષ્યામિતવપુત્રક ॥

પક્ષિરાજંશિવંદૃષ્ટામુચ્યતેકોટિપાતકાત્ ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી બોલીયા બ્રહ્મબ્રહ્મ કમ્પીજ, પીતા કથા કહો યે ખુશીજ ;
બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા પવીત્રજ, રાદગતી પામે જેમાપીત્રજ.

રાગ માડૂ.

એવું વચન સુણી બ્રહ્મરાય, બોલ્યા સાંભળ પુત્ર કથાય ;
પક્ષીરાજ સંકરનું નામ, સુણતાં સુકળ થાયે સહુ કામ.
નેહ દરશન કરશે નરનાર, તેનું પ્રાચીત જય નીરધાર ;
અવણ નક્ષત્ર આવણ મારા, બ્યતીપાત તે યોગ પ્રકાશ.

શીવ પક્ષીરાજવાડી મોહિ, શતી શીતા કુંડલે જાહે;	
બ્રહ્મભોજન કરે તેણે ઠાર, કોટી રૂપ પામે નીરધાર.	૩
વળી થૈ પોતે મનમાં મગ્ન, કરશે તીરથમાં જે કોઈ યજ્ઞ;	
કરે દેવતા લોકમાં આનંદ, છુટે મોહ માયાનો કંદ.	૪
કરશે ત્રીવેણી શંગમ સ્નાન, શ્રદ્ધા સહીત કરે પુન્યદાન;	
તેહેનાં પ્રાચીત પ્રણે થાય, કોટી પાપ થકી તે સુકાય.	૫
આધાદીક કરેછે તે ઠામ, પીત્રી પામે તે પુરણ ધામ;	
અવગતીની સદગતી થાય, એવો તીરથ તણો મહીમાય.	૬
શીવ શંકર પારવતી પ્રમાદ, બ્રહ્માબ્રહ્મ તણોછે સંવાદ;	
શૌનક પ્રતે તે સુત પુરાણી, કહી કથા વરણવ વખાણી.	૭
વીત્ર કહ્યે વીરંચી સુવાત, આગળ કથા કહ્યો મુને તાત;	
પીતા કહ્યો વીસ્તારને સત, કોના પીત્રીની થૈ સદગત.	૮
પીતા અન્ય કોનું ગયું પાપ, કોનો ઠલ્યો સકળ સંતાપ;	
મુને સંભળાવો તતખેવ, સુણવા ઈછું પીતા બ્રહ્મદેવ.	૯
એવું સાંભળીને બ્રહ્મરાય, બોલ્યા સાંભળ પુત્ર કથાય;	
કથા ઈતીહાસ પુરાતન, સુણતાં વેગળુ જય વીંધન.	૧૦
એવું વદે વીરંચી વચન, હવે વરણવ સુણો મુની જન;	
કહું કથા તે રૂડીપેર, અવંતી નમ્રી જે ઉજ્જણ શેહેર.	૧૧
એક વીત્ર વશે ઘાતકી, બમ્રી ગામી ઘણો પાતકી;	
તે પણ તીરથ તણો પ્રતાપ, છુટી ગયો ઘણેરૂં પાપ.	૧૨
કીધું ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન, છુટ્યો પ્રાચીતને સુણકાન;	
વળો પક્ષીરાજ માહાદેવ, તેની બક્તી કીધી તતખેવ.	૧૩
વીધી વડે પુજ્યા શીવરાય, સ્નાન દાન કીધાં જે શ્રધાય;	
છુટ્યું બમ્રી ગામીનું કરમ, દેવલોક તે પામ્યો બ્રહ્મ.	૧૪
બમ્રી ગામી થકી તેવીશોક, પીત્રીયે તજ્યો પીત્રી લોક;	
તે પણ તીરથ તણો પ્રતાપ, પીત્રી લોકને પામ્યો તે આપ.	૧૫
એવા શંકર તીરથ પક્ષીરાજ, જગુ કહ્યું મી તુજને આજ;	
સુણતાં શંકર જય દુર, પ્રેમે બક્તી પામે ભરપુર.	૧૬
એવું સાંભળી કહ્યે મુનીજન, પીતા આતો કૌતક વચન;	
બ્રાહ્મણ કેમ થયો બમ્રીગામી, કેમ દુશ્ટી તે કીધી હરામી.	૧૭
એવું કરમ ના કરે કોઈ ચંડાળ, કેમ કીધું બ્રાહ્મણને બાળ;	
આતો પરમ કૌતક કેહેવાય, મુને સંભળાવો બ્રહ્મ પીવાય.	૧૮

- નળતાં વીરંચી બોલ્યા વાણ, સુણ પુત્રતું ચતુરસુબણ;
હજ્જણ નગરી અવંતીકા નામ, શુતદેવ વીંપ્ર તેણે ઠામ. ૧૬
- પતીવ્રતા પોતાની નાર, કરેશ્ચુત દેવ બેદ હચાર;
સારં ચાલેછ તે ઘરસુત્ર, પછી તેને થયો એક પુત્ર. ૨૦
- પુત્રી જનમાં તે બીજવાર, નરનારીને હરખ અપાર;
થયું પુત્રીને વરણ જ્યાંહાં એક, હવે નવ ટળે લખ્યા જે લેખ. ૨૧
- હવે એક સમે તેણે ઠાર, પુત્ર રમવા ગયો હતો બાહાર;
એક મરમાં તે ગૌરી ગાય, તેતું પય કાઢાડયું અબખાય. ૨૨
- દોહી દુધ મેલ્યું એક જગ, આવી બોટણ કીધુ તાંહાં નાગ;
નરનારી જણે નહી વાત, નવ ટલે તે લેખવી ધાત. ૨૩
- પડી પયમાં તે શરપની ગળ, આવી બણી હસ એવી પળ;
નરનારી તે પીધુ દુધ, નવ રહી તે શરીરની સુધ. ૨૪
- ગળપયમાં પડી સરપ તણી, પીધુ દુધ તે આવી બણી;
પાંખ્યા મરણ બેહુ નરનાર, પુત્ર પુત્રી રૂવેછે અપાર. ૨૫
- જેઈ કંરૂણા તે જીપને મન, એણું બે બાળકતું રદન;
એણું રદન સાંબળું જહે, ગામના બ્રાહ્મણ આવ્યા તાહે. ૨૬
- બેહુને ધીરજ આપી અપાર, રાખ બેહુના લીધા તેણીવાર;
દેહ સંસ્કાર કીધો તે ઠામ, અકાળ અત્યુ તે તેહેતું નામ. ૨૭
- પ્રેતયોની પાંખ્યા નરનાર, તેહનો આગે થાશે બિહાર;
સરવ બ્રાહ્મણ ગયા તે ઘેરે, તારપછી સીં ઉપનીપેર. ૨૮
- સમંધીયે તે લીધી સંબાળ, ઉતર કીયા કરી તતકાળ;
બાઈ બેહેન કરે બહુ શોક, આવા સમજવે ગામતું લોક. ૨૯
- થોડા ઘણા ગયા હસે દીન, પછી પુત્રીને થયું વીધન;
પુત્રી સ્નાન કરવા શરીરતાય, તાંહાં કૌતક મોટું થાય. ૩૦
- આવ્યું નદી ઐર્ચીતાનું પાણી, પુરવી રોતે પુત્રી તણાણી;
બાઈ સુણી તે બેહેનની વાત, બહુ કરવા માંડ્યો કલપાંત. ૩૧
- પછી ગયો દેશાવર દુર, એક નગરે નવીન પુર;
પેલી કન્યા કોઈ બ્રાહ્મણે બાલી, કાહાડી બાહાર પુત્રીસમ પાલી. ૩૨
- હશરી કન્યા બ્રાહ્મણને ઘેરે, હવે કહું તે પુત્રની પેરે;
પુત્ર ગયો દેશાવરજ્યાહે, બ્રાહ્મણ કરતો તે બોમીને મોહિ. ૩૩
- વીંપ્ર વીઘા બણવાની પેરે, આવ્યો પેલા બ્રાહ્મણને ઘેરે;
કર બેડીને લાગ્યો પાય, સ્વામી બણાવો મુજને વીઘાય. ૩૪

- એવા સુણી બાળકના વચન, વીંત્ર વદેછે સાંબળતન ;
 ખોવપીયો સુખે મુજ પાશે, રૂડો કરો ને વીંદા અભ્યાશે. ૩૫
- જુદિમાન રહ્યો તેણે ઠામ, તારપછી થયું સું કામ ;
 પુત્રી પાળી હતી મુની જ્યાંહિ, રેહ્યે બેહુજા તે ઘરમાંહિ. ૩૬
- ઘણા દીન રહ્યો તેણે ઠાર, બહુયો વીંદા તે અપરમપાર ;
 પછી મુલખ જવા મન થાય, માગી ગુરૂ તણી આજાય. ૩૭
- પછી મુનીયે વીચાર્યું મન, પ્રાણસા તણો છે પુત્રરતન ;
 પુત્રી કયાં લગે મોટી ધાય, મોટે પરણાવી દીધું આ કન્યાય. ૩૮
- વીંદારથીને કરી સહુ વાત, મુજ પુત્રી પરણા સાક્ષાત ;
 થયા વીંદારથી મુની મગ્ન, તતક્ષણ લીધું ત્યાંહાં લગ્ન. ૩૯
- થયો ચોરીમાં હસ્ત મેલાપ, નથી કોઈ તણે મન પાપ ;
 ખોલ્યા જગુ પ્રણાની સાથ, જણી કેમ બાઈ બેનની વાત. ૪૦
- તારે વદે વીંરંચી ત્યાંહાં વાણ, સાંબળ પુત્ર કંઈ તને જણ ;
 હસ્ત મેલાપ થયો જેવાર, થયો અધરમ અપરંપાર. ૪૧
- આતો વાત થૈ તે વીનાશ, એવી વાંછીતે થૈ આકાશ ;
 લેખે ચતુરાઈ સકળ સુકાઈ, આતો પરણેછે બેનને બાઈ. ૪૨
- એવી વાણી સુણીને આકાશ, સહુને મનમાં તે ઉપન્યો ત્રાસ ;
 જુદિમાન ખોલ્યો ગુરૂસાથ, સ્વામી આ તે સુ અનરથ વાત. ૪૩
- માહારી બમ્મી તમારી તન, એતો શી રીતી થૈ ઉત્પન્ન ;
 તારે ખોલ્યા ગુરૂ મુખ વાણી, આવી કન્યા નદીમાં તણાણી. ૪૪
- એવાં સુણી મુનીનાં વચન, ત્રાસ ઉપન્યો નીચે થયું મન ;
 સાચાં મલ્યાં તે સગળાં ચેન, નકી તણાંણી એમુજ બેહેન. ૪૫
- નીચે થયું જુદિમાન પ્રાણ, આ તો બેટું અતીશે ક્રમ ;
 મનમાં પ્રગટ્યું તે હુખ અપાર, ત્રાહકરો ચાલ્યો તેણીવાર. ૪૬
- ઘણાં કરતો તે તીરથ આપ, ફરે કરવા નીવારણ પાપ ;
 એક મુની મલ્યા તેણીવાર, કહ્યું જ પ્રહસેન મોજર. ૪૭
- નમસ્કાર મુનીને કીધો, પ્રહસેનનો મારગ લીધો ;
 કંઈ ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન, પક્ષીરાજનું ધરીયું ધ્યાન ; ૪૮
- વીંધી કરીને પુજ્યા માહાદેવ, દોશ નીવારણ થયો તતખેવ ;
 પ્રેતયોની પામ્યાં માખાપ પામ્યા સદગતી તીરથ પ્રતાપ. ૪૯
- બમ્મી ગાંમીનું કહ્યું વ્રતાંત, જગુ સુણીને પામ્યા તે શાંત ;
 એવા સમરથ સંકર પક્ષીરાજ, નામ લેતાં સુકળ ધાય કાજ. ૫૦

સુણે પક્ષીરાજ માહાત્મ જેહ, થાય પવીત્ર પાવન તેહ ;
 સુણી માહાત્મ કરશે પુન્યદાન, તેને સાહે શંકર ભગવાન. ૫૧
 એમ ઘણાનું કારજ શીધું, સંક્ષેપ માત્ર મેં વરણ કીધું ;
 શ્રાતા સુણો થેને સાવધાન, માહાત્મ સુણી કરજે પુન્યદાન. ૫૨

વક્ષણ.

પુન્ય કરે પ્રીતી વડે, પાપના તાપથી મુકાયરે ;
 સેવા કરતાં પક્ષીરાજની, દોશ નીવારણ થાયરે. ૧૫

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્માબ્રહ્મ સંવાદે પક્ષીરાજ માહાત્મ
 બમ્રીગાંમી બુધીમાન, દોશ નીવારણ નામ પંચદશ્યો અધ્યાયઃ ॥ ૧૫ ॥

શ્લોક :

પણિશ્વરસ્યત્વંદેવ.મહાત્મ્યંકથયાધુના ॥

કિંફલંતસ્યતિર્થસ્યકસ્યાભૂત્તીર્થજંફલં ॥૧॥

રાગ રામગ્રી.

વળી વળી પુછે બ્રહ્મ તતખેવજી, માહાત્મ કહો ફણેશ્વર માહાદેવજી ;
 પ્રાચીત કોનું એ તીર્થમાં ગયુંજી, પ્રાપત એશ્વર્ય કોને થયુંજી.

રાગ શોરઠ.

ફણીંદ ફણેશ્વર માહાત્મ્ય સાંભળોરે— ટેક.
 એવું વચન સુણીને બોલીયારે, બ્રહ્મપ્રતે પ્રજાપત દેવ ;
 સાંભળ પુત્ર હું પ્રીછવું પ્રીતથીરે, સુણતાં પાપ ટળે તતખેવ. ફણીંદ૦ ૧
 બોલ્યા પારવતી પ્રતે શીવજીરે, સુત પુરાણી શૌનક સાથ ;
 તે કયા સુણતા તે સંકસ્ટ દુર પળેરે, મન થાય ઘણું રળીયાત. ફણીંદ૦ ૨
 વળતા વીરંચી વાંણી ઓચરેરે, બ્રહ્મ સાંભળ બ્રહ્મચરીત્ર ;
 નામ લેતાં શ્રી શીતાપતીનાથનુંરે, પ્રાણી પળમાં તે થાયે પવીત્ર. ફણીંદ૦ ૩
 હવે એક સમે સુ નીપન્યુંરે, મુની સાંભળ કહું આ ઠામ ;
 અવધપુરમાં અવીનાશી અવતરારે, કૌશલ્યા દશરથસુત રામ. ફણીંદ૦ ૪
 વીસ્વામીત્ર યજ્ઞની રક્ષા કરીરે, પછી પરણ્યા તે બનકી નાથ ;
 પરણ્યા પછી ઘેરે આવીને વન ગયારે, રામ લક્ષ્મણ સીતાસાથ. ફણીંદ૦ ૫
 ચીત્રકોટ ડંડકારણ્ય આવીયારે, ઘણા વશે નીશાચરત્યાહિં ;
 પાવન પંચવટી રામ ચરણથીરે, એક મદુલી કરી વનમાંહે. ફણીંદ૦ ૬

પછી અગ આળ્યો એક કારભોરે, હઠ લીધી સીતા તેણીવાર ;
 અગને મારવા રામજી ચાલીયારે, ધનુષ ખાણ ધરયાં હથીયાર. કણીંદ૦ ૭
 મુકયા આશ્રમ વીશે લક્ષમણરે, ભાઈ સાચવજે આધરણ ;
 કઠીણ વચનથી લક્ષમણજી ગયારે, દશાનન કીધુ સીતા હરણ. કણીંદ૦ ૮
 રામ લક્ષમણ બે ચાલ્યા શોધવારે, આળ્યા જટાયુ પાશે શ્રીરામ ;
 સઠગતી આપી જટાયું ગ્રન્થેરે, ઉતરકીયા કીધી તેણે ઠામ. કણીંદ૦ ૯
 પછી વીલાપ કરતા આગળ ગયારે, ફરતા જોતા તે જંગલ રાન ;
 કીરકંધા પાશે છે પંખા સરોવરરે, ત્યાંહાં બેઠ થે હનુમાન. કણીંદ૦ ૧૦
 બળ પ્રાક્રમ જોયુંતાં બજરંગેરે, પછી આવીને નમીયો પાથ ;
 રામજીયે વાત કહી સીતાહરણનીરે, પછી સુગ્રીવ આશ્રમ જય. કણીંદ૦ ૧૧
 વરયા રામ રસીમુખ પરવતેરે, કરી મૈત્રી સુગ્રીવને સાથ ;
 અષ્ટાદશ પદમ કરચું સૈન્ય એકતુંરે, તેતો જનવા લંકાનાથ. કણીંદ૦ ૧૨
 મોકલ્યા સુધ લેવા સીતા તણીરે, બજરંગ માહાબળ વીર ;
 સમુદ્ર ઓલંધીને હનુમાનજી ગયારે, રામ પ્રતાપે રણધીર. કણીંદ૦ ૧૩
 રાખ્યાં રાવણ અશોકવન જનકીરે, ત્યાંહા ગયા તે વાયું કુંમાર ;
 બેહુ કર જોડી અંજનીસુત બોલીયારે, માતા કુંજ લાવ્યું આઠાર. કણીંદ૦ ૧૪
 પછી સીતાયે વાત સકળ કહીરે, વળતા બોલ્યા તે માહાબળવીર ;
 ધીરજ રાખજે માતાજી મન વાંશેરે, કાલ આવશે શ્રીરઘુવીર. કણીંદ૦ ૧૫
 માગી આજ્ઞાને વન ઉજડીયુરે, વળી પ્રજાવ્યું લંકા ગામ ;
 સતી આજ્ઞા લેઈ શીલ કરી ચાલીયોરે, આવી પોચો વશે શ્રીરામ. કણીંદ૦ ૧૬
 સમાચાર કહ્યા સહુ વરણવીરે, પછી ચડીયા તે લક્ષમણ રામ ;
 સૈન્ય સમુદ્રને કાંઠડે આવીયુરે, રાવણ સાથે કરવા સંગ્રામ. કણીંદ૦ ૧૭
 સકળ શીધુને તીરે આવીયારે, અડાર પદમ સૈન્યા તતખેવ ;
 સમુદ્રને તીરે સીવનું સ્થાપન કરચુંરે, શેતુંબંધ રામેશ્વર માહાદેવ. કણીંદ૦ ૧૮
 રીંછ મરકટ કપી હજારે, બાંધી પાણીપર પથરપાળ ;
 રામ નામ મંત્ર થકી તો પથર તરારે, ઉતરયા સુવેણ એ તતકાળ. કણીંદ૦ ૧૯
 એવી નીરમળ કીરતી વીસ્તરીરે, રામ ગયા લંકાગડમાંજર ;
 હુલ્લ કીધું જગદીશે અસુરસું, મારા રાક્ષસ અપરમપાર. કણીંદ૦ ૨૦
 રાવણ કુંભકરણ ઈંદ્રજીતનેરે, અન્ય રાક્ષસ મારા અપાર ;
 લંકાનું રાજ વીભીષણને આપીયુંરે, પછી વરતો તે જયજયકાર. કણીંદ૦ ૨૧

પછી સીતા લેઈ ઘેરે આવીયારે, થયાં સકળ પુરણ કામ ;
 અવધધુરમોહેતે આણંદ વરતીયોરે, રૂડું રાજ કરેછે શ્રીરામ. ક્ષીંદ૦ ૨૨
 એક સમે ખેઠા તે સભા કરીરે, બોલ્યા વસીષ્ઠમુનીની સાથ ;
 દશરથનંદન ધરમ ચલાવવારે, મોહે ખેઠા ઘણા મુનીનાથ. ક્ષીંદ૦ ૨૩
 મોઠા મુની ત્યાંહાં ધરમાચરણ કરેરે, સુણો દશરથ નંદન આપ ;
 ઋશીનો પુત્ર તે રાવણ મારીયોરે, લાગ્યું બ્રહ્મહત્યાદીક પાપ. ક્ષીંદ૦ ૨૪
 એવું સાંભળી બોલ્યા શ્રીરામજીરે, ગુરૂ વસીષ્ઠ સાથે તતખેવ ;
 આ બ્રહ્મહત્યાનું પ્રાચીત ક્યાં જશેરે, મુને કહો ગુરૂ મુનીદેવ. ક્ષીંદ૦ ૨૫
 એવું સુણી વસીષ્ઠવાણી વદેરે, કહું પ્રાચીત જવાનો ઠામ ;
 બ્રહ્મક્ષેત્રમોહે ક્ષેત્રશ્વર શીવછેરે, જાઓ એસ્થળ શીતાપતી રામ. ક્ષીંદ૦ ૨૬
 ત્યાંહાં હીરણ્યાક્ષનદી ગંગા વહેરે, જોવ દશરથ રાજકુમાર ;
 ત્યાંહાં મારા કમંડળનું જળ નાખીશુંરે, ગંગાશીલિ સુકતી આપનાર. ક્ષીંદ૦ ૨૭
 એવું વચન સુણીને વસીષ્ઠનુરે, બ્રહ્મક્ષેત્ર ગયા શ્રીરામ ;
 સ્નાન કર્યું ત્રીવેણી સંગમમારે, દાન દીધાં ઘણા તેણે ઠામ. ક્ષીંદ૦ ૨૮
 વીધીવત ક્ષેત્રશ્વર પુજ્યારે, બ્રહ્મભોજન અપરમપાર ;
 આ ભુવણઅલંકારઅતીઘણાઆપીયારે, સુવરણનાં દાન તે સાર. ક્ષીંદ૦ ૨૯
 પાપ મુક્ત થયા તે તીરથમારે રાવણાદીક હૃદ્યાની હત્યાય ;
 દોશ નીવારણ થયો તેનો જીરુરે, ગયા અવધપુરમાં રઘુરાય. ક્ષીંદ૦ ૩૦
 મોટે પુત્ર ત્યાંહાં જઈ તમો તપ કરેરે, પાટું મારાનો જશેદોશ ;
 મુક્ત યાશે તે શરવત્ર પાપથીરે, વળી પાંચેશો બહુ સંતોશ. ક્ષીંદ૦ ૩૧

વક્તવ્ય.

કયા સુણી બ્રહ્મક્ષેત્રની, પ્રસન્ન થયા ઋષીરાયરે ;

વારંવાર નમસ્કાર કરીને, લાગ્યા પીતાને પાયરે.

૧૬

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે, બ્રહ્મપુરાણે, બ્રહ્મક્ષેત્રે, રામચંદ્ર, રાવણાદીક વધ,

બ્રહ્મહત્યા પાપ નીવારણ, બ્રહ્માબ્રહ્મ સંવાદે, નામ ષટદશે અધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥

શ્લોક:

તત્રગત્વાભૃગુઃસ્વામિન્કિંચકારવસંશ્રક ॥

एतत्सर्वममाचक्ष्वपुण्यंस्वस्त्ययनंमहत् ॥ ૧ ॥

રાગ રામગ્રી.

બોલ્યાં પારવતી શીશનામીજી, કહો કયા બ્રહ્મની સ્વામીજી ;
પછી શું કર્યું તે રશીરાયજી, મુને કહો આખ્યાન મહીમાયજી.

રાગ ઢાળ.

- એવું સુણી શીવ બોલીયા, સુણ સતી પારવતી રાણી ;
બ્રહ્મે ત્યાંહાં જે તપ કીધું તે, કહું વરણવ વખાણી. ૧
- બ્રહ્મદેવે બ્રહ્મસેનની કયા, કહ્યો તીરથ મહીમાય ;
બ્રહ્મે સુણી બ્રહ્મપીતાને, વારંવાર લાગ્યા પાય. ૨
- તીરથનું માહાત્મ્ય સાંભળી, કપી થયા તે મન રળીયાત ;
પરદક્ષણા ત્રેણ કીધી બ્રહ્માની, બ્રહ્મ પાંખ્યા સુખ શાંત. ૩
- પછી રશી ત્યાંહાંથી ચાલીયા, આળ્યા બ્રહ્મસેન મોંઝર ;
તીરથ એણું ત્રીવેણી સંગમ, હરખ્યા તે મન અપાર. ૪
- ત્રીવેણી સંગમમાં સ્નાન કીધું, પોતા તણું નીતનેમ ;
નમસ્કાર કીધો શહુ દેવને, મન આણી ઘણેરો પ્રેમ. ૫
- બોટા મુંનીયાંની સ્તુતી કીધી, પ્રેમે પીતાની શેવ ;
પક્ષી રાજને પુજ્યા, પુજ્યા કણેશ્વર માહાદેવ. ૬
- હીરણ્યા ક્ષગંગાના દક્ષીણ તીરે, કીધો પોતાનો આશ્રમ ;
તે ઠેકાણે મુંનીવર પોતે, શું કીધું બ્રહ્મ બ્રહ્મ. ૭
- પોતાને નામે વીક્ષાત એવા, શીવનું કર્યું સ્થાપન ;
તપ કરવા ત્યાંહાં બેઠા મુંનીવર, સાંભળ શતી વચન. ૮
- ત્રીજે દીવસ કુળ આહાર કરતા, જ્યે જોગેશ્વરનો જપ ;
પીતા વીરંચીના વચન થકી તે, કરવા બેઠા ત્યાંહાં તપ. ૯
- વેદતણી તે દ્વની ચલાવે, બ્રહ્મચરણ વ્રત ધારી ;
શાંત થાવા મન મુંનીવર પોતે, જટા તે નખ વધારી. ૧૦
- વલ્કલ વસ્ત્ર પેહેરીયાં, ડંડ કમંડળું યજ્ઞોપવીત ;
કટી તે મેખલા અગચંમર, અક્ષસુત્ર જોગ રીત. ૧૧
- અગચંમર તે બોઢવા સાફ, વળી બીજું દરબાશન ;
પોતાના નીમની વધી કરે, એવા સમરથ તે મુંનીજન. ૧૨
- પ્રાતઃકાળને સાથ કાળે, સુર્ય અગ્રીને શેવ ;
ચુર પ્રાણણ ભગવતને પુજે, વેદ ઉચરે મુંનીદેવ. ૧૩

- આરાધન શાધન શીવતણું, તપ કીધું તે બ્રહ્મકુમાર ;
એકાશન પોતે બેઠા મુંનીવર, વરસ તે દશ હજાર. ૧૪
- મૃત્યુંને જીત્યા એવા મુંનીવર, એઈને શીવ બ્રહ્માય ;
દેવ મુંની ને મનુષ્ય પીત્રી, દેખીને વીરમે થાય. ૧૫
- એ પ્રકારે બ્રહ્મચરણ વ્રત, તપ કીધું મુંની દેવ ;
પ્રાચીન પ્રલેં યજ્ઞ તે સરવે, સુદ્ધ શરીર તતખેવ. ૧૬
- એવા બ્રહ્મ ભગવાનને ભજતાં, જપ એગ આરાધન ;
વરસ હજારો હજાર કીધું તપ, શીવતણું શાધન. ૧૭
- એવા મુંનીના તપ વડે કરી, કંઠેયો તે સુરપતી રાય ;
ઋષીતણું તપ ધ્યાન સુકાવા, ઈંદ્ર કીધો ઉપાય. ૧૮
- ઈંદ્ર તે મોકલી અપછરા, વળી ગાંધર્વને કામદેવ ;
મળીયાચળ પરવતનો વાહું, ક્રોધ મદ તતખેવ. ૧૯
- તે દળ શકળ આવીયું, હીરણ્યાક્ષગંગાની તીર ;
આવી જીવે આશ્રમ મુંનીનો તો, મુંની બેઠા થે સ્થીર. ૨૦
- ક્ષીરભદ્રેવી પાસે પવીત્ર એવો, રૂશીતણો આશ્રમ ;
તે ઠેકાણે તપ કરે મુંની, સ્થીર થે બેઠા બ્રહ્મ બ્રહ્મ. ૨૧
- વ્રક્ષ રૂડાં પર પક્ષી બોલે, જળાશ્રમતેણે ઠાર ;
ભરમું જુઓ કરી રહ્યા, થાય કોકીલા શબ્દ અપાર, ૨૨
- મયુર એવા જે મોર નાચે, પક્ષીના શબ્દ અનેક ;
એવો આશ્રમ ત્યાં જળનાં તે ખીદુ, શીતળવાહું વીશેક. ૨૩
- આવી અપછરાઓ અતી ઘણી, તેનો પતી કાઠાયે કામદેવ ;
મુંનીને આગળ ચાલ્યું નહી, ઘણો ઉપાય કીધો તતખેવ. ૨૪
- વળી મંન વીશે વીચાર કરેજે, તપ કરે તેહયું ભંગ ;
રૂશી સ્થીર મંન તપ કરે તેને, શું કરે અગ્રી અનંગ. ૨૫
- કામદેવે કામબાણ મુક્યાં, બ્રહ્મે જીત્યા મુંનીવર આજ ;
તે બાંણ શરવે નીશકળ ગયાં, એવા શમરથ મુંની માહારાજ. ૨૬
- તે રૂશીના તપ તેજ યકી તે, બળવા માંડ્યા કામદેવ ;
તપનું તેજ અમાયું નહી, પછી પાછા ગયા તતખેવ. ૨૭
- જેમ સુતો શરપ ભરનીંદ્રામાં, ખીજવી બાળક બચ ;
એમ ખીજવી સહુ પાછાં ગયાં, નહી ધ્યાન સુક્યા રૂશીરાય. ૨૮

એવા મુંની જરા ક્ષોભ ના પામ્યા, કામદેવ જોઈ ત્યાહિ ;	
મુંનીનો મહીમા અતી ઘણો, શહુ વીરમે થયા મંન માહિ.	૨૯
તપ શ્વાધ્યા યંન નીમે કરી, મુંની મંનને તે વશ કરતાય ;	
દેવ મુંની સહુ અચરજ પામ્યા, એવા બ્રહ્મરૂપીરાય.	૩૦
એવા રૂપીના અનુગ્રહ અરથે, શંકર પારવતી એવ ;	
નંદકેશ્વરપર બેસીને શીવજી, પ્રગટ થયા તત્ત્વએવ.	૩૧
એવા શદ્દાશીવ પ્રગટ થયા, પક્ષીરાજ ક્ષેત્રેશ્વર નામ ;	
શીવ પારવતી જોઈને મુંનીયે, કીધો તે ડંડ પ્રણામ.	૩૨
મધુરે વચંને શંકર બોલ્યા, જે શદ્દાશીવભગવાન ;	
ભસ્મ તે પાપ થયું બ્રહ્મ તાહાદે, માગ્ય માગ્ય વરદાન.	૩૩
કરી નમસ્કાર શીવરાયને, પછી બોલ્યા બ્રહ્મ મુંનીજન ;	
પ્રસન્ન થયા તો પાજો શીવજી, પોતા તણું તે વચંન.	૩૪
આ સ્થળ માહિ વશો શીવશંકર, શદ્દાશીવભગવાન ;	
તમારું પુજન કરે જે પ્રાણી, જપ તપ હોમ શનાંન દાન.	૩૫
એકનું કોટી ઘણું પુન્ય પામે, એવો કીજે મહીમાય ;	
અસ્તુ અસ્તુ કહીને શીવશંકર, ત્યાંહાં વસ્યા શીવરાય.	૩૬
બ્રહ્મ તીરથ તેનું નામ જઠરીયું, પ્રથવીમાહિ વીક્ષાત ;	
એ તીરથનો છે મહીમા મોટો, સુણ દેવી પારવતી વાત.	૩૭
સુત કહે સૌનકને પ્રતે, એ તીરથ તણો મહીમાય.	
નામ લેતાં બ્રહ્મક્ષેત્રનું, પાપ જાય ને પાવન થાય.	૩૮

વક્ષણા.

બ્રહ્મક્ષેત્રનો કથા હ્રત્તમ, સુણતાં પ્રાણી થાય પવીત્રરે.

સુણએ ગાએ શ્રીતા શરવે, બ્રહ્મ બ્રહ્મચરીત્રરે.

૧૭

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે, બ્રહ્મ માહાત્મ્ય, શીવ પારવતી સંવાદે,

બ્રહ્મ તપસ્યા, શીવ વરદાન, બ્રહ્મ દોશ, નીવારણ નામ સપ્તદશે અધ્યાય. ॥ ૧૭ ॥

શ્લોક:

શિવેનકથિતંયજ્ઞતન્મયાપ્રતિભાષિતં ॥

મહાત્મ્યંબ્રહ્મક્ષેત્રસ્યશ્રણુર્લેખાપિમાર્ગવ ॥ ૧ ॥

રાગ રામશ્રી.

બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા પાવનજી, સહુ સુણજે તે ત્રિતાજનજી ;
શંકર પારવતી પ્રતે વખાણીજી, શૌનક પ્રતે તે સુત પુરાણીજી.

રાગ ધનાશ્રી.

- શૌનકાદીક ઋષીયોની પ્રતે, કથા કહી સુતપુરાણીરે ;
ઉતમ કથા બ્રહ્મક્ષેત્રની, શીવે પારવતી પ્રતે વખાણીરે. ૧
- તે માહાત્મ્ય અતી ઉતમ કથા, સાંભળજે ત્રિતામરે ;
કળીના પાપને હરે એવું, બ્રહ્મક્ષેત્ર તીરથ કેહેવાયરે. ૮
- અતી ઉતમ બ્રહ્મક્ષેત્ર છે, સરવે દેવ વશે તેણે ઠારરે ;
શીદ્ધિ આપે ને મુક્તી પમાડે, સહુ સાંભળ જો નરનારરે. ૩
- શીદ્ધિને પામ્યા દેવ મુની ત્યાંહાં, ગયા ઘણાનાં પાપરે ;
મનુષ્ય પ્રાચીત કેમ નવ છુટે, એવા તીરથના પ્રતાપરે. ૪
- ઉતમ એવું આ બ્રહ્મક્ષેત્ર તે, ભુતળમાં કેહેવાયરે ;
એ ક્ષેત્રના દરશનમાત્રમાં, છુટે તે બ્રહ્મહત્યાયરે. ૫
- પ્રાચીત જે સુવરણની ચોરી, કરજું હોય સુરાપાનરે ;
અનેક પાપથી મુકાય પ્રાણી, કરતાં ગંગામાં સ્નાનરે. ૬
- ત્રીવેણી સંગમ સ્નાન કરેતો, અશ્વમેધ ફળ ધાયરે ;
વેદના પાઠવું ફળ મળે, સરવે પ્રાચીતથી મુકાયરે. ૭
- કારતક માઘને ચૈત્ર મહીનો, એથી તે શ્રાવણ માસરે ;
એ ચાર માસવું ફળ ધણુંછે, પાપનો ધાય નાશરે. ૮
- બ્રહ્મક્ષેત્રમાં બ્રહ્મા વશેછે, વશેછે ક્ષીરજ દેવીરે ;
જગત જનનીછે જગતંબે. જુગતી તે જોયા જેવીરે. ૯
- ફોલેશ્વર ફળ આપે ઘણું, વળી પક્ષીરાજ માહાદેવરે ;
વીધીયે કરીને પુજ કરેતો, ફળ પામે તતખેવરે. ૧૦
- સંગમ હીરણ્યાક્ષ શાખર તણે ત્રીવેણી સંગમ કેવાયરે ;
નાગ ધરામાં શ્રાધ કરે, તેના પીત્રીની સદગતી ધાયરે. ૧૧
- શ્રવણ નક્ષત્ર વ્યતીપાત વીશે, નીરમળ રાખી મનરે ;
પક્ષીરાજ માહાદેવની વાડીમાં, કરેતે બ્રહ્મભોજનરે. ૧૨
- શીતા કુંડવંશિ બ્રહ્મભોજન, કરસે જે કોઈ નરનારરે ;
કોટી ધણું ફળ પામશે પ્રાણી, અલખત અપરમચારરે. ૧૩

- તે તીરથમાં કોઈ યજ્ઞ કરે, તેના પુન્ય તણો નહીં પારરે ;
આ લોકમાં આણંદ કરે, અંતેજય દેવલોકમાં જરરે. ૧૪
- હીરણ્યાક્ષગંગા ત્રીવેણી સંગમ, સ્નાન દાન કરે જેહરે ;
પુન્યની વ્રધી થાય ઘણી, પુરણ તેજને પામે તેહરે. ૧૫
- બ્રહ્માની ખેડય જણો બ્રહ્મક્ષેત્ર, જગુ તીરથ છે ત્યાંહરે ;
એ તીરથનો છે મહીમા ભારી, નીચ્યે કરો મનમાહરે. ૧૬
- બ્રહ્મચરીત્ર શ્રીબ્રહ્મપુરાણ, આ બ્રહ્મક્ષેત્ર કેહેવાયરે ;
ગંગા ગોધાવરી બદ્ધીકાશ્રમશમ એવો છે મહીમાયરે. ૧૭
- તે ક્ષેત્રનું ઠામ ઠેકાણું, નીચ્યે કરી ને વતાવુંરે ;
એ કોઈને મન ઈચ્છા હોય તે, બ્રહ્મક્ષેત્રમાં જવુંરે. ૧૮
- ગુજરાત દેશ અમદાવાદ જીલ્લો, તાલુકે તે શાદરાયરે ;
ઈડર પ્રગણે વડાલીને પાશે, બ્રહ્માની ખેડય કેહેવાયરે. ૧૯
- બ્રહ્માની ખેડય એ બ્રહ્મક્ષેત્ર સ્થળ, સાંભળો શ્રીતાજનરે ;
બાવ ધરી ભગવતને બજતાં, શાન્તી તે પામે મનરે. ૨૦
- પ્રાકૃત વાણી સાંભળી શ્રીતા, રાખશો નહીં કોઈ રોશરે ;
સંત સાધુ કવીજનને બ્રાહ્મણ, દેશો નહીં દીલદોશરે. ૨૧
- પીંગળ પાઠનો ઠાઠ ને જાણું, કૃષ્ણ તંણી કૃપાયરે ;
દાસ છું બ્રાહ્મણ સંત તણો, સાહે શમરથ સારદા માયરે. ૨૨
- ગાંડાધેલા પણ ગુણ પ્રભુના, ગાય તો પાવન થાયરે ;
નામ લેતાં નારાયણ કેરે, પ્રાચીત દુર પલાયરે. ૨૩
- નામ થકી અજમેલ ગિધરીયો, ગુણકા પામી સદગતરે ;
એમ અધરમીનો ગિદ્દાર થયો, રામ નામ એક સતરે. ૨૪
- માટે આ છે બ્રહ્મક્ષેત્રની કથા, સાંભળતાં સુખ થાયરે ;
પ્રીતે પુજે પક્ષીરાજ ક્ષેત્રશ્વર, દુઃખ દારીદ્ર અયરે. ૨૫
- બ્રહ્મક્ષેત્ર પ્રકાશતે પુરણ, સાંભળો સહુ ચીત ધારીરે ;
વીત્ર પાશે આ કથા વંચાવી, પુણ્ય કરે નરનારીરે. ૨૬
- દેહ રખતાં તે દાન કરવું, પુણ્ય તે શ્રદ્ધા પ્રમાણરે ;
આ કથા સાંભળે બ્રાહ્મણ સુખધી, થાય કોટી કલ્યાણરે. ૨૭
- વીત્રને વાંચવા ભુવન બેસાડે, ગંધ લેયન પુરુષ હારરે ;
સુણે કથા એક ચીતધી જે કોઈ, શ્રીતા સકળ નરનારરે. ૨૮

કથા પુરાણ તે પુરણ સાંભળી, વીંત્ર પાંખાડે સેતોશરે ;	
બ્રહ્મક્ષેત્ર ગયા તણું કળ પામે, થાય નીવારણ દોશરે.	૨૯
બાવે કરી બ્રહ્મક્ષેત્ર ને શેવેતો, પોએ તે મનની આશરે ;	
સંક્ષેપ વરણવ કરીને કેહેછે, બવાંની શંકર દાસરે.	૩૦
ગુજરાત દેશ ઘઢવાડાંમાંહે, તારંગા શ્રાવક ધામરે ;	
સાબરમતી નદીને કીનારે, નીવાસ હડોલ ગામરે.	૩૧
બ્રહ્મક્ષેત્ર ગાયું બાવ ધરીને, સુણએ તે શ્રાતાજનરે ;	
સુણે સંભળાવે તે માહાસુખ પામે, વેગળું બચ વીધનરે.	૩૨
સ્વત ઓગણીશે પાત્રીશ માહે, આનંદી અસ્વીન માશરે ;	
કૃષ્ણપક્ષ ગુરુવારને સસ્તી, પુરણ કાવ્ય પ્રકાશરે.	૩૩

વલણા.

પુરણ કાવ્ય પ્રકાશ કયા, ગાળે સુણએ બાવે કરીરે ;	
બવાની શંકર કેહે સરવે શ્રાતા, એકવાર બોલો શ્રીહરીરે.	૧૮

ઈતીશ્રી બ્રહ્મચરીત્રે બ્રહ્મપુરાણે બ્રહ્મક્ષેત્રે બ્રહ્માહાત્મ્ય સુતશૌનકાદીક શીવ પારવતી સંવાદે બ્રહ્મક્ષેત્ર માહાત્મ્ય નામ અષ્ટાદશે અધ્યાયઃ ॥ ૧૮ ॥

ઈતીશ્રી બ્રહ્મક્ષેત્ર માહાત્મ્ય કથા સંપુરણ.

શ્રીસાંભળાજીનો ગરબો.

- નહી આણું નંદાજીના લાલરે, મહીડાં માહારોરે—એ રાગ.
શ્રીગુર ગણપતી સરસ્વતી માત, તમને શીશ નામુંરે ;
સાહે કરજો સામલીયા નાથ, જીવે મુજ શામુંરે ; ૧
- ગુજર દેશ ઘણા ઘર કહાવ, અમદાવાદ જીલ્લોરે ;
સાદરાથી ઉતર ઈશાંન, ઈડરધડ કીલ્લોરે. ૨
- ઈડરધડ જણે ઘણા દેશ, ગવાય છે ગીતારે ;
વર કન્યા પરણે ત્યાં કેહે, ઈડરધડ જીત્યારે. ૩
- ઈડરધડથી ઉગમણે દીશછે, શ્રીસાંભળાજીરે ;
હરીચંદ્ર પુરી કેહેવાય, ત્યાં જીગતી જીજીરે. ૪
- સ્વસ્થાન ટીટોઈને પાશે, સામળીયો ખીરાજીરે ;
કરે દરશન જે નરનાર, હુઃખડાં બાજીરે. ૫
- જેહુને કેહેછે ગદાધર માહાત્મ, પ્રભુજી એજીરે ;
પુરે કોડ શ્રીરાય રણછોડ, તપે મુખ તેજીરે. ૬
- કોટી બાનું પ્રભુમુખ નુરછે, મુગટ માથેરે ;
શંખ ચક્ર ગદાપદ્મ ધરીયા, ચતુરભુજ નાથેરે. ૭
- વાઘા કેશરીયા ધરકાવછે, કુલનો તોરોરે ;
પ્રીતિ પેહેરયું પીતાંમરનાથ, કટી છે કંદોરોરે. ૮
- કંઠે શોભે મુગતાદ્રુજ હારમાળ, કુંડલ જળ કેરે ;
બાળ તીલક કીધું કંપોળ, છબી ખુબ રાજકેરે. ૯
- ત્રૈલોક્ય માળનું દેવળ હંચું, શીખર ખુબ શોભેરે ;
જોઈ જળીયાં માળીયાં અવાશ, મનકું ધોભેરે. ૧૦
- ઉતર દીશા બણાંછે દ્વાર, ગરૂડજી શામેરે ;
હરી ગરૂડ દસ્તી એક, થાય છે તે ઠામેરે. ૧૧
- બેહુ બાજીછે બેદરવાન, જય વીજય કીજીરે ;
મુખ જીવે દરપણ લેઈ હાથ, મન ધણું રીજીરે. ૧૨
- દરવાજે હસ્તીની બેડ, સીંદુરથી નાહાયારે ;
પાસે આઘા પાલવનું ઝાડ, શીતળ છાયારે. ૧૩
- ડાંઢી બાંધી હસ્તી પર માળ, ચોઘડીયાં વાજીરે ;
સનમુખ સામળીયો નાથ, ખીહારી ખીરાજીરે. ૧૪

દેવળ પછવાડે સારો ચોક, આગળ રૂપાળોરે ;	
બાગ બગવાનદાસેનો ખાખ, ચોક નીહાળોરે.	૧૫
ફડી આછા પાલવની છાયા, સદાવ્રત આપેરે ;	
ત્યાંછે ત્રીલોકી નાથનું ધામ, હુઃખ સહુ કાપેરે.	૧૬
તેને પાસે રૂપાળી વાવ્ય, મીઠું બહુ પાણીરે ;	
બહુ ચમતકારી છે ધામ, શું કહું વખાણીરે.	૧૭
વીશ્વનાથ શંકર ત્યાં ખીરાજે, પારવતી સંગરે ;	
પુરવ દીશા બણી શોભનાથ, જટામાં ગંગરે.	૧૮
ઉતર દીશાયે બરીયું તળાવ, કમળભુજ કેહેછેરે ;	
બ્રહ્મદેવે કીધેલાં કામ તે, નીશાણીયો રેહેછેરે.	૧૯
ફડો બાંધેલો દીશે બજાર, સરકારની ચોકીરે ;	
તેને પાસે છે પ્રેતશલ્લાય, બરયું જળ અલોકીરે.	૨૦
પ્રેતયોની પામ્યો હોય પ્રાણી, તેહની થાય ગતીરે ;	
ત્રીવેણી તણાછે સંગમ, ત્યાં નદીમેશવતીરે.	૨૧
ગળે ત્રીવેણી સંગમમાં હાડતે, નજરે જીવોરે ;	
નાગ ધરોછે નૈરત કુંજ, ત્યાં જૈ પાપ ખુવોરે.	૨૨
તેને પાસે છે શ્રીરણછાડજી, દરશન કરીયેરે ;	
પ્રભુ પુરે તે મનના કોડ, સંસારથી તરીયેરે.	૨૩
હરીચંદ્ર રાજની ચોંરી, ધણા વરખ કેરીરે ;	
દીશે બહુ રચેલી હાલ, સોબા ધણેરીરે.	૨૪
તેને પાસે છે સુરજકુંડ, તેમાં કોઈ નાહાસેરે ;	
બ્રહ્મહત્યાદીક પ્રાચીત, તે સરવે જશેરે.	૨૫
તેને આગળ ત્રીકુટી પરવત, મેરૂ આકારરે ;	
ત્યાં ખીરાજે શ્રીબગવાન, બ્રહ્મા ત્રીપુરારે.	૨૬
ધણા દેવરૂશીના આશ્રમછે, જળકાર અણુરે ;	
જ્યાંહાં ત્યાંહાં ધુણી દેખાય, જેમ ગીરીરાજ આણુરે.	૨૭
ઉપર ધણા બરયા જળકુંડ, સજીવન પાણીરે ;	
સીસ ધણાં દેવળ દેખાય, શું કહું વખાણીરે.	૨૮
ત્યાં વસેછે સંત મહંત માહા, બેગી અધોરીરે ;	
સખદ થાય નાનામકાર, ત્યાં માતા સીંહોરીરે.	૨૯

વસે પશ્ચિમ દીશામાં માત, દરશનઘે દાહાડીરે ;	
બહુ બમર કરે ઝુંબર, જ્યાં જંગળ ઝાહાડીરે.	૩૦
તેને પાસે સામળ પુરગામ, રૂદા માહાદેવરે ;	
રૂદમાળ રચ્યો છે ત્યાંહિ, કરીયે તેની શેવરે.	૩૧
દક્ષણ દીશા છે ગામ વાંદીયોળ, ત્યાં વૈજનાથ શીવરે ;	
બોળો બાળે તે બવના દુઃખ, બણળે જીવરે.	૩૨
પરવત કીનારે શરીતાગંગ, ત્યાં નીરમળ વેહેછેરે ;	
તેને કીનારે ખોડીયાળમાત, દરશણ દેછેરે.	૩૩
ઘણા કુપ તળાવ ને વાવ્ય, પુરાઈ ગયેલીરે ;	
કોઈ શમે શમેની વાત, નીશાંણીયો રહેલીરે.	૩૪
આજ અપ કરી ખોદવા બચ, ચમત્કાર યાશેરે ;	
મહિ દેખી મણીધરનાગ, જીવ લેઈ બશેરે.	૩૫
ત્યાં ટીટોઈ તાણુકદાર, કનકસંગ રાજરે ;	
તેહેને સામળીયાની સાહે, પુન્યવાન બજરે.	૩૬
ફરી શીખર દેવળનું કીધું, ચતુર ચીત ધારીરે ;	
બહુ દેવળની રચનાય છે, શોભા સારીરે.	૩૭
કનકસીંધ કનકમણી જેવો, છે ફાંકડો છેરોરે ;	
સંત શાધુ બ્રાહ્મણ પ્રભાવ, જ્ઞાની ઘણોરોરે.	૩૮
જેને સામળીયાની સાહે, જગતમાં જીતરે ;	
વાળે નોખત નગારાં નીશાણ, રાજની રીતરે	૩૯
પુરવબણી મારી છે ગામ, ત્યાંનો ચોડી પોરોરે ;	
રાખે શકળ વરણને વશ, ઠીક ઠાકોરોરે.	૪૦
કારતક સુદ પાચમને દીન, બરાયછે મેળોરે ;	
ચુરસીંહ ગોધાવરી બચ, તેમ સંગ થાયે બેળોરે.	૪૧
માગશર સુદ પાચમ દીન સુધી, મેળો એક માસરે ;	
બણે સુંબઈ મધ્ય બજર, એવો ત્યાં ઉજશરે.	૪૨
ઘણા દેશથી આવે મનુષ્ય, કમાવા ગરથરે ;	
કોઈ આવે લેવા જણસ બાવ, કોઈ દરશન અરથરે.	૪૩
ચાર તરફ શરકારની ચોડી, ઉઘાડાં દ્વારેરે ;	
કરે કપટ જપટ તરકર, જીવથી મારેરે.	૪૪

ઘણા દેશના આવેછે રાજ, ઘણા શહુકારે;	
ઈંડર સાદરા કચેરી ત્યાંહે, બડે હુમકારે.	૪૫
ત્યાં બણે મુંબઈનો બજાર, શું કહું વખાણીરે;	
રડુ રાજ રૂપાણુ આજ, વીકટોરીયા રાણીરે.	૪૬
એવી શામળાજીની શોભા, સંક્ષેપે કહીછેરે;	
વરણવ કરતાં તો નાવે પાર, રચના બહુ રહીછેરે.	૪૭
બગુબલા વસેછે ખેડય, ગદા ધર એજરે;	
કળનાથ બવનાથ માહાદેવ, ઈંડરઅંગ તેજરે.	૪૮
ત્યાં માહારાજધીરાજ, કેશરીસીંધ બંકારે;	
ગુણ શકળમય ભરપુર, સ્વરૂપે સીંહ લંકારે.	૪૯
એ ઈંડરના પંચ રત્ન, ધરી પ્રેમ ગાસેરે;	
તેને કરશે શામળીયો સાહે, દુઃખડાં જશેરે.	૫૦
ગુજર દેશ ઘઢવાડાં માંહે, છે હડોલ ગામરે;	
કેહે બવાનીશંકરદાશ, પુરજો મુજહામરે.	૫૧
સ્વત ઓગણીસેં બેતાલીશ, ચઈત્ર સુધ બીજરે;	
લુધવારે થયું કામ સુધ, કરૂણા કીજરે.	૫૨

સંપુરાણ.

લાવણી.—મછેંદ્ર ગોરખ વીશે.

ગુર મછેંદ્ર ગોરખ ચેલા, શીઘ્ર ત્યાગી ગુર ધરબારી;	
મોહનીરૂપમે મોહે મછેંદ્ર, બડા જોગી તપશ્યાધારી.	ટેક. ૧
કહે મછેંદ્ર સુનખે ચેલા, પ્રથવી પરદક્ષણા કરના;	
રહો આસનપર રટો રામકું, રામ નામ જપહૈ તરના.	૨
ગયે ગુર ગોરખ શમજકર, મુલક મુલકમે ફીરતા હૈ;	
જ્યાંન ધ્યાંન તપ જોગ સમાધી, માહા જોગી મન સ્થીરતા હૈ.	૩
ચાર છુટમે ફીરકે જોગી, શખ દેવનકા દરશન કીયા;	
નીગમ પાહાડ કે જોગી મછેંદ્ર, કાળ ચોટકું ચુકા દીયા.	૪
કામરૂં દેશમાં આયે મછેંદ્ર, કામની હૈ કામનગારી;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ્ર, બડા જોગી તપશ્યાધારી.	ગુરૂં ૧
કામરૂં દેશકું મક્ષાદેવી, કામનપુર નગરી કાહાયે;	
જોગી અવધુતા ડર નાંહી હુતા, ફીરત ફીરત ગુર વાંહા આયે.	૧

- મીલી માનુની મોહ ઉપજવત, બસીકરણ વીણા બળમે;
ગાવત નૈન નચાવત નારી, ગુરુધર આથે હૈ આદ્યમે. ૨
- બસ બહાદુરકર નામ સુંદરી, કામનપુર નગરી રાજી;
અધીક આપમા ઈંદકી અપછરા, ક્યાક્યા ગુન મેં બતલાજી. ૩
- ફીરતે ફીરતે નાથ મછેંદ, બસ બાહાદુરકે વાંહાં આથે;
અલકજગાવત આવત જોગી, દ્વારપાળને બાલવાથે. ૪
- ગથે દરબાજે અંદર મછેંદર, મોહની મોહ કાંશી ડારી;
મોહની રૂપમેં મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૨
- મછેંદ મન બીચાર કરત હૈ, મુલક દેખ્યા મેં નવખંડા;
કામરૂં દેશ મેં મીલી કામની, મોહ ઉપજવત હૈ રંડા. ૧
- કેહે કામની સુનો જોગી તુમ, હો સ્વામી મેં હું ચેલી;
હરી ગુણ ગાવત નૈન નચાવત, મોહ ઉપજવત અલખેલી. ૨
- શબ્દ શોભ શણગાર સુંદરી, સ્ત્રીચરીત્ર અપરમપારા;
લપટ ગયે ગુરુ ગોરખકે વાંહાં, માનુની હૈ મોહકીધારા. ૩
- બસ બાહાદુરને બાંધ લીયા હૈ, નીગમ પાહાડ જંગલ જોગી;
મોહે મછેંદ દીલ દશેંદ, બવ તારણ હુવે જોગી. ૪
- તીરીયાને ત્રીન લોક નચાથે, સુરખલા ઝોર ત્રીપુરારી;
મોહની રૂપમેં મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૩
- ભુલ ગયે જપ જોગ ધ્યાન તપ, સંસારી હુવે સંતા;
પુત્ર હુવે દો પ્રગટ જગતમે, અપાર માયા બગવંતા. ૧
- ગોરખ ગુપ્ત ગુફામેં જોઠે, ગુરુ હુવે વાંહાં ધરખારી;
શીથ સમાધી અડા દેખત હૈ, ગોવીંદકી ગતહૈ ન્યારી. ૨
- શીથ સમાધી છોડ દીયે, ઝોર ચલે ધુંડનકું ગુરુ દેવા;
કાહાં ગયે મેરેનાથ મછેંદ, કરલ્યું મેં જાનકી શેવા. ૩
- ગુપ્ત ગુફા આશનકું છોડી, દેશ દેશ ફીરતા જોગી;
ખખર હુઈ કામનપુર નગરી, બવતારણ હુવે જોગી. ૪
- મેલું પાશ મંદીર મોહનકા, ગોરખ ઝ્યાંન કરે બારી;
મોહની રૂપમેં મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૪
- જોઠે ગોરખ ઝ્યાંન તાનમે, બહુ બીધ બાજ બજવાથે;
શમશ્યામેં શમજવત ગુરુકું, એત મછેંદ ગોરખ આથે. ૧

ગોરખકી બાંનીજદ જાની, મછેંદ મનમેં પસ્તાયે ;	
કહા સુંદરીસેં શબ શમજકર, શીબ્યમેરા ગોરખ આયે.	૨
લપટ લેના લાતા મે જાતા, ગાતા સુંન અવગુન મેરા ;	
ગોરખ સુંનમે ગુન્ય નહી, કુચ બળ પ્રાક્રમ કરના તેરા.	૩
મીલે ગુર ગોરખકું જકર, ગોરખ ગુરકે ગુન ગાયે ;	
બાત ચીત વાંહા કીની પરસ્પર, દોનું મીલ મૈલું આયે.	૪
દેખા ગુરકા ગફલત તોટા, પુત્ર દોઝધરમે નારી ;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી.	ગુર૦ ૫
આદરમાન દીયા સુંદરીને, પીછે ગુરકા હૈ કેહના ;	
ગોરખ બચા શીબ્ય હૈ મયા, નવીન શીજકો પાલેના.	૧
અચા ગુર ગોરખ ગયે ઘરમેં, જય પલંગપર સુતાહૈ ;	
આઈ મોહની મોહ ઉપજવત, મોહનીરૂપ અદલુતા હૈ.	૨
મોહ માયા ત્રસ્તા નહી મોરખ, ગુપ્ત કીની વાહા ગુરવાંણી ;	
દ્વાર ખોલ ગુર દેખન લાગે, મીલે નહી મોહના રાંણી.	૩
પીછે ગુર ગોરખકું પુછે, ગુરવાંણીકું ક્યા કીયા ;	
બોલે ગોરખ આગ્યાદીની તુમ, પાલેહેના સો પાલીયા.	૪
અરેરેરે બચા હે ક્યાં કીના, ગુર ગોરખકું તુસ્કારી ;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી.	ગુર૦ ૬
શોક રદનમે ગુરજી બેઠે, ગોરખ ગુન માયા જણી ;	
ક્યું રોતે હો ગુર મછેંદ, દેખો ખડીઓ ગુરવાંણી.	૧
મછેંદ કુંજદ મીલી મોહની, આનંદ મન પ્રસન્ન બયે ;	
રહે ગોરખ વાંહાં ગુરકે ઘરમે, પાંચ દશ દીન ખીત ગયે.	૨
એક દીન ગુર કેહ સુંન ચેલા, લેજાવે પુત્ર દોના ;	
જય નદી ગંગાકે ઉપર, બચા અચા કરધોના.	૩
અચા ગુર ગોરખ ગયે ગંગપર, દો પુત્ર દો હાથે લીયા ;	
માર પછાડ પથરપર ઝીંહીકે, જલ નીકાલ ફીર સુકા દીયા.	૪
ગંગા તીરથેં ગોરખ બેઠે, શીબ્ય શમાધી હોમકારી ;	
મોહની રૂપમે મોહે મછેંદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી.	ગુર૦ ૭
બખત હુઈ બાલક નાહી આયે, ગુર દેવ ધુંડન ધાયે ;	
ગંગતીર ગોરખ ધ્યાન ધરત હૈ, ગુર મછેંદ વાંહાં આયે.	૧

- ગુરુ ગોરખકું પુછન લાગે, દો પુત્રકું કયા કીયા ;
 ગુરુજી અચા ધોકર બચા, દેખો શામને સુકા દીયા. ૨
- દેખ પુત્ર ગુરુ રોવન લાગે, ગોરખ ગુરુકું સમજાવે;
 શમરથ સ્વામી ભગમે ભુલે, માયા ગરી ગરી બરમાવે. ૩
- બહુ બીધ બોધ દીયા ગોરખને, સમજત નહી ગુરુ શોક હીયે;
 માયા જની બોહત મસ્તાની, દો પુત્રકું પ્રગટ કીયે. ૪
- દેખ પુત્ર ગુરુ પ્રસન્ન હુવે હૈ, શોક રદન શબહી ટારી;
 મોહની રૂપમે મોહે મછેદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૮
- કહે ગોરખ સુનો તુમ ગુરુજી, ઘરધંધા અંધા કાહાવે;
 અબધુત જોગી હુવે તુમ જોગી, ચેલા પીછે કાંહા જાવે. ૧
- બોહત ગોરખને ઝ્યાંન બતાયા, મછેદ મનમે સમજ ગયે;
 પીછે પસ્તાયે મેં કાંહાં આયે, કાહા કામની કે સંગ બયે. ૨
- છોડ દીની ફીર શબહી માયા, ગયે ગુરુ ગોરખ સંગા;
 જય શરજીમે સ્નાન કીયા હૈ, જહાં બેહેતી પાવન ગંગા. ૩
- શીધ્ય બડા ગુરુસે કેહેતે, મછેદકા મોહ છોડવાયે;
 ગયે ગુપ્ત ગુફા આલુમેં, ભવાની સંકર ગુન ગાયે. ૪
- ગુરુ ગોરખકી ખુબ લાવણી, ગાવો શબહી નરનારી;
 મોહની રૂપમે મોહે મછેદ, બડા જોગી તપસ્યાધારી. ગુરુ ૯

સંપુરણ છંદ.

પનરાતીથી.—હમકું છોડ ચલે બનમાધું એ રાગે.

- બજ મન બજ મન રામકૃષ્ણકું, ખંશીધર મોરલીવારેરે. બજ ૦ ટેક.
 પ્રતીપદા શખી પ્રથમ કાહાવે, પ્રભુયે કરના કોહીનીરે;
 લક્ષ્મીચારાશી છોડી કૃષ્ણજીયે, મનુષ્યા દેહ ઉતમ દીનીરે. બજ ૧
- દ્વીતીયમ દીવ્ય નૈનદીયે હૈ, પ્રભુકે દરશન કરનારે;
 જઠરાગ્રીમે રક્ષા કીની, ધ્યાન ઓહી પ્રભુકે ધરનારે. બજ ૨
- ત્રીતીયમ ત્રીભોવન નાથા, સાહે કીની દીયા અવતારરે;
 જઠરાગ્રીમે જીવ અકલાતા, વાંહાં બજતો શ્રીકીરતારરે. બજ ૩
- ચતુરથીયે ચતુરભુજ સુમરે, નાથ નરકસે નીકારેરે;
 અબ નાહી છોડું પ્રભુકું ગડીમેં, સુમરન કર શ્રીમુરારે-રે. બજ ૪

પંચમી પંચ તત્વ પુતરા, નીકારા નરકશે બાહ્યરેરે ;
 પ્રસ્વહવાતબશબહીત લુલે, ગલેમોહ કે કંદ ડારેરે. બજ૦ ૫
 સષ્ટીમે શીસુ રૂપ હુવે હૈ, બારાબરશ બાલા પનમેરે ;
 જીવાનીમેં સુત નાર મીલી હૈ, જીવલગા નારી તન ધનમેરે. બજ૦ ૬
 સપ્તમીમેં ચીત ફીરે બટકતા, નાહી રેહવે કુંચ ઠેકાનારે.
 બૌબલમેં જીવ આઈ પરાહૈ, માયામેં ગોથા ખાનારે. બજ૦ ૭
 અષ્ટમી આણંદ હુવા તન દેખા, બોહોત મનમે મગ્ન હુવેરે ;
 નાહી બીચાર કરત મુઠ પ્રાણી, આગે પીછે કીતે મુવેરે. બજ૦ ૮
 નવમીમેં નીરબાજ્ય પ્રાણીકો, મોલો દેખી શુત બીત દારારે ;
 નાહી શમજત પ્રાણી જડબુદ્ધિ, પ્રભુ બેદ અપરમપારારે. બજ૦ ૯
 દશમીમેં દીન જવે બટકતા, માયાસે સખહી હારેરે ;
 શીવ ઐર સુરમુની બ્રહ્માદીક, માયાયે નાહી કોઈકું ઠારેરે. બજ૦ ૧૦
 એકાદશી અપવાસને હોવે, જવે જીવાની હોવે બુઢારે ;
 નૈનનાશીકા લગે ગલનેકું, તોબી માયા નાહી તજે મુઢારે. બજ૦ ૧૧
 દ્વાદશીમેં દેખત નાહી મુઢા, નૈનાસે હુવે અંધારે ;
 તોબી માયાસે દીલ નાહી છુટત, મલમુત્રમે જતા અંધારે. બજ૦ ૧૨
 ત્રયોદશી ત્રીનતાલ હુવે હૈ, ફીર આયે જમકે દુતારે ;
 દુર રહે સખ અંત બખતમે, આપે જયે શમશાંને સુતારે. બજ૦ ૧૩
 ચતુરદશીમે ચતુર નર ચેવક, બજે પ્રભુ પુરણ પ્યારેરે ;
 ઐર દુઝ શખ ફીરે ચોરાશી, બનચોરાશી અગ્નીજરેરે. બજ૦ ૧૪
 પુરનીમે શખ પુરન હોવે, શ્રીકૃષ્ણ રાધે રટત નામારે ;
 બવાનીશંકર કહે કરબેરી, મીલે બનકું બૈકુંઠધામારે. બજ૦ ૧૫
 પનંરા તીર્થી પ્રીતસે ગાવે, કરે મનમે બીચારારે ;
 નાથના વજ્ર પકડ લેવે તો, બૌબલસે ઉતરે પારારે. બજ૦ ૧૬

સંપુરણ છે.

